

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Навчальний посібник

Укладач **В. В. Макарчук**

Умань 2023

УДК 374.091.2(075.8)

О 64

Рецензенти:

Безлюдна В. В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов Уманського державного педагогічного університету Імені Павла Тичини;

Хижняк І. А. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рекомендовано до друку вченою радою факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 12 від 31 травня 2023 р.)

Організація роботи педагога в закладах позашкільної освіти : навч. посіб. / В. В. Макарчук; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2023. 250 с.

О64

Навчальний посібник з курсу «Організація роботи педагога в закладах позашкільної освіти» укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання. Він включає програму курсу та його структуру в межах планових годин з поділом на змістові модулі, а також матеріали для практичних занять (питання для обговорення, тематику повідомлень, завдання для самостійної роботи, список рекомендованої літератури). У посібнику подано термінологічний словник, питання для повторення курсу, список рекомендованих джерел.

УДК 374.091.2(075.8)

© Макарчук В. В., уклад., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ЛЕКЦІЇ.....	11
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....	159
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ..	179
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ.....	229
ДОДАТКИ.....	232

ВСТУП

Позашкільна освіта, як і система освіти загалом, проходить період трансформації. Спільно з дошкільною, загальною середньою, професійною, вищою позашкільна освіта формує цілісний освітній простір і є невід'ємною частиною системи освіти. Позашкільна освіта в Україні спрямована на розвиток здібностей дітей і молоді в сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, отримання ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації або професійної діяльності.

Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною соціально-історичною потребою підготовки нового покоління професійних кадрів у галузі виховання як найважливішого ресурсу розвитку.

Теоретичні основи цілісного становлення особистості у фаховій підготовці, пошук і наукова апробація найбільш ефективних шляхів та форм, у яких цей процес здійснюється на різних ступенях безперервного професійного розвитку сучасного педагога, що входять до кола ключових компетентностей.

Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та іншими нормативно-правовими актами регулюються основні засади позашкільної освіти. Заклади позашкільної освіти визначаються як такі, що забезпечують право і рівний доступ до позашкільної освіти, створюють умови для організації змістовного дозвілля вихованців, учнів і слухачів, ранньої профілізації, розвитку їхнього інтелекту, розширення кола інтересів, підвищення пізнавальної активності, необхідних кожному для подальшої життєдіяльності.

Діяльність закладів позашкільної освіти, які функціонують відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту» та інших нормативно-правових актів, спрямована на досягнення мети позашкільної освіти, створення умов для розвитку здібностей та обдарувань вихованців (учнів) і слухачів, саморозвитку і самореалізації особистості, її моральних якостей, формування соціально-громадського досвіду. Тому провідна роль у забезпеченні всебічного особистісного розвитку дітей і юнацтва, їхньої соціалізації та свідомого професійного самовизначення на основі законодавчо

визначених норм для всіх громадян України належить закладам позашкільної освіти.

Зокрема, в листі МОН від 18.03.2022 № 1/3544-22 «Про забезпечення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти під час дії воєнного стану» зазначено, що сьогодні заклади позашкільної освіти відіграють важливу роль не тільки в питаннях патріотичного виховання підростаючого покоління, але і забезпечують психологічну підтримку дітей у цей нелегкий для країни час та організовують змістовне дозвілля. Просимо забезпечити освітній процес у закладах позашкільної освіти та проведення організаційно-масових заходів (відповідно до Плану всеукраїнських і міжнародних організаційно-масових заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2022 рік (за основними напрямками позашкільної освіти), затвердженого наказом МОН від 15.12.2021 № 1379,) у дистанційній чи змішаній формі. Одночасно повідомляємо про необхідність залучення до позашкільної освіти дітей, які евакуйовані з районів проведення бойових дій.

Вивчення курсу дисципліни «Робота педагога в закладах позашкільної освіти» забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти до здійснення професійної діяльності у сфері позашкільної освіти, розкриття теоретичних аспектів організації освітнього процесу у закладі позашкільної освіти і формування у студентів уміння і навичок ефективного поєднання на практиці теоретичних знань з інноваційними педагогічними методиками і технологіями.

Дисципліна «Робота педагога в закладах позашкільної освіти» розкриває теоретичні аспекти організації освітнього процесу у закладах позашкільної освіти і формування у студентів уміння і навичок ефективного поєднання на практиці теоретичних знань з інноваційними педагогічними методиками і технологіями.

Мета. Навчальна дисципліна «Організація роботи педагога в закладах позашкільної освіти» покликана формувати такі основні компетентності:

– **ІК.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов.

– **ЗК 4. Комунікативна.** Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного

літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами. Уміння володіти різновидами стилів мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів.

– **ЗК 7. Соціокультурна.** Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей; здатність до орієнтування у соціальних ситуаціях, розуміння соціального контексту художніх творів. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя.

Реалізація обраної мети передбачає вирішення таких **завдань**:

– розкрити суть поняття «позашкільна педагогіка», її мету і завдання;

– ознайомити студентську молодь з актуальними проблемами сучасної позашкільної освіти в Україні, її пріоритетні напрями;

– висвітлити специфіку організації освітнього процесу у закладах позашкільної освіти різного спрямування;

– сформувані уміння будувати лекційні, практичні, семінарські завдання, проведення масових заходів;

– розвивати педагогічну техніку та майстерність майбутнього педагога - позашкільника з позиції самоосвіти, самоудосконалення.

Очікувані результати навчання:

– **ПРН 8.** Володіти уміннями і навичками забезпечення організації педагогічного процесу в навчальних закладах з урахуванням принципів початкової освіти, зокрема дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, компетентнісного підходу тощо;

– **ПРН 9.** Демонструвати практичні вміння і навички роботи педагога: надавати методичну допомогу за всіма напрямками програм навчання і виховання дітей, проводити різні форми методичної роботи з підвищення кваліфікації: семінари, практикуми, тренінги, консультації та ін. заходи методичного спрямування; Організувати роботу методичної ради закладу освіти;

– **ПРН 12.** Володіти знаннями про організацію наукової, методичної та навчальної діяльності вчителя початкової школи; уміньми організувати власну науково-пошукову та самостійну роботу, навчально-пізнавальну та виховну діяльність школярів.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль І. ЗМІСТ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

ТЕМА 1. Мета та завдання позаурочної та позашкільної роботи з учнями.

Поняття «позакласна, позаурочна та позашкільна робота». Мета і завдання позаурочної діяльності вчителя на сучасному етапі розвитку освіти в Україні. Взаємозв'язок позаурочного та позашкільного виховання. Зв'язок школи і закладів позашкільної освіти. Вплив розвитку науки і техніки на індивідуальні запити учнів та систему закладів позашкільної освіти. Роль позаурочної діяльності у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, економічне, екологічне виховання.

ТЕМА 2. Принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.

Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: науковості, зв'язку теорії з практикою, систематичності і послідовності, наочності, свідомості і активності учнів, виховного характеру навчання, доступності і посиленості праці для учнів, урахування вікових та індивідуальних особливостей, міцності оволодіння ЗУН. Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: природовідповідності, культуровідповідності, творчості, зв'язку з життям, колективізму, добровільності, самодіяльності, інтересу.

ТЕМА 3. Форми організації позаурочної і позашкільної роботи з учнями.

Загальнопедагогічні масові форми організації позаурочної діяльності учнів: екскурсії, гуртки, конференції, виставки, зльоти. Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів: студії народних ремесел, клуби за інтересами, майстер-класи, школи художньо-естетичного напрямку, творчі об'єднання. Особливості організації специфічних форм та загальна методика їх підготовки й проведення.

ТЕМА 4. Зміст позаурочної та позашкільної роботи. Організація і напрями роботи учнівських гуртків.

Гурткові заняття і їх характеристика. Освітній, розвивальний і виховний потенціал учнівських гуртків. Зміст і основні напрями роботи вчителя технологій у гуртках. Навчальні програми. Авторські навчальні програми гуртків з народних ремесел. Створення та організація гуртка.

Змістовий модуль II. МЕТОДИКА РОБОТИ В ТВОРЧИХ ОБ'ЄДНАННЯХ УЧНІВ

ТЕМА 5. Дидактичні основи освітнього процесу в гуртках.

Методи і засоби позаурочної художньо-трудової діяльності. Взаємозв'язок методів і прийомів на гурткових заняттях. Особистісно орієнтовані технології організації позаурочної художньо-трудової діяльності. Метод проектів на гурткових заняттях. Контроль та оцінювання позаурочної художньо-трудової діяльності учнів.

ТЕМА 6. Методика проведення гурткових занять.

Зміст навчального матеріалу на гурткових заняттях. Вибір індивідуальних творчих завдань для кожного гуртківця. Організація проектно-технологічної діяльності учнів у гуртку. Складання плану-конспекту гурткового заняття.

ТЕМА 7. Роль і місце літнього відпочинку в системі виховання школярів.

Поняття про табірну зміну; її роль у житті дитини. Виховний захід, його особливості в умовах табірної літа. Нетрадиційні форми виховних заходів в умовах табірної літа; їх роль у формуванні й розвитку у дітей комплексу позитивних ділових якостей. Технологічна карта спільної творчої справи (СТС). Організаційний, основний та заключний періоди табірної зміни; їх мета, завдання та характерні особливості.

ТЕМА 8. Особливості організації праці педагога-організатора. Планування та облік роботи у літніх оздоровчих таборах.

Особливості роботи педагога-організатора в умовах табірної літа. Вимоги, що висувуються до особистості педагога-організатора ЛОТ та його роботи. Поняття про робочий план-мережу. Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірної літа. Форми залучення дітей до планування виховної роботи у таборі.

ЛЕКЦІЯ 1

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

План:

1. Поняття «позакласна, позаурочна та позашкільна робота».
2. Мета і завдання позаурочної художньо-трудової діяльності на сучасному етапі розвитку освіти в Україні.
3. Взаємозв'язок позаурочного та позашкільного виховання.
4. Зв'язок школи та закладів позашкільної освіти.
5. Роль позаурочної діяльності у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, екологічне, економічне виховання.

Ключові поняття: позакласна робота, позаурочна робота, позашкільна робота, ПНЗ, школа, трудове виховання, моральне виховання, естетичне виховання.

1. Поняття «позакласна, позаурочна та позашкільна робота»

Найголовнішим завданням загальноосвітньої школи, як підкреслюється у Законі України «Про загальну середню освіту», є забезпечення фізичного, інтелектуального, соціального та духовного розвитку особистості школяра, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

Цілісний розвиток особистості як ідеал освітнього процесу, формується в адекватній соціально-педагогічній ситуації шляхом включення учня в систему відносин спільної, тобто проїнятої діловими міжособистісними стосунками, навчально-пізнавальної, предметно-перетворювальної, соціально-комунікативної, фізично-оздоровчої, художньо-естетичної і ін. діяльності.

У діяльності здійснюється перетворююча роль людини. У результаті перетворюючої діяльності та підкорення нею навколишнього світу своїм інтересам між людиною і природою виростає штучно створена «олюднена» природа – продукт сукупної людської діяльності.

Саме в діяльності створюються сприятливі соціально-психологічні умови для розвитку творчого потенціалу, життєвої

активності учнів. На це має бути спрямована як урочна, так і позаурочна навчально-трудова діяльність школярів.

Саме позаурочна діяльність, яка створюючи атмосферу невимушеності, ініціативності, самодіяльності, має особливий зміст, своєрідні форми і види діяльності, є органічною складовою всієї навчально-виховної діяльності школи. Позаурочна робота є продовженням і розвитком процесу, що здійснюється на уроках і підпорядкована загальним навчально-виховним завданням.

У нових соціально-економічних умовах, коли стрімко зростає роль самостійності людини, її творчого потенціалу, гуманізація відносин стає основним напрямом перебудови виховання на якісно новій основі. Для вихованців це означає використання простору вибору діяльності і засобів організації свого життя в педагогічно доцільних умовах і відчуття своєї цінності, прояв інтересу до різних сфер життєдіяльності.

Протягом всього періоду існування сучасної школи позакласній роботі приділялася значна увага. Однак зміни в соціально-економічному і політичному житті на початку 90-х років потребували змін в організації позакласної роботи. Створювалися нові концепції позакласної роботи загальноосвітньої школи, в яких зверталася увага на те, що «школа зі своєю односторонньою орієнтацією на складання громіздких планів проведення масових виховних заходів випустила з поля зору особистість учня з його інтересами, потребами».

Концепція формулює мету позаурочної роботи в нових умовах розвитку школи. Зокрема, здійснюється своєрідне закладання фундаменту всебічного гармонійного розвитку особистості з високоморальною громадянською позицією, з глибоким розумінням нею традицій і соціально-культурних цінностей свого народу, здатною бути спадкоємцем і продовжувачем прогресивних національних традицій.

Нова теорія виховання другої половини 90-х років звертає свій погляд на особистість як на найвищу цінність суспільства, де процес виховання має виходити з необхідності розвитку у дітей рис, які допоможуть їм реалізувати себе як частку суспільства, як неповторну індивідуальність зі своїми специфічними запитами, індивідуальними планами самореалізації.

Не можна не звернути увагу на те, що нинішній період характеризується чітким спрямуванням позаурочної діяльності на

національне виховання. У школах поширюються нові форми роботи, які посилено культивують любов до рідної землі, свого народу. Вони традиційно носять назви ранків, свят, зустрічей.

Головне місце у вихованні відводиться звичаям, обрядам, народним святам, трудовим традиціям, народному декоративно-ужитковому мистецтву.

Крім того, позаурочна виховна діяльність учнів відіграє важливу роль у суспільній системі виховання особистості в специфічних умовах життєдіяльності – в сфері дозвілля, особливостями якого є невимушене, неформальне спілкування, вільний вибір форм і засобів діяльності, використання часу за своїм бажанням, внутрішніми мотивами. Вона визначається як найбільш складна і найменш керована частина всієї педагогічної системи і характеризується безліччю регульованих і нерегульованих впливів на особистість дитини. При цьому ефективність виховної роботи досягається не за рахунок збільшення кількості обов'язкових позакласних заходів, а шляхом підвищення її якості.

Науковець Л. Заремба поєднує поняття позанавчальна і позаурочна діяльність. На думку автора, позанавчальна діяльність - система занять і спілкування учнів поза уроками з елементами навчальної діяльності, яка організовується після уроків і спрямована на виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальних інтересів і оволодіння культурою розумової праці. За своєю метою і завданнями процес виховання в позанавчальній і позаурочній діяльності не має принципових відмінностей.

А на думку Н. Христич, позакласна діяльність – це «система справ, організованих у позанавчальний час і спрямованих на формування в учнів певного досвіду поведінки, звичок і навичок з метою виховання тих чи інших почуттів, особистісних якостей, особливостей, характеристик».

Неординарний підхід до розуміння цього поняття спостерігається у Р. Вайноли, яка визначає позанавчальну роботу «як єдність взаємопов'язаних і взаємообумовлених мети, діяльності щодо її реалізації, змісту, форм, виховних відносин, критеріїв ефективності виховної роботи, принципів, спрямованих на формування творчої особистості школяра».

Також зазначається, що позакласна діяльність – це система взаємопов'язаних заходів і дій вихованців та педагогів на основі

самовизначення, самовираження, самореалізації особистості, спрямована на ставлення до учня як до людини, якій притаманні внутрішній світ, специфічне бачення і ставлення до оточуючого світу, визначення свого місця в ньому.

Позакласна діяльність визначає перед собою такі завдання:

1) виховання якостей особистості всебічно розвиненої, духовно багатої, творчої, самостійної у виборі форм і методів своєї діяльності, здатної знайти індивідуальний варіант розвитку на шляху соціалізації;

2) розширення знань і вмінь школяра для розвитку його здібностей, гармонії інтересів.

У сучасному педагогічному словнику зазначається, що позакласна робота в школі організується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при тактичному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної і позашкільної роботи.

Б. Кобзар використовує термін «позанавчальна виховна діяльність», під якою він розуміє складову професійно-педагогічної діяльності педагога. На його думку, «це цілеспрямована навчально-виховна робота зі школярами, що її організують і здійснюють вчителі, вихователі в різних школах у позаурочний час».

Науковець стверджує, що поняття «позаурочна» і «позашкільна» виховна робота можна розглядати як найбільш широкі і до того ж синонімічні, що охоплюються усі види і форми виховної роботи з учнями поза уроками, за межами навчального часу. Позаурочна виховна діяльність, зазвичай, складається із позакласної і позашкільної роботи.

Відтак позаурочна художньо-трудова діяльність учнів загальноосвітньої школи організується і проводиться у вільний від уроків час педагогом або педагогічним колективом і сприяє зменшенню почуття суспільного відчуження, породжує усвідомлення важливості усіх його членів, об'єднаних спільними завданнями та цінностями.

Для соціальної адаптації школярів важливо й те, що, залучаючись до роботи різних творчих об'єднань за інтересами, вони опиняються у просторі різновікового спілкування, що набуває у сучасних умовах особливу цінність: учні можуть проявити свою ініціативу,

самостійність, лідерські якості, вміння працювати у колективі, беручи до уваги інтереси інших.

У процесі організації позакласної роботи у загальноосвітньому чи закладі позашкільної освіти, де учнівська молодь об'єднується за інтересами, школярі у першу чергу отримують практичні навички повсякденного громадянського досвіду: партнерства та взаєморозуміння, лідерства та поваги до інших, ініціативності у прийнятті рішень, висловлювання думок, практики відповідальності та реалізації індивідуальних і колективних прав.

Початок ХХІ століття характеризується значними дослідженнями у галузі позаурочної і позашкільної навчально-виховної діяльності. Зокрема Г. Пустовіт висловлює власну думку щодо поняття «позаурочна і позакласна робота» і пропонує їх розмежування.

Позаурочна навчально-виховна робота, на його думку, це – діяльність групи чи окремих педагогів школи, спрямована на створення у вільний від навчання час комфортних умов для розвитку творчих здібностей та реалізації духовного потенціалу особистості, забезпечення освітніх запитів учнів певного класу чи певної групи, об'єднаних спільними інтересами, а позакласна освітньо-виховна робота – процес, що організовується педагогічним колективом школи у вільний від навчання час, в умовах, які є комфортними для школярів, і спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей.

Більше того, наголошується, що діяльність дитини у освітньому процесі неможлива без усвідомлення нею сутності і мети цієї діяльності, а отже, без навчання, здобуття або ж вдосконалення певної системи знань, формування умінь і вироблення навичок. Якщо цього не відбувається, то маємо справу з бездарним педагогом, котрий не вміє або ж не хоче організувати навчально-виховний процес так, щоб були забезпечені умови самореалізації дитини, розвитку її творчого потенціалу.

Тому така діяльність має усвідомлений характер, а усвідомлена мета як закон визначає спосіб і характер діяльності людини. До того ж пізнання людиною навколишнього світу в процесі діяльності є неперервним, тому й здобуття нових знань за своєю сутністю є тотожним.

Термін «позакласна робота» також визначається у педагогічній науці як діяльність, що організується з класом, групою учнів у позаурочний час для задоволення потреб школярів у змістовному

дозвіллі (свята, вечори, дискотеки, походи), їхня участь у самоуправлінні та суспільно корисній діяльності, дитячих громадських об'єднаннях і організаціях.

Н. Волкова стверджує, що позакласна робота – різноманітна діяльність учителів, вихователів, яка спрямована на виховання учнів і здійснювана в позаурочний час. Її мета полягає у задоволенні інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування. Домінуюча роль в її організації належить педагогам, які є передусім її організаторами. Одночасно вони є ініціаторами залучення до її проведення батьків, науковців, шефів тощо.

М. Фіцула наголошує, що важлива роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі у позанавчальний час.

Таку роботу називають позакласною та позашкільною і дає таке визначення: «Позакласна робота – різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, організована в позаурочний час педагогічним колективом школи» та «Позашкільна робота – освітньо-виховна діяльність позашкільних закладів для дітей та юнацтва».

Позаурочна робота спрямована на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду. Не менш важливим є вироблення умінь і навичок самоосвіти, розвиток творчих здібностей, організація дозвілля, культурного відпочинку.

Особливість позаурочної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажань дітей, їх пропозиції).

Педагогічна практика виробила різноманітні форми позаурочної роботи, під якими розуміють варіанти організації виховного процесу, композиційна побудова виховного заходу.

Сьогодні зберігається тенденція до здійснення позаурочної роботи, яка спрямована на цілісний розвиток особистості школяра, внутрішніх якостей, інтересів, потреб. Саме цей особистісний аспект

визначається як головний у визначенні сутності позаурочної діяльності.

Позаурочна діяльність - це діяльність групи чи окремих педагогів школи, що спрямована на створення у вільний від навчання час комфортних умов для розвитку творчих здібностей та реалізацію духовного потенціалу особистості, забезпечення освітніх запитів учнів певного класу чи певної групи, об'єднаних спільними інтересами.

Метою такої діяльності є задоволення інтересів і запитів дітей, розвиток їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності і спілкування, закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, організація дозвілля та культурного відпочинку.

2. Мета і завдання позаурочної художньо-трудової діяльності на сучасному етапі розвитку освіти в Україні

Аналіз вітчизняної виховної практики свідчить, що позаурочна робота розширює виховні можливості школи та її культурний простір, сприяє самовизначенню школярів в особистісній, соціокультурній, професійній сферах, включенню їх у різні види творчої діяльності, позитивному ставленню до загальнолюдських цінностей, розвитку моральних якостей та емоційної сфери учнів.

Така форма організації діяльності школярів дозволяє педагогам виявити в своїх вихованцях потенційні можливості та інтереси, допомогти дитині їх реалізувати.

Вітчизняний дослідник проблем виховання Т. Сущенко у ході аналізу різноманітних факторів позаурочної роботи підкреслює, що робота у гуртках, клубах за інтересами, участь у різноманітних конкурсах, дискусіях, безпосередня практична участь у громадських справах є початковими та важливими ланками соціалізації учнівської молоді.

Варто зазначити, що особливості виховання, здійснюваного поза уроком, полягають в тому, що, продовжуючи процес пізнання, ця робота водночас створює найбільш сприятливу атмосферу для співробітництва. Дуже важливо, що в основі організації роботи з дітьми в позаурочний час лежить самоуправління, забезпечується свобода творчості, самостійність, активність, формуються інтереси до різноманітних факторів позашкільного середовища.

Зміна видів діяльності, організаційних форм, переходи від обов'язкових групових до індивідуальних, від короткотривалих до тривалих, сприяють формуванню багатогранної особистості, забезпечується широкий діапазон її інтересів.

Посилення входження різних країн світу, в тому числі української держави до нового ступеня цивілізації від індустріального до високотехнологічного, в умовах науково-технологічного та соціального процесу, обумовлюють необхідність виховання особистості творчого типу, здатної до сприйняття інформаційних процесів у суспільстві, використання та впровадження нових.

Технологічна освіта учнів на порозі третього тисячоліття стала необхідною складовою загальної середньої освіти, важливою умовою цілісного й гармонійного розвитку особистості школяра.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №24 від 14 січня 2004р., передбачає введення нової освітньої галузі «Технологія», основною метою якої є формування технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, набуття школярами життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства й сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпечення умов для їх професійного самовизначення, вироблення навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійснення допрофесійної та професійної підготовки за бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

Важливою складовою технологічної освіти є позаурочна предметноперетворювальна діяльність, яка передбачає організацію гуртків, клубів за інтересами, студій художньо-прикладної творчості тощо.

Головна особливість позаурочного педагогічного процесу полягає в тому, що він будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, їх дружбі й духовній спільності, на визнанні самоцінності особистості дитини, на взаємодопомозі та взаємній зацікавленості у спільному успіхові та результаті діяльності.

3. Взаємозв'язок позаурочного та позашкільного виховання

Позаурочний педагогічний процес залежить від складу його вихованців і характеру взаємин між ними. Він відповідає терміну

«творчий процес», оскільки будується на пізнанні внутрішнього світу дитини в умовах максимальної емоційної зручності, знаннях і систематизації творчих зусиль.

Дитина в такому процесі виявляє свої кращі риси характеру, свідомо керує своїми почуттями й бажаннями, робить їх відповідними ситуації. Позаурочна робота в значній мірі бере свій початок на уроці і в цьому випадку є логічним її продовженням.

Чим досконаліші методи викладання, тим активніші на уроці самі учні – їх думки, здібності, уявлення мають вияв на уроці, тим реальніша потреба продовжувати пізнавальну діяльність у гуртках, клубах, аматорських об'єднаннях тощо.

Організація позаурочної діяльності у відповідності із виховною метою – це суспільно-корисна і пізнавальна спрямованість всіх видів діяльності. Всі позаурочні справи, заняття учнів повинні бути корисними, потрібними для себе, для школи, формувати свідомість і поведінку особистості.

Позаурочна художньо-трудова діяльність є складовою виховного процесу, продовжує формування у підростаючого покоління інтересу до професії, народної творчості, людей праці, ознайомлює з найкращими традиціями народного мистецтва.

Отже, головною метою позаурочної роботи є створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей та учнівської молоді у вільний від навчання час, підготовка до майбутнього життя, задоволення їх освітніх потреб.

Основним завданням позаурочної роботи є сприяння творчій спрямованості особистості, розвитку творчих якостей, інтелекту, постійному зростанню потенціалу творчої діяльності, формування психічних якостей творчої особистості, виховання в учнів здатності до творчого спілкування.

4. Зв'язок школи та закладів позашкільної освіти

Національна доктрина розвитку освіти передбачає забезпечення Заклади позашкільної освіти – широкодоступні заклади освіти, які дають дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля.

До них належать палаци, будинки, станції, клуби й центри дитячої, юнацької творчості, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтва, студії, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади.

Головними завданнями закладу позашкільної освіти є:

- реалізація державної політики в галузі освіти;
- створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей і підлітків у додатковій освіті, організація їх дозвілля;
- виявлення, розвиток і підтримка юних талантів та обдаровань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей і юнацтва;
- формування у дітей та юнацтва національної самосвідомості, активної громадянської позиції;
- задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до її інтересів і здібностей.

Заклади позашкільної освіти можуть бути комплексними і профільними. Комплексні позашкільні заклади забезпечують роботу творчих об'єднань за інтересами (гуртки, секції, ансамблі, театри тощо), профільні – умови для розвитку природних нахилів та інтересів дітей і підлітків, задоволення їх потреб з певного напрямку діяльності.

Усі вони працюють за річним планом, заняття у них починаються, як правило, 10 вересня поточного року і закінчуються 26 травня наступного. Набір учнів відбувається як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого виробляє заклад.

Освітній процес здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей дітей та з урахуванням їхніх вікових особливостей. Палаци та будинки дитячої творчості організують гуртки (наукові, технічні, мистецькі, спортивні тощо), колективи художньої самодіяльності (хори, оркестри, ансамблі пісні й танцю, театральні колективи та ін.), клуби за інтересами.

Центри і станції юних техніків проводять серед школярів роботу в галузі техніки, організуючи радіотехнічні, авіамодельні, фотолюбителів, телемеханіки та інші гуртки.

Тривалість одного заняття (уроку) в закладі позашкільної освіти визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців, учнів і слухачів: віком від 5 до 6 років – 30 хвилин; віком від 6 до 7 років – 35 хвилин; старшого віку – 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи позашкільного навчального закладу.

Вимоги до діяльності позашкільних установ впливають із загальних принципів організації позакласної та позашкільної роботи, що передбачають органічний зв'язок позашкільних установ з виховною діяльністю школи; узгодженість дій з виховною роботою дитячих та юнацьких організацій, сім'ї і громадськості; масове охоплення дітей за умови дотримання добровільності щодо участі в гуртках і секціях позашкільних установ; поєднання масових, групових та індивідуальних форм виховної роботи; вільний вибір дітьми характеру творчої діяльності; стимулювання їхньої активної творчої діяльності.

Школа є центром усієї позакласної виховної та освітньої роботи, що здійснюється у мікрорайоні. Школа має підтримувати найтісніші зв'язки з позашкільними закладами міста, допомагати їм в організації і проведенні позаурочної діяльності з дітьми, використовувати допомогу цих закладів у залученні більшої кількості учнів до позаурочної діяльності.

Співробітництво, взаємодія школи і позашкільних закладів має важливу закономірність – творча діяльність, якою дитина займається у позашкільному закладі стимулює її пізнавальну активність у школі.

5. Роль позаурочної діяльності у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, економічне, екологічне виховання

Пріоритетним напрямом у освітньому процесі є орієнтація на особистість школяра, розвиток його здібностей, самостійної і творчої активності, індивідуальності, таланту.

Найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу учнів є органічне поєднання їх діяльності на уроках та в позаурочний час. В умовах швидких змін в усіх сферах життя для учнів, окрім занять на уроках, для їх нормальної життєдіяльності потрібні нові соціальні враження і переживання, нове позаурочне життя, нові можливості самовираження, сприятливий для гармонійного розвитку психологічний комфорт.

У розв'язуванні зазначених завдань величезну роль має відігравати позакласна діяльність. Утвердивши себе як повноцінну ланку в ланцюгу безперервного виховного процесу, вона надає дітям широкі і нетрадиційні можливості для покращення психологічного здоров'я, їх самовиявлення, знімаючи щоденні напруження заформалізованого шкільного життя.

Роль і значення позаурочної та позашкільної роботи у всебічному розвитку особистості посилюється тим, що вони сприяють вихованню не лише духовності і моральності, задоволенню різнобічних інтересів, а й стимулюють розвиток творчої обдарованості й індивідуальності, залучають дитину до загальнолюдської гуманітарної культури.

Позаурочна робота під час занять гуртків, студій, роботи клубів за інтересами, «майстерень й фабрик» та інших форм у порівнянні зі шкільною програмою трудового навчання, є, як правило, ширшим за змістом, може включати ті види робіт декоративно-прикладної творчості, які програмою школи не передбачені.

У всебічному розвитку особистості роль позаурочної діяльності неоціненна, бо надзвичайно широким є її освітній, розвивальний та виховний потенціал. Освітня функція позаурочної діяльності полягає насамперед у тому, що навіть у замаскованій формі, поглиблюючи знання з основ наук, вона невимушено стимулює формування пізнавальних потреб школярів.

Пошук істини у явищах навколишньої дійсності спрямовує дитину до постійного самовдосконалення, а прагнення якнайшвидше проявити свої здібності і вміння через призму різних видів діяльності – до самореалізації у правильно скерованій позаурочній роботі – повною мірою розкриваються всі резерви дитячої душі, її нахили і таланти.

Немає сумніву в тому, що у позаурочній діяльності істотно змінюється позиція учнів, у них виробляється наполегливість, допитливість, забезпечується засвоєння нових знань, формування практичних умінь і навичок, які розширюють і поглиблюють світогляд школяра.

Освітня функція художньо-трудової діяльності передбачає засвоєння школярами комплексу знань з різних галузей наук і сфер життя: історичних, мистецтвознавчих, культурологічних, економічних, техніко-технологічних тощо, системи практичних умінь

і навичок, що необхідні для трудової діяльності: вимірювальних, креслярських, виробничих, малярських і т.д.

Предметно-перетворювальна діяльність у цілому і художньо-трудова зокрема, активність, яку учень проявляє в ній, виступають передумовою власного фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку індивіда, особливо в таких процесах, як споживання-творення, розпредмечування-опредмечування.

При цьому активність у споживанні (розпредмечуванні) значно обмежує умови розвитку; в творенні ж (опредмечуванні) вони практично не обмежені. Саме поєднання фізичної та розумової праці забезпечує цілісний розвиток людини. Але якщо фізична праця розвиває безпосередньо сама, то морально вона формує особистість через посередництво тих стосунків, в які включається людина в процесі та в результаті діяльності.

Від змісту і характеру взаємовідносин (від їх спрямованості, форми, широти, типу) значною мірою залежить ступінь виховного впливу праці, що є основним видом людської діяльності.

Наприклад, залежно від характеру вироблених у суспільно-корисній праці взаємовідносин (спрямованих на турботу про людей або суцього корисливих: досягнення власних інтересів аморальними засобами) цей могутній чинник виховання й розвитку, якщо в процесі його організації виявляється негативне ставлення до партнерів по праці, виконуваної роботи, може стати джерелом негативного впливу на особистість – розвивати в ній негативні якості та риси характеру.

Отже, діяльність є платформою, базою, на якій розгортаються певні відносини, передумовою і умовою їх виникнення. Основна ж функція відносин – виховна.

Саме тому А. Макаренко підкреслював, що істинним об'єктом педагогічної роботи є ті відносини, які, змінюючи систему відносин людини із суспільством, колективом, іншими людьми, ми тим самим змінюють й саму особистість.

Реалізуючи власний підхід щодо відносин у педагогіці, А. Макаренко писав: «З усім складним світом навколишньої дійсності дитина входить у незліченні стосунки, кожен з яких неминуче розвивається, переплітається з іншими стосунками, ускладнюється фізичним і моральним зростанням самої дитини. Увесь цей «хаос» не піддається нібито жодному обліку, проте він створює кожного

моменту певні зміни в особистості дитини... Спрямувати цей розвиток і керувати ним – завдання вихователя».

Широко відоме і загальновизнане положення К. Ушинського про позитивний вплив трудової діяльності на фізичний, розумовий і моральний розвиток особистості, її виховуючий характер: «... людина народжена для праці; праця становить її земне щастя; праця оберіг її людської моральності і праця ж повинна бути вихователем людини».

К. Ушинський стверджував, що трудова діяльність є могутнім, найбільш доцільним засобом, який діє на фізичне виховання набагато краще штучної гімнастики, а на моральне - краще моральних настанов, які так скоро набридають дитині; фізичні роботи розвивають у дітях любов і звичку до безперервної праці і роблять для них бездіяльність – нудною і неможливою.

Звичка до праці є саме тим ґрунтом, на якому можуть успішно розкриватися всі кращі якості особистості. Саме в процесі активної художньо-трудової творчості створюються найбільш сприятливі умови для нормального росту і розвитку дитячого організму, його загартування, зміцнення здоров'я, формування рухових, гігієнічних умінь і навичок.

У своїй роботі «Праця в її психічному і виховному значенні» видатний педагог К. Ушинський показав, що виховна роль і розвиваюча функція трудової діяльності зумовлена її соціальним значенням.

Предметно-перетворювальна діяльність не буває легкою, це не забава і не гра. Тільки усвідомлення необхідності досягти поставленої мети може спонукати людину взятися за нелегку роботу, яка потребує великого напруження фізичних сил.

Цей вид життєдіяльності є настійною потребою особи, без неї людина відчуває невдоволення життям, нею оволодіває апатія, нудьга, втрачається сенс життя, бо тільки «праця – особиста вільна праця – це й є життя».

Творча праця, на думку К. Ушинського, збагачує розум, освіжає почуття, дарує людині високі хвилини насолоди, адже існує психологічний закон, який полягає у тому, що насолода повинна врівноважуватись трудовою активністю.

Функції виховання і полягають у тому, щоб підготувати людину до праці, розвинути в неї звичку трудитися.

Отже, важливою функцією художньо-трудової діяльності є забезпечення фізичного розвитку особистості, бо активна трудова діяльність – це насамперед рух. Медична наука розглядає рух як одну з основних умов нормального росту і розвитку дитини, оскільки він не тільки підвищує фізичні сили, але й зміцнює волю, дух людини, знімає втому, робить організм більш стійким до хвороб.

Медики неодноразово підкреслюють, що рухова активність дарує людині саме життя, адже працюючи м'язами, вона не тільки витрачає, але й накопичує енергію, яка дає їй можливість будувати тіло, мозок, інтелект.

У цьому виді предметно-перетворювальної діяльності органічно поєднується інтелектуальна й фізична праця. А. Макаренко стверджував, що суспільно-корисна праця, яка не супроводжується напруженням, суспільною і колективною турботою, - маловпливовий фактор.

У керованому А. Макаренко колективі трудова діяльність будувалась на принципі розумного поєднання розумової і фізичної праці з метою формування у вихованців не тільки потреби в трудовій діяльності, але й потреби у перетворенні в цій діяльності власної особистості, її постійного вдосконалення.

Залучення школярів до активної трудової і художньої творчості, створює великі можливості для забезпечення психічного розвитку особистості, її інтелекту, емоцій, почуттів, волі.

Психічний розвиток, як зазначають науковці, – це формування і вдосконалення психічних функцій і рис особистості на різних етапах її життя. У вітчизняній психології психічний розвиток розглядається як результат активної діяльності дитини, взаємодії її з соціальними умовами існування при провідному впливі виховання й навчання.

У результаті організації позаурочної художньо-трудової діяльності в учнів розвиваються і ускладнюються психічні процеси – сприймання, пам'ять, увага, уява тощо; виявляються такі мислительні операції, як аналіз і синтез, абстракція й узагальнення; формуються воля та характер тощо.

В різноманітних видах діяльності на заняттях з художньої і проектної творчості в учнів розвиваються здібності. Велика кількість різноманітних і доступних учням видів робіт, включених у зміст гурткових занять, дає поживу для розуму, розвиває уяву, спостережливість, розширює кругозір, знайомить з важливими

елементами професійної діяльності, впливає на формування стійких трудових і професійних інтересів, а в майбутньому – і на вибір роду занять.

Результати теоретичних і експериментальних досліджень психологів підтверджують, що в процесі функціонування трудових умінь і навичок спостерігається значне підвищення чутливості аналізаторів, що веде до загального сенсорного розвитку особистості.

А чуттєве пізнання відіграє важливу роль у формуванні всіх без винятку трудових умінь. Разом з тим, трудова і художня творчість учнів виступає як засіб пізнання, об'єкт застосування знань, і як критерій необхідності знань, оскільки дитина з допомогою дорослих отримує можливість набувати знання, формувати уміння, навички, звички поведінки і в практичній діяльності, на ділі перевіряє і оцінює їх.

Тому, активна участь школярів у цьому виді діяльності сприяє розвитку інтелектуальної, мотиваційної та емоційно-почуттєвої сфери особистості. Для інтелектуального розвитку учнів у процесі художньої творчості важливе значення має становлення в них усвідомленості трудової діяльності.

Ефективність виконання трудових завдань залежить від сформованості в учнів таких розумових дій, як уміння аналізувати, усвідомлювати, узагальнювати, як самостійність, стійкість та індивідуальний спосіб діяльності.

Аналізуючи творче завдання, учень визначає потрібні для його виконання технологічні операції, добирає матеріал та інструменти; визначає послідовність виконання дій; порівнює та визначає спільне та відмінне в способах виконання аналогічних трудових завдань; узагальнює способи виконання трудового завдання.

На основі таких мислительних дій і розвивається інтелектуальна сфера особистості. Крім того, у процесі виконання трудових дій учням доводиться робити певні розрахунки, вони одержують відомості про об'єкти і засоби праці (матеріали та інструменти), вчаться використовувати знання з інших предметів (тобто здійснюються міжпредметні зв'язки); мова школярів збагачується новими словами, термінами, що у свою чергу позитивно впливає на розумовий розвиток особистості.

Отже, трудова активність тісно пов'язана з розумовим розвитком особистості. Майстерність рук – це не що інше, як «втілення

допитливого розуму, кмітливості, творчої уяви». І дуже важливо, щоб у дитячі роки кожна дитина «здійснила руками свій задум», стверджував В. Сухомлинський.

Художньо-трудова творчість взаємопов'язана з почуттєвою сферою життя особистості. Дитина здатна проявити трудову активність в тій праці, яка приносить їй задоволення, радість. «Чим глибша радість праці, тим більше діти дорожать власною честю, тим наочніше бачать у діяльності самих себе – свої зусилля, своє ім'я».

Емоційний розвиток особистості здійснюється і в процесі художньої творчості, яка не тільки підвищує афективне хвилювання, а й через усвідомлення мети, визначення способу і характеру трудових дій, оцінку подій і явищ дійсності приводить до виникнення спонукань, які суб'єктивно переживаються, до взаємодій з предметним світом, прагнення змінити його, самого себе, оскільки майже всяка людська дія є не тільки технічна операція стосовно речі, але й вчинок по відношенню до іншої людини, що виражає ставлення до неї.

Художньо-трудова творчість особи, її діяльність, перетворювальна за своєю суттю, впливає на соціальний та духовний розвиток школяра, оскільки саме в цій діяльності діти оволодівають соціальним, моральним і трудовим досвідом.

Вони безпосередньо зустрічаються з реальною дійсністю, практичними задачами, конкретними життєвими ситуаціями, що пов'язані з подоланням труднощів і вимагають від них вольових зусиль, самостійних рішень, узгоджених дій. Для дитини її практична діяльність втілюється в продукті, створеному своєю працею і своїми руками. Перші сильні враження, знання, соціальний досвід і навички морального спілкування дитина набуває у практичній діяльності.

Художньо-трудова діяльність характеризується насамперед тим, що вона завершується предметним результатом, матеріальним продуктом, через який людина праці опосередковано спілкується з іншими, що зумовлює зміст і форми ставлення її до них. Важлива характеристика такого матеріального результату – його суспільна значимість, користь людям і суспільству.

Отже, вони цінні перш за все своїм соціально значимим результатом, який є основою формування у дітей творчого ставлення до трудової діяльності як до життєвої цінності. Значний вплив цього виду предметно-перетворювальної діяльності на школяра полягає ще й у тому, що вони прискорюють соціальну зрілість особистості. Як

переконає практика, діти, які рано залучаються до трудової і художньої творчості, відзначаються великою самостійністю, відповідальністю, розсудливістю.

Велика роль художньо-трудової діяльності й у духовному розвитку особистості, який розглядається як процес і результат формування вищих ідеалів, становлення і розвиток загальнолюдських цінностей: доброти, милосердя, чесності, справедливості, розвитку таких душевних якостей, як відвертість, краса, чистота, віра, надія, любов, терпіння, радість, простота, сердечність, мудрість, святість тощо.

Трудова та художня творчість впливає на формування у школярів національно-культурних цінностей. Залучення дітей до благодійної і милосердної діяльності, до відродження народних ремесел і промислів дає можливість для розвитку національної самосвідомості, духовних цінностей.

Але творчість справляє на особистість розвивальний вплив лише за умови, якщо вона викликає в неї позитивну реакцію (ставлення) й збуджує її власну активність у роботі над собою. У процесі позаурочної діяльності розвиваються і формуються гуманістичні цінності, така важлива якість особистості, як відповідальність, яка стає мотивом діяльності, керуючою ланкою у випадку вибору.

Школяр вчиться відповідати не тільки за свою поведінку, а й за свої вчинки, думки. Позаурочна діяльність забезпечує можливість вільного морального вибору.

Зокрема І. Бех зазначає, що «тільки добровільно приймаючи рішення, здійснюючи моральний вибір, дитина порівнює певні поведінкові варіанти, вчиться позбавлятися своєї егоцентричної точки зору і ставати на позицію інших людей».

Отже, позаурочна художньо-трудова діяльність - сприятливе підґрунтя для самовизначення, формування життєвої активності учнів різних вікових груп, оскільки під час занять гуртків, студій, клубів за інтересами, «майстерень й фабрик» та інших форм у порівнянні зі шкільною програмою трудового навчання, є можливість включати ті види робіт декоративно-прикладної творчості, які програмою школи не передбачені і учень має можливість самостійно обирати творчий проект у відповідності зі своїми психофізіологічними та розумовими здібностями, виконати його, при цьому відчути себе активним творцем предметного світу декоративно-прикладного мистецтва.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняттям «позакласна, позаурочна та позашкільна робота».
2. Роль позаурочної діяльності у цілісному розвитку учнів.
3. Назвіть головні завдання закладу позашкільної освіти.
4. Назвіть головну мету позаурочної роботи.
5. Охарактеризуйте позаурочну художньо-трудова діяльність.
6. Яка тривалість одного заняття (уроку) в закладі позашкільної освіти, в залежності від вікової категорії?

ЛЕКЦІЯ 2

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ

План:

1. Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.
2. Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.

Ключові поняття: принцип, позаурочна та позашкільна робота, систематичність, послідовність, виховний процес, принцип природо відповідності, принцип культуровідповідності, творчість, самодіяльність, інтерес.

1. Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи

Організація позаурочної та позашкільної діяльності ґрунтується на загальнодидактичних принципах. Сучасна дидактика розглядає такі принципи навчання:

Принцип науковості. Його сутність – усі факти, знання, положення і закони, що вивчаються, повинні бути науково правильні, так само як і спосіб обґрунтування положень і законів та формування понять у процесі навчання. Реалізація цього принципу передбачає вивчення системи важливих наукових положень і використання у навчанні методів, близьких до тих, якими послуговується певна наука.

Він вимагає: розкриття причинно-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій; проникнення в сутність явищ і подій; демонстрації могутності досягнень людських знань науки та ознайомлення з методами науки, пізнання; розкриття історії розвитку науки, боротьби тенденцій; орієнтації на міждисциплінарні наукові зв'язки.

Принцип систематичності й послідовності навчання. Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей.

Передбачає системність у роботі вчителя (постійну роботу над собою, опору на пройдене при вивченні нового матеріалу, розгляд нового матеріалу частинами, фіксування уваги учнів на вузлових

питаннях, продумування системи уроків, здійснення міжпредметних зв'язків), а також системність у роботі учнів (систематичне відвідування школи, виконання домашніх завдань, уважність на уроках, порядок у виконанні домашніх завдань, час виконання завдань, систематичне повторення навчального матеріалу).

Принцип доступності навчання. Навчання успішне, ефективне за умови, якщо його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям учнів, їх розумовим можливостям. Наголошуючи на важливості дотримання цього принципу, К. Ушинський зазначав, що тільки система дає нам цілковиту владу над нашими знаннями.

Голова, наповнена безсистемними знаннями, найого думку, подібна до комори, в якій немає порядку, і сам господар не може відшукати потрібну річ. Голова, в якій лише система без знань, подібна до крамниці, в якій на всіх ящиках є написи, а в самих ящиках порожньо.

Реалізація цього принципу передбачає: врахування рівня розвитку учнів; індивідуальних, вікових особливостей; дотримання правил: від простого — до складного, від відомого — до невідомого. Суть доступності полягає в тому, щоб діти сприймали і розуміли пояснюваний матеріал. Доступно організувати навчання означає звертатися до найвищої межі можливостей учнів з метою постійного підвищення цих можливостей. Водночас цю найвищу межу не можна переступати, оскільки в такому разі чимало у змісті навчання стане незрозумілим.

Принцип зв'язку навчання з життям. В його основі — об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою. Теоретичні знання (загальноосвітні, політехнічні, спеціальні) є основою сучасної продуктивної праці, яка конкретизує їх, сприяє міцному, свідомому засвоєнню.

Реалізацію цього принципу забезпечують: використання на уроках життєвого досвіду учнів; застосування набутих знань у практичній діяльності; розкриття практичної значимості знань; використання в процесі навчання краєзнавчого матеріалу; безпосередня участь школярів у громадському житті.

Принцип свідомості й активності учнів у навчанні. Цей принцип є провідним, тому що визначає головне спрямування пізнавальної діяльності учнів і керування нею. Він впливає з мети і завдань

національної школи, а також з особливостей процесу навчання, які передбачають осмислений і творчий підхід до опанування знань.

Свідомому засвоєнню знань сприяють: роз'яснення мети і завдань навчального предмета, значення його для вирішення життєвих проблем, для перспектив самого учня; використання у процесі навчання мислительних операцій (аналізу, синтезу, узагальнення, індукції, дедукції); позитивні емоції; позитивні мотиви навчання; раціональні прийоми роботи на уроці; критичний підхід у процесі викладання матеріалу та його засвоєння; належний контроль і самоконтроль.

Свідомість у навчанні забезпечується високим рівнем активності учнів. Активізації пізнавальної діяльності сприяють: позитивне ставлення до навчання, інтерес до навчального матеріалу; позитивні емоції, викликані навчальною діяльністю; тісний зв'язок навчання з життям, що актуалізує значення наукових знань; єдність інтелектуальної та мовленнєвої діяльності учнів; взаєморозуміння між учителем і учнями; використання на практиці засвоєного матеріалу, умінь і навичок; систематичне повторення засвоєних знань; варіантність та диференціація вправ; робота щодо засвоєння важкого матеріалу доступними методами; використання знань для узагальнення інтелектуальних умінь при розв'язанні конкретних завдань; проблемне навчання; диференціювання матеріалу відповідно до навчальних можливостей учнів; використання сучасних технічних засобів навчання; уміння вчителя враховувати психічний стан учнів і стадії їх психічного розвитку.

Принцип наочності в навчанні. Обґрунтований у XVII ст. Я.-А. Коменським у праці «Велика дидактика». Учений сформулював «золоте правило» дидактики: «...все, що тільки можна, подавати для сприймання відчуттями, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, смакове – смаком, доступне дотику – через дотик.

Якщо якісь предмети одразу можна сприймати кількома відчуттями, нехай вони одразу охоплюються кількома відчуттями...».

Залежно від характеру відображення дійсності наочність поділяють на такі види:

а) натуральна – рослини, тварини, знаряддя і продукти праці, мінерали, хімічні речовини та ін.;

б) зображувальна – навчальні картини, репродукції художніх полотен, макети, муляжі та ін.;

в) схематична – географічні, історичні карти, схеми, діаграми, графіки, малюнки тощо.

Використання наочності залежить від творчого потенціалу вчителя. Використання наочності у процесі навчання стимулює розвиток мотиваційної сфери учнів.

При цьому важливо дотримуватися таких дидактичних вимог:

✓ не перевантажувати процес навчання наочною – це знижує самостійність і активність учнів в осмисленні навчального матеріалу;

✓ потрібна чітка мета використання наочних засобів у структурі уроку (коли ввести, з якою метою, який висновок буде зроблено);

✓ вивішування заздалегідь усіх наочних засобів дезорганізовує сприймання учнів, розсіює їхню увагу.

Учні повинні у потрібний момент зосередитися лише на необхідному об'єкті, решта мають бути закриті; наочний об'єкт не повинен містити нічого зайвого, щоб не викликати в учнів побічних асоціацій; використовуючи наочність, необхідно зважати на вік школярів.

Наочність сприймається не одномоментно.

У першій фазі зображені об'єкти постають «розмиті», невиразно.

На другій – увага учнів концентрується на об'єкті, сприймання стає чіткішим, залишаючись, однак, загальним.

На третій – сприймання об'єктів диференційоване.

На всіх трьох фазах учитель повинен уміло поєднувати наочність з поясненням. Адже його слово передусім спрямовує безпосереднє сприймання змісту навчального матеріалу, відображеного в наочності, в певній послідовності, допомагає осмислити спостережуване і сформулювати зв'язки між фактами і явищами. Тому він має усвідомлювати, що, коментуючи наочність, дає додаткову інформацію про спостережуваний об'єкт, його зв'язки, які безпосередньо не сприймаються.

Принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок. Головна ознака міцності – свідоме й ґрунтовне засвоєння найістотніших фактів, понять, ґрунтовне засвоєння найістотніших фактів, понять, ідей,

законів, правил, глибоке розуміння істотних ознак і сторін предметів та явищ, зв'язків і відношень між ними і всередині них.

Реалізація цього принципу передбачає:

- ✓ повторення навчального матеріалу за розділами і структурними смисловими частинами;

- ✓ запам'ятовування нового навчального матеріалу в поєднанні з пройденим;

- ✓ активізацію учнів під час повторення (запитання, порівняння, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення);

- ✓ нове групування матеріалу з метою його систематизації; виділення при повторенні головних ідей; використання в процесі повторення різноманітних методик, форм і підходів, вправ; самостійну роботу щодо творчого застосування знань; постійне звернення до раніше засвоєних знань для їх трактування з нової точки зору.

Психологічна основа міцності – пам'ять (збереження в мозку того, що відбувалося в минулому досвіді). Пам'ять дає змогу повторювати, закріплювати засвоєне, щоб не забути його або відновити забуте.

Цей принцип спирається також на мислительні, емоційні, вольові процеси пізнавальної діяльності учнів.

Принцип індивідуального підходу до учнів. Дає змогу в умовах колективної навчальної роботи кожному учневі йти до оволодіння навчальним матеріалом своїм шляхом.

Реалізуючи цей принцип, ураховують рівень розумового розвитку дітей, їх знань і вмій, пізнавальної та практичної самостійності, інтересів, вольового розвитку, працездатності.

Щоб враховувати індивідуальні особливості учнів, учитель повинен уважно вивчати кожного з них, знати їх індивідуальні інтереси та схильності, розвиток і домашні умови та ін.

Значної уваги потребує виявлення причин відхилень у навчально-пізнавальній діяльності й поведінці окремих школярів та їх усунення.

Обов'язок учителя – організувати індивідуальну допомогу відстаючим у навчанні.

Принцип емоційності навчання. Виходить з того, що у процесі пізнавальної діяльності в учнів виникають певний емоційний стан, почуття, які можуть стимулювати успішне засвоєння знань або заважати йому. Процесові пізнавальної діяльності сприяє логічний,

жвавий, образний виклад матеріалу, наведення цікавих прикладів, використання наочності й ТЗН, зовнішній вигляд учителя, його ставлення до учнів та ін.

Головне завдання педагога в реалізації цього принципу — керувати формуванням емоцій, що активізують навчально-пізнавальну діяльність, і запобігати появі тих, які негативно позначаються на ній.

Учитель повинен виховувати в учнів уміння володіти своїм настроєм, емоціями, переживаннями.

Принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших. Зокрема, правильно поєднати теорію з практикою можна лише за умови, що навчання є водночас доступне, наукове й систематичне, що вчитель спонукає учнів до творчої діяльності та ін.

Отже, у процесі навчання вчитель повинен керуватися усіма принципами. Позаурочна робота будується на загальних принципах навчання, проте має і свої специфічні принципи (за визначенням М. Фіцули), до яких варто віднести:

- Добровільний характер участі в ній. Сприяє тому, що учні можуть обирати профіль занять за інтересами.
- Суспільна спрямованість діяльності учнів. Цей принцип вимагає відповідності змісту роботи гуртків, клубів та інших форм діяльності потребам розбудови української держави.
- Розвиток ініціативи і самодіяльності учнів. Слід брати до уваги бажання та пропозиції школярів, щоб кожен з них виконував цікаву для себе роботу.
- Розвиток винахідливості та творчості. У ході занять перед учнями слід ставити завдання пошукового характеру; надання особливої уваги творчому підходу до справи.
- Зв'язок з навчальною діяльністю. Позакласна робота повинна бути логічним продовженням навчально-виховної роботи, яка здійснюється на уроках.
- Використання ігрових форм, цікавість, емоційність. Реалізація цього принципу потребує широкого використання пізнавальних ігор, демонстрування цікавих дослідів.

2. Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи

Принципи, як вихідні положення, система основних дидактичних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує ефективність освітнього процесу та позаурочної художньо-трудової діяльності мають специфічні особливості. До таких варто віднести принцип педагогічного проектування, культуровідповідності, творчості, інтегративності, створення ситуації успіху, особистісно орієнтованого підходу.

Принцип педагогічного проектування покликаний визначити й обґрунтувати зміст теоретичної і практичної підготовки учнів в галузі декоративно-ужиткового мистецтва та обсяги знань та умінь, якими вони мають опанувати відповідно до видів художньо-трудової діяльності.

Сутність проектування, його види і зміст буде розкрито нами в подальших матеріалах.

Принцип природовідповідності вимагає максимального урахування в освітньому процесі індивідуальних нахилів, здібностей та обдарувань із метою розробки стратегії і тактики розвитку особистості. Даний принцип висуває до процесу позаурочної художньо-трудової діяльності такі вимоги: урахування індивідуальних відмінностей; опора на розвиток творчого мислення; активність, свідомість; прагнення самостійного пошуку тощо.

Принцип природовідповідності передбачає також урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, багатогранної і цілісної природи людини, її анатомічних, фізіологічних, психологічних, національних і регіональних особливостей, визначення вчителем змісту діяльності відповідно до віку, сил та можливостей дітей.

Безумовно, принцип природовідповідності у організації позаурочної виховної роботи тісно пов'язаний із змістом такого принципу у народній педагогіці. Його обґрунтував відомий дослідник української етнопедагогіки академік М. Стельмахович.

Він вважав, що принцип природовідповідності вимагає будувати процес виховання з урахуванням особливостей природи. На підтвердження цього можна навести порівняння і аналогії типу «людина - природа», чи «природа-людина», які широко побутують у народних уявленнях, наприклад: «Гни дерево, доки молоде, вчи дитя, поки мале», «На дерево дивися, як родить, а на чоловіка, як робить», «Заклопотався, як квочка коло курчат».

Принцип природовідповідності застосовується також в організації форм позаурочної діяльності і активного залучення до їх проведення самих учнів. Якщо у середніх класах в переважній більшості роботу по організації заходів проводить сам учитель, то в старших класах вихователі довіряють проведення бесід, вечорів, диспутів самим учням. З урахуванням вікових особливостей дітей учитель підбирає і методи виховання.

Принцип культуровідповідності передбачає органічний зв'язок з історією народу, його культурними і побутовими традиціями, з народним мистецтвом, ремеслами і промислами, забезпечення духовної єдності та спадкоємності поколінь. На сьогодні поняття культури використовується в двох планах – як всеохоплююча сукупність надбань загальнолюдської свідомості або ж як сфера духовних інтересів сульспільства. За визначенням Д. Антоновича «в широкому розумінні цього слова культурою вважаються все, що має людина чи громада людей не від природи, а від власного розуму і власної творчості, як в царині матеріальній, так і в духовній, в царині громадського життя, звичаїв і побуту.

Найбільш вдале визначення культури пропонує І. Кріп'якевич, котрий зазначив, що «...нема дотепер – і мабуть ніколи не буде – загально прийнятої дефініції, що таке культура. Одні розуміють під цією назвою всі здобутки тисячолітньої праці людства як на матеріальному полі, так і на духовному, та в обсяг культури раді б взяти всі прояви людського життя. Другі думають, що до культури треба віднести тільки розвиток продукції, винаходів, поступ у виробництві і взагалі обмежуються так званою матеріальною культурою. Інші, навпаки, бачать культуру щойно на верхах духовного розвитку людини – в мистецтві, науці, філософії.

Одні бажають звести історію культури до досліду постійних, типових форм життя, інші ціну культури бачать в її різноманітності...». Культура поєднує матеріальні й духовні надбання певної нації. Недаремно А. Канцедикас відзначав, що відокремлення інтелектуальної, художньої, релігійної й іншої діяльності від матеріального виробництва є абсолютно необґрунтованим стосовно народної культури, і прямим підтвердженням цього є утилітарно-естетичний характер народного мистецтва.

Постійне перебування особистості під впливом матеріальної і духовної культури рідного народу необхідне для найповнішого

розкриття і розвитку природних здібностей, оскільки саме за таких умов етнопсихологічні особливості дітей певного народу використовуються найдоцільніше.

Принцип творчості має на меті залучення особистості до нового, оригінального та значущого процесу, як для самої людини, так і для суспільства в цілому; цілеспрямовано й свідомо змінювати себе та навколишню дійсність, забезпечувати найвищу форму активності, самостійної діяльності, саморозвитку, самоактуалізації людини.

У спеціальній науковій літературі «творчість» найчастіше визначається як продуктивна діяльність, процес створення нового. Водночас творчість – це здатність людини заміщувати зовнішню детермінованість людської активності внутрішньою самовизначеністю.

Реалізується творчість за умови свободи та оновлення, а результати оцінюються за їхньою неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю.

Сучасна психологічна наука виділяє такі підходи до визначення творчості:

- інтуїтивістський (А. Бергсон, В. Дільтей) – згідно з ним інтуїція нерозривно пов'язана з натхненням, емоціями, афектами, що обумовлює високу продуктивність духовних сил у процесі творчості; інтуїція є основою пізнання, головною передумовою творчості;

- біологізаторський (В. Бехтерев, В. Савич, В. Курбатов та ін.). Його представники зараховують до необхідних умов творчості наявність обдарованості та відповідного виховання, що формує спрямованість на творчість та відповідну мозкову діяльність (реакція на подразнення, дія реакції, звільнення від напруги);

- діяльнісний (Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв та ін.): здібності реалізуються в різних видах діяльності (професійній, навчальній, ігровій та інших), що передбачає формування мети діяльності, яка, в свою чергу зумовлюється мотивацією, та дій, що відповідають здібностям, а також засобів і шляхів їх виконання;

- системний (Л. Пономарьов, О. Тихомиров) – адекватність діяльнісного підходу піддається сумніву, а творчість у широкому розумінні – це механізм розвитку, взаємодія, що веде до розвитку;

- особистісний підхід (А. Маслоу, К. Роджерс) – згідно з ним креативність є характеристикою особистості, котра виявляється майже в усьому, що робить людина: в її сприйнятті, установках, поведінці.

Необхідність креативності у навчанні зумовлена потребою пристосовуватися до нових умов, умінням імпровізувати;

- технологічний (К. Дункер, Л. Осборн, І. Гордон, Г. Буш, Г. Альтшуллер, Дж. Діксон та ін.). У його представників переважає прагнення змоделювати процес творчого вирішення задач.

Таким чином, творчість притаманна людині як суб'єкту творчої діяльності, як вища форма активності. Існують різноманітні види творчості: наукова, технічна, художня тощо. Усі вони мають специфічні риси, спільне і відмінне.

У свій час Л. Виготський, відстоюючи право кожної дитини на творчість, писав: «Існує дуже поширена думка, що творчість є справою обраних, і що тільки той, хто обдарований особливим талантом, повинен його розвивати в собі і може вважатися здатним до творчості. Це положення є хибним...»

Якщо розуміти творчість у її істинному психологічному розумінні, як творіння нового, легко прийти до висновку, що творчість є більшою чи меншою мірою справою кожного, вона ж є нормальним і постійним супутником дитячого розвитку.

Основний закон дитячої творчості полягає в тому, що її цінність потрібно бачити не в результаті, не в продукті творчості, а у самому процесі. Інтегративність як принцип розглядається з позицій об'єднання змісту різних циклів дисциплін (гуманітарних, соціально-економічних, природничонаукових, професійної та практичної підготовки, вибіркового тощо).

Такий широкий спектр дисциплін, насамперед професійно-орієнтованих, дає змогу шляхом здійснення міжпредметних зв'язків вивчати теоретичні та прикладні особливості декоративно-прикладного мистецтва, формувати в учнів практичні вміння і навички з обробки різних матеріалів.

Добровільність і доступність передбачає право вибору та доступність у забезпеченні потреб особистості у творчій самореалізації, духовному самовдосконаленні, здобутті додаткових знань, умінь та навичок, підготовки до активної професійної та громадської діяльності.

Створення ситуації успіху, як принцип, розглядається як таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягнення значних результатів у художньо-трудовій та педагогічній діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в

цілому. В педагогічному розумінні – це результат продуманої, підготовленої стратегії, тактики вчителя, викладача ЗВО.

У психологічному словнику знаходимо таке визначення: «Успіх - позитивний результат праці, діяльності, здобуток, доробок. Категорія «успіх» відбиває факт найвищого досягнення поставленої мети. Успіх не приходить сам, за нього потрібно боротися, його необхідно домагатися, затратити для цього певні зусилля - фізичні, нервові, морально-психологічні. У праці досягають успіху завдяки твердій волі, неухильному прагненню до мети. Досягнутий успіх є великим збудником нової енергії.

Отже, в успіху істотна роль належить самій особистості, її здатності до самооцінки, самовизначення, прагнення до самоствердження. Обґрунтовуючи сутність та процедуру формування ситуації успіху В. Вілюнас виділяє такі види успіху: Констатований успіх. Особа фіксує досягнення, радіє йому. Успіх міг бути очікуваним, несподіваним, підготовленим, непідготовленим. Важливо, що він відбувся, дав можливість індивіду пережити радість пізнання, відчуття своїх можливостей, віри у завтрашній день. Передбачуваний успіх.

Особистість чекає його, сподівається на нього. В основі такого очікування можуть бути обґрунтовані надії, сподівання якогось дива. І хоча на порожньому місці успіх бути не може, особа чекає, на щось сподівається. Узагальнюючий успіх.

Очікування успіху поступово стає постійною потребою. З одного боку це стан упевненості, захищеності, опори на самого себе. З іншого – небезпека переоцінити свої можливості, заспокоїтися. Розуміння успіху як значущої для особистості оцінки результату художньо-трудової діяльності спонукає її, передусім, докласти всі основні сили, щоби домогтися успіху і прагнути до уникнення невдачі.

Успіх у будь-якій діяльності, в тому числі й художньо-трудовій, залежить не лише від здібностей і знань, а й від прагнення працювати й досягати високих результатів. Чим вищий рівень мотивації (і активності), тим більше чинників (мотивів) спонукають людину до діяльності, тим більше зусиль вона схильна докладати.

У зв'язку з цим завданням викладачів педагогічних навчальних закладів у своїй роботі є створення ситуації успіху у теоретичні і практичні підготовці студентів, навчити їх створювати ситуацію успіху в учнів.

Контрольні питання

1. Назвіть загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.
2. Охарактеризуйте принцип природовідповідності.
3. Які підходи до визначення творчості виділяє сучасна психологічна наука?
4. Охарактеризуйте принцип колективізму.
5. Охарактеризуйте принцип культуровідповідності.
6. Які види успіху виділяє В. Вілюнас?

ЛЕКЦІЯ 3 ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ І ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

План:

1. Загальнопедагогічні форми організації позаурочної діяльності учнів та методика їх проведення.
2. Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів та методика їх проведення.
3. Особливості організації специфічних форм та загальна методика їх підготовки й проведення.

Ключові поняття: позаурочна діяльність, методика, гурток, екскурсія.

1. Загальнопедагогічні форми організації позаурочної діяльності учнів та методика їх проведення

Позаурочна робота – найоптимальніше місце для розвитку внутрішніх сил дитини, джерело її особистісного самовираження і самовдосконалення.

Свобода і можливість вибору улюблених занять у позаурочній діяльності з метою задоволення своїх захоплень впливають на характер самоорганізації усієї подальшої життєдіяльності дитини, на її базисну професійну підготовку і компетентність, допомагає відшукати власну модель майбутньої професійної діяльності, безпомилково «приміряти» її до своїх можливостей, свого характеру, в ранньому віці визначити гідне місце в житті, повноцінно реалізувати творчі можливості.

Педагогічна практика виробила різноманітні форми позаурочної роботи.

Основні форми організації позаурочної діяльності поділяються на 3 основні групи:

- масові (конкурси, фестивалі, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, ранки, конференції і т.д.);
- групові (гуртки, студії, клуби за інтересами, екскурсії, обговорення радіо- і телепередач);

- індивідуальні (самостійне виготовлення проекту, підготовка науковотехнічного повідомлення, бесіди, позакласне читання тощо).

Розглянемо більш детально ті форми організації позаурочної діяльності, які найчастіше використовуються у школі.

Екскурсії.

Екскурсія є складною формою навчально-виховної роботи, триває 45-90 хв.

Вона відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями учнів і самого вчителя, допомагає виявити практичну значимість знань, сприяє ознайомленню учнів з досягненнями науки, є ефективним засобом виховання учнів, зокрема їх емоційної сфери.

Екскурсії поділяють:

- за змістом (виробничі, біологічні, історичні, географічні, краєзнавчі, мистецькі);

- за часом (короткотермінові, тривалі);

- за черговістю під час навчального процесу: попередні, або вступні (на початку вивчення теми, розділу програми), супровідні, або проміжні (в процесі вивчення навчального матеріалу), заключні, або завершальні (наприкінці вивчення теми, розділу);

- за відношенням до навчальних програм (програмні та позапрограмні).

Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства, лабораторії НДІ, вищі навчальні заклади, установи культури і мистецтва (музеї, виставки), храми, історичні місця і пам'ятки тощо. Планують їх заздалегідь у межах урочного часу або в позаурочний час. Для ефективного проведення екскурсії необхідне чітке визначення освітньої та виховної мети, вибір оптимального змісту, об'єкта екскурсії з урахуванням рівня підготовки учнів.

Проведення екскурсії поділяють на декілька етапів:

1. Теоретична та практична підготовка передбачає опанування учнями мінімумом необхідних знань. Учитель заздалегідь знайомиться з об'єктом, домовляється з екскурсоводом про дидактичний зміст екскурсії.

2. Інструктаж, завдання якого полягає в ознайомленні учнів з метою і змістом екскурсії. Учитель характеризує об'єкт, зацікавлює ним, повідомляє про план екскурсії, за потреби — накреслює маршрут-схему.

3. Проведення екскурсії, що передбачає послідовний розгляд об'єктів екскурсії, визначення головного для отримання необхідної інформації про об'єкт. Учні запитують, спостерігають, запам'ятовують, роблять нотатки. Завершується екскурсія відповідями на запитання щодо її змісту.

4. Опрацювання матеріалів екскурсії передбачає уточнення, систематизацію, узагальнення одержаних під час екскурсії вражень, спостережень. Обов'язковим є аналіз підсумків навчальної екскурсії - усне опитування, використання даних під час наступних уроків. За потреби наслідки екскурсії оформлюють у вигляді стенда, плаката чи альбому.

Календарні плани екскурсій складають на півріччя, їх затверджує керівництво школи. Темі екскурсій визначені в програмах навчальних дисциплін. Навчальні екскурсії є обов'язковими та необхідними складовими освітнього процесу. Вони передбачають створення умов для наближення змісту навчальних предметів до реального життя, спостереження та дослідження учнями явищ природи і процесів життєдіяльності суспільства, розширення світогляду школярів, формування в них життєво необхідних компетенцій, посилення практичної та професійно-орієнтаційної спрямованості освітнього процесу.

Статтею 16 Закону України «Про загальну середню освіту» урегульовано тривалість навчального року в загальноосвітніх навчальних закладах: I ступеня - не менше 175 робочих днів, II-III ступенів - 190 робочих днів. Структура навчального року включає орієнтовно 35 тижнів академічних занять та час на проведення навчальних екскурсій і навчальної практики, державної підсумкової атестації.

Навчальні екскурсії проводяться для учнів 1–4 класів протягом 4 днів тривалістю не більше 3 академічних годин на день; навчальна практика та екскурсії для учнів 5–8-х і 10-х класів проводяться протягом 10 днів: у 5–6-х класах - по 3 академічні години на день, у 7–8 класах – по 4 академічні години, у 10-х класах – по 5 академічних годин на день.

Необхідною умовою організації навчальних екскурсій і навчальної практики є дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки. Зміст та форми організації навчальних екскурсій, а

також час їх проведення, визначаються адміністрацією навчального закладу.

Навчальні екскурсії організовуються з метою формування в учнів уміння спостерігати за навколишнім світом, сприяння розвитку наукового мислення, інтересу до вивченого матеріалу, ознайомлення з культурно-суспільним надбанням нашого народу та людства, національними традиціями.

При виборі об'єктів для проведення екскурсій слід враховувати Перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій з учнівською та студентською молоддю «Моя країна – Україна», визначених краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів і туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів, що затверджено наказом Міністерства освіти і науки від 06.04.2006 №286.

Екскурсії з учнями загальноосвітніх навчальних закладів можуть мати різну дидактичну мету та об'єкти. Екскурсії можуть бути випереджувальними і проводитися напередодні вивчення нової теми; тематичними - для поліпшення розуміння учнями певної теми або розділу; комплексними, що охоплюють широке коло питань основ наук і проводяться наприкінці вивчення розділу або навчального року з метою узагальнення знань та вмінь.

До початку проведення кожної екскурсії вчителю слід добре вивчити об'єкт, ознайомитися зі спеціальною літературою за темою екскурсії, правильно спланувати її проведення. У плані проведення екскурсії слід передбачити мету та дидактичні завдання, послідовність огляду екскурсійного об'єкту, завдання для учнів (спільні, групові або індивідуальні), використання екскурсійного матеріалу для подальшої роботи тощо.

Проведення екскурсій може здійснюватися як професійним екскурсоводом, так і безпосередньо вчителем. Напередодні екскурсії вчитель має ознайомити школярів із планом її проведення, поставити ряд запитань, відповіді на які учні повинні дізнатися під час огляду.

З метою підвищення зацікавленості школярів екскурсією, сприяння розвитку в них ініціативи та самостійності можна запропонувати індивідуальні та групові завдання щодо вивчення окремих об'єктів, складання задач, збирання колекційного матеріалу, підготовки звітних матеріалів.

Обов'язковою умовою проведення екскурсії є цільовий інструктаж учнів з техніки безпеки, правил поведінки під час переходу

чи проїзду до місця екскурсії та її проведення відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 01.08.2001 № 563 і зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 р. за № 969/6160.

Під час огляду екскурсійних об'єктів учні повинні спостерігати, робити замальовки, записувати необхідні відомості тощо.

Підбиття підсумків екскурсій може здійснюватися залежно від віку школярів у різних формах:

- бесіди, під час якої вчитель з'ясовує враження учнів від об'єкта, обговорює найважливіші етапи екскурсії;
- конференції – під час якої учні звітують щодо виконання запропонованих раніше завдань (проектів);
- диспуту, під час якого учні висловлюють власну позицію щодо побаченого та почутого;
- виставки колекцій, стіннівок, малюнків, альбомів тощо.

Якщо екскурсію передбачено змістом навчальної програми, то вона обліковується на відповідних сторінках навчальних предметів класного журналу та може оцінюватися вчителем. Усі інші навчальні екскурсії, їх зміст і дата проведення обліковуються в класних журналах на спеціально відведених сторінках.

Якщо тривалість навчальної екскурсії визначено більше однієї академічної години, то під час обліку в журналі поруч з тематикою екскурсії вказується в дужках відповідна кількість годин.

Оцінювання навчальних досягнень учнів за результатами таких екскурсій здійснюється на розсуд учителя.

Гуртки.

Найбільш розповсюдженою груповою формою організації позаурочної роботи є гурток - добровільне об'єднання учнів, що виявляють підвищений інтерес до визначеної області знань і прагнуть займатися практичною діяльністю.

Це може бути спільне вивчення питань техніки і технології, конструювання моделей, приладів і інших пристроїв, раціоналізаторська діяльність, науковий і технічний пошук.

Заняття в гуртках характеризуються наявністю програми, регулярністю, тривалістю термінів і визначеним профілем роботи.

У шкільній практиці склалися такі типи гуртків художньо-технічної творчості учнів:

1. Підготовчі технічні гуртки - створюються в основному для молодших школярів. Тут вони поглиблюють отримані на уроках елементарні знання й уміння з техніки і технології, працюють з папером, картоном, соломкою й іншим природним матеріалом, виконуючи нескладні вироби, моделі машин і механізмів, учбово-наочні посібники, іграшки. Як показує досвід, заняття в таких гуртках є гарною підготовкою для наступного залучення дітей у технічну і декоративно-прикладну творчість.

2. Предметні (науково-технічні) гуртки поєднують учнів середніх і старших класів. На базі шкільних майстерень звичайно створюють гуртки з столярної, слюсарної і токарської справи, електро- і радіотехнічні, з конструювання й пошиття одягу й ін. Знання й уміння, що здобувають тут школярі, виходять за межі навчальних програм, створюються умови для самостійної творчості.

3. Спортивно-технічні гуртки - авіамоделльні, ракетно-космічного моделювання, авто- і судомоделістів, картингістів, залізничного моделізму й ін. У них займаються учнів, що виявляють інтерес до спортивного моделювання, технічних видів спорту. Вони вивчають спеціальну техніку, роблять стендові і функціональні моделі літальних апаратів, автомобілів, судів, локомотивів і інших засобів транспорту, знайомляться з історією і перспективами розвитку техніки, беруть участь у змаганнях.

4. У виробничо-технічних гуртках учні займаються вивченням пристрою і роботи яких-небудь широко розповсюджених машин, апаратів або інших технічних об'єктів (автомобілів, мотоциклів, комбайнів і ін.), здобувають уміння і навички керування ними, догляду й обслуговування. Виконавши програму, учень одержує посвідчення, що полегшує придбання конкретної професії: шофера, комбайнера й ін.

5. Гуртки художньо-прикладної або декоративної творчості охоплюють учнів усіх вікових груп, що займаються художньою обробкою деревини, металу, лози, глини, макраме, в'язанням, вишивкою, виготовленням іграшок із тканини, хутра, роботою зі шкірою, клаптиковою пластикою й ін. Отут створюються сприятливі умови для формування естетичного смаку, розвитку творчої індивідуальності.

Конференції.

Конференція - збори, нарада представників яких-небудь держав, партійних, громадських, наукових та інших організацій для обговорення та розв'язання певних питань.

Конференція як подія шкільного життя може бути результатом певної довготривалої дослідницької роботи, і тоді вона має будуватися за законами побудови наукових заходів, а може бути певною формою рольової гри, що має на меті в цікавій ігровій формі стимулювати творчу пізнавальну діяльність учнів (як правило, середнього та старшого шкільного віку).

Форма наукової конференції зберігається - наукові доповіді та повідомлення, але змінюються ролі доповідачів, ракурс бачення ними тих чи тих явищ природи і діяльності людини. Безумовно, відповідними мають бути всі елементи сценарію заходу - зав'язка, сценарний хід, кульмінація, фінал.

У будь-якому різновиді конференція – комплексна виховна форма, яка є завершальним етапом довготривалої (від двох тижнів до двох місяців) підготовчої дослідницької роботи учнів.

Виставки.

Виставка - публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу. Сукупність предметів, виставлених для огляду.

Виставка-конкурс – публічний показ яких-небудь робіт, мета якого – виявити кращі з них.

Виставка-продаж - виставка товарів, виробів і т. ін., на якій організовано їх продаж.

У практиці шкільних свят і подій – демонстрація досягнень учнів у будь-якій сфері діяльності – навчанні, праці, мистецтві. У школах найчастіше проводять виставки-конкурси, виставки-ярмарки. Залежно від виду й мети будується і сценарій комплексного заходу.

Якщо це виставка-конкурс, подія може бути довготривалою, тобто експонати, представлені на виставці, має оглянути якомога більша кількість учнів (залежно від кількості протягом від 2- 3 год до кількох тижнів). При цьому цей захід має бути ретельно спланованим і розписаним за епізодами й часом, тобто він повинен мати чіткий початок (відкриття), чітко оголошений порядок проходження, у разі потреби - розклад презентацій окремих виробів чи стендів, розклад групових екскурсій, визначений час відеопрезентацій.

Учасники мають знати, як працює конкурсна комісія, хто входить до її складу, коли комісія має оголосити результати.

Кульмінація події – підбиття підсумків, нагородження переможців, можливо, концерт на їхню честь, тобто повноцінне свято з окремим сценарієм.

Виставка-ярмарок - також дуже поширена форма виховної роботи, де виставляються і продаються виготовлені учнями сувеніри. На відміну від виставки-конкурсу, цей захід проводиться протягом одного-двох днів, має на меті, як правило, збір коштів на певну благодійну мету.

Він так само повинен мати урочисте відкриття і закриття, де неодмінно привселюдно слід підбити підсумки акції, відзначити її найактивніших учасників, порахувати зібрані кошти й передати адресатові або обрати представників від педагогічного й учнівського колективів школи, які мають перерахувати зібрані кошти на банківський рахунок або особисто відвезти їх адресату.

Зльоти.

Зліт - з'їзд, збори членів якої-небудь масової організації, представників якої-небудь професії і т. ін.

У шкільній практиці зліт – це комплексний захід тривалістю від одного до кількох днів.

Як правило, це підсумковий захід з певного напрямку роботи школи, який включає комплекс заходів – від звітної конференції або форуму, різноманітних акцій до суто дозвіллевих свят на честь учасників зльоту або події, якій його присвячено.

2. Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів.

Студії народних ремесел. Слово студія (від іт. studio - стараність, вивчення) – використовувалося для визначення спеціально облаштованого приміщення, майстерні художника-майстра, де разом з ним працювали його учні.

Сьогодні студії, зокрема студії народних ремесел – це місце, де всі охочі, під керівництвом авторитетного майстра опановують певним видом декоративноприкладного мистецтва, відроджує національні традиції обробки різних матеріалів.

При цьому кожен набуває досвіду художньо-трудової діяльності й самостійності. Участь у роботі студії сприяє вивченню основ і технології художнього ремесла, допомагає формуванню індивідуальності, стилю, творчого кредо молодого творця. В студіях учні залучаються до спільної художньо-перетворювальної діяльності, набувають досвіду творчого процесу створення художніх виробів.

Майстер-клас.

Однією з ефективних форм розповсюдження власного досвіду є майстер-клас. Дане поняття широко використовується в багатьох сферах діяльності людини, в тому числі й в освіті.

В позаурочній художньотрудовій діяльності використовуються майстер-класи вчителів технологій, народних майстрів, фахівців з певної галузі декоративно-прикладного мистецтва тощо. У педагогічній літературі існує кілька десятків визначень поняття «майстер-клас».

У позаурочній художньо-трудовій діяльності майстер-клас - це ефективна форма передачі знань і умінь, обміну досвідом, центральною ланкою якої є демонстрація оригінальних технік, методів освоєння певного змісту за активної ролі всіх учасників заняття.

Майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, яка заснована на «практичних» діях показу і демонстрації творчого вирішення певного пізнавального та проблемного педагогічного завдання.

Узагальнюючи представлені вище визначення, ми можемо виділити найважливіші особливості майстер-класу, а саме:

1) це новий підхід до філософії навчання, ламає усталені стереотипи;

2) є методом самостійної роботи в малих групах, що дозволяє провести обмін думками;

3) створення умов для включення всіх в активну діяльність;

4) постановка проблемного завдання і розв'язання його через програвання різних ситуацій;

5) прийоми, що розкривають творчий потенціал як Майстра, так і учасників майстер-класу;

6) форми, методи, технології роботи повинні пропонуватися, а не нав'язуватися учасникам;

7) подання можливості кожному учаснику поставитися до пропонованого методичного матеріалу;

8) процес пізнання набагато важливіше, цінніше, ніж самі знання;

9) форма взаємодії - співпраця, співтворчість, спільний пошук.

Слід звернути увагу при підготовці майстер-класу на те, що в технології проведення майстер-класу головне – не повідомити і освоїти інформацію, а передати способи діяльності, будь то прийом, метод, методика, чи технологія.

Передати продуктивні способи роботи – одна з найважливіших завдань для Майстра. Позитивним результатом майстер-класу можна вважати результат, що виражається в оволодінні учасниками новими технологіями, у формуванні мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку.

Позиція Майстра - це перш за все позиція консультанта і радника, який допомагає організувати навчальну роботу, осмислити наявність просування в освоєнні способів діяльності.

Проводячи майстер-клас, Майстер ніколи не прагне просто передати знання. Він намагається задіяти учасників у процес, зробити їх активними, розбудити в них те, що приховано навіть для них самих, зрозуміти і усунути те, що йому заважає в саморозвитку.

Всі завдання Майстра і його дії спрямовані на те, щоб підключити уяву учасників, створити таку атмосферу, щоб вони проявили себе як творці. Це м'яке, демократичне, непомітне керівництво діяльністю.

Майстер створює атмосферу відкритості, доброзичливості, співтворчості у спілкуванні. Майстер працює разом з усіма, майстер дорівнює учаснику майстеркласу в пошуку знань і способів діяльності.

Майстер виключає офіційне оцінювання роботи учасників майстер-класу, але через соціалізацію, афішування робіт дає можливість для самооцінки та самокорекції. У взаємовідносинах

Майстер повинен застосовувати певний стиль, виявляючи свої особистісні якості: комунікативність, загальнокультурний розвиток, інтелігентність, погляди, переконання, світогляд, характер, волю, темперамент та ін.

Для визначення ефективності підготовки і проведення майстер-класу пропонуємо використовувати такі критерії.

Презентативність.

Виразність інноваційної ідеї, рівень її представленості, культура презентації ідеї, популярність ідеї.

Ексклюзивність.

Яскраво виражена індивідуальність (масштаб і рівень реалізації ідей). Вибір, повнота та оригінальність рішення інноваційних ідей.

Прогресивність.

Актуальність і науковість змісту і прийомів навчання, наявність нових ідей, що виходять за рамки стандарту та відповідних тенденціям сучасної освіти та методиці навчання предмета, здатність не тільки до методичного, але і до наукового узагальнення досвіду.

Мотивованість.

Наявність прийомів і умов мотивації, включення кожного в активну творчу діяльність зі створення нового продукту діяльності на занятті. Оптимальність. Достатність використовуваних засобів на занятті, їх поєднання, зв'язок з метою і результатом (проміжним і кінцевим).

Ефективність.

Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності.

Технологічність.

Чіткий алгоритм заняття (фази, етапи, процедури), наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів пошуку і відкриття, подиву, осяяння, рефлексії (самоаналізу, самокорекції).

Артистичність.

Піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду.

Загальна культура.

Ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації свого досвіду.

Творчі об'єднання школярів.

Творчі об'єднання школярів класифікуються за трьома рівнями:

Початковий – творчі об'єднання загальнорозвиваючого спрямування, що сприяють виявленню творчих здібностей дітей, розвитку їх інтересу до творчої діяльності.

Основний – творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси дітей та учнівської молоді, дають їм додаткову освіту, задовольняють потреби у професійній орієнтації.

Вищий – творчі об'єднання за інтересами для юних талантів, обдарованих дітей та юнацтва. Відповідно до рівня класифікації визначають мету і перспективи діяльності творчого об'єднання, його чисельний склад, кількість годин для опанування програми тощо.

Контрольні питання:

1. Скільки рівнів має класифікація творчих об'єднань школярів?
2. Назвати найважливіші особливості майстер-класу.
3. Які є форми підбиття підсумків екскурсії?
4. Назвати специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів.
5. Перерахувати основні форми організації позаурочної діяльності.

ЛЕКЦІЯ 4

ЗМІСТ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ. ОРГАНІЗАЦІЯ І НАПРЯМИ РОБОТИ УЧНІВСЬКИХ ГУРТКІВ

План:

1. Гурткові заняття та їх характеристика.
2. Освітній, розвивальний і виховний потенціал учнівських гуртків.
3. Зміст і основні напрями роботи вчителя технологій у гуртках.
4. Навчальні програми. Авторські навчальні програми гуртків з народних ремесел.
5. Створення та організація гуртка.

Ключові поняття: гурткове заняття, спортивна секція, хореографічний гурток, освітній потенціал, розвивальний потенціал, виховний потенціал, технологія, навчальна програма.

1. Гурткові заняття та їх характеристика

Гуртки – добровільне об'єднання учнів, що виявляють підвищений інтерес до визначеної області знань і прагнуть займатися практичною діяльністю. Це може бути спільне вивчення питань техн. залізничного моделізму й ін. У них займаються учні, що виявляють інтерес до спортивного моделювання, технічних видів спорту.

Вони вивчають спеціальну техніку, роблять стендові і функціональні моделі літальних апаратів, автомобілів, судів, локомотивів і інших засобів транспорту, знайомляться з історією і перспективами розвитку техніки, беруть участь у змаганнях. У виробничо-технічних гуртках учні займаються вивченням пристрою і роботи яких-небудь широко розповсюджених машин, апаратів або інших технічних об'єктів (автомобілів, мотоциклів, комбайнів, кіноапаратів і ін.), здобувають уміння і навички керування ними, догляду й обслуговування.

Виконавши програму, учень одержує посвідчення, що полегшує придбання конкретної професії: шофери, комбайнера, кіномеханіка й ін.

Гуртки художньо-прикладної або декоративної творчості охоплюють учнів усіх вікових груп, що займаються художньою обробкою деревини, металу, лози, глини, макраме, в'язанням, вишивкою, виготовленням іграшок із тканини, хутра, роботою зі шкірою, клаптевою пластикою й ін.

Отут створюються сприятливі умови для формування естетичного смаку, розвитку творчої індивідуальності. Можна тільки шкодувати, що в останні роки лише в деяких школах збереглися первинні організації винахідників і раціоналізаторів, наукові товариства учнів (НТУ), клуби по інтересах, що відкривають можливості для залучення учнів до рішення суспільно значимих задач.

Форми організації позашкільної роботи з учнями. Форми та зміст організації позашкільної роботи залежить від виду гуртка.

До видів гуртків (технічних) відносяться:

- ✓ підготовчо-технічні,
- ✓ науково-технічні,
- ✓ спортивно-технічні,
- ✓ виробничо-технічні,
- ✓ дизайну,
- ✓ творчо-конструкторські,
- ✓ художньо-декоративного мистецтва,
- ✓ народних ремесел,
- ✓ факультативи,
- ✓ студії,
- ✓ школи та інші творчі об'єднання.

Специфічні принципи позакласної та позашкільної роботи спрямовані на пробудження ініціативності, творчості учнів, реалізації їх потреб у діяльності, яка становить для них непересічний інтерес. Форми позакласної та позашкільної роботи з техніки.

Вікова та творча градація гуртків.

За спостереженнями психологів, учень у своєму розвитку проходить ряд стадій: молодший (ранній) підлітковий вік (10-12 р.); старший (зрілий) підлітковий (13-14) і період ранньої юності (15-17).

Таким чином, вікові етапи розвитку дитини майже співпадають з учнями його в певних класах:

- молодший підлітковий – 5-6 класи;
- старший підлітковий – 7-9 класи;

- період ранньої юності – 9-10-11 класи.

Цей поділ на вікові групи багато в чому є умовним, тому що розвиток особистості нерівномірно. Інтенсивність його внутрішнього росту залежить від різних факторів – не тільки від віку, але й від соціальних умов, побуту, психологічного клімату в сім'ї і школі, і, звичайно, від індивідуальних особливостей.

Творчі об'єднання у позашкільних закладах класифікують за трьома рівнями:

1. Початковий – творчі об'єднання загальноосвітнього спрямування, що сприяють виявленню творчих здібностей дітей, розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності.

2. Основний – творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси дітей та учнівської молоді, дають їм додаткову освіту, задовольняють потреби у професійній орієнтації.

3. Вищий – творчі об'єднання за інтересами для юних талантів, обдарованих дітей та юнацтва.

2. Освітній, розвивальний і виховний потенціал учнівських гуртків

Позашкільна установа – це складний механізм, від злагодженої роботи якого залежить комфортне почуття як вихованців, так і педагогічних працівників. Важливу роль в організації освітнього процесу позашкільного закладу, роботі з дітьми, співпраці з колегами та батьками відіграє компетентна, креативна особистість керівника гуртків.

Об'єднання зусиль ініціативних педагогів - практиків, функціонування профільних методичних об'єднань і творчих груп, співпраця з науковцями – це фактор, який забезпечить упровадження інновацій, розробку ефективних методик і технологій та сприятиме цінності позашкільної освіти в цілому.

Інноваційна продукція – це нові програми, методичні посібники, освітні послуги; методичне забезпечення освітнього процесу.

Під новою технологією позашкільного навчального процесу ми розуміємо систему освітніх інновацій, які створюють умови для розвитку і розкриття творчого потенціалу особистості вихованця.

Інноваційність передбачає зміну форм і змісту контролю, оцінок, наслідків НВП. Перед педагогічним колективом ПНЗ постає завдання збереження цікавості та привабливості для вихованця НВП.

Провідною метою виховання залишається ідеал особистості, здатної приймати рішення в ситуаціях нелегкого морального вибору та нести відповідальність за ці рішення.

Управління інноваційними процесами у позашкільному закладі потребує реалізації нових принципів управління.

Принцип інноваційності – характеризується наявністю у керівника закладу освіти чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок постійних змін, що відбуваються у суспільстві і світі.

Принцип локальних змін - оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо). Цих змін може бути кілька, але всі вони реалізуються незалежно одна від одної.

Інноваційний процес у закладах позашкільної освіти – це комплексна діяльність педагогів щодо створення, засвоєння, використання та розповсюдження нововведень, який допомагає перевести систему позашкільної освіти з режиму функціонування в режим розвитку.

Інноваційна продукція – це нові програми, методичні посібники, освітні послуги; методичне забезпечення освітнього процесу.

В умовах Центру позашкільної роботи це:

- робота над авторськими програмами та над адаптацією типових програм;
- модернізація освітнього процесу. Використання на заняттях психологічних вправ, завдань, які взяті з превентивних програм. Ведеться адаптація до умов позашкільного навчального закладу.
- інновації-трансформації, котрі змінюють форму занять. Приклад: методична програма «Конструктор занять» - нетрадиційні форми проведення занять і виховних заходів.
- Перелік методичних рекомендацій, розроблених методистами ЦПР.

Оновлення цілей, змісту, методичного забезпечення початкової освіти відкриває перед учителями 4-річної школи суттєво збагачені можливості для навчання, виховання і розвитку молодших школярів на засадах гуманної педагогіки.

Глибинний зміст самої назви «початкова школа», «школа першого ступеня» зумовлює виняткову роль цієї ланки і особливу відповідальність педагогів за якість її результатів. Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, протягом чотирьох років в умовах цілеспрямованого навчання і виховання забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, фізичний, морально-етичний, мовленнєвий, естетичний, соціальний, емоційно-вольовий розвиток.

Особлива роль початкової школи в системі неперервної освіти зумовлена такими обставинами.

По-перше, вік молодших школярів (6–10 років) обіймає два мікрівікових періоди — учнів 1–2-х класів і учнів 3–4-х класів, які мають виразні вікові характеристики. Від шестирічного першокласника до випускника початкової школи велика відстань, яка об'єктивно змушує вчителя постійно обдумувати, як найповніше враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей. Якщо

Молодший шкільний вік, як ніякий інший етап шкільної освіти, багатий своїми ресурсами, які треба вчасно виявити, підтримати і розвинути. Основи багатьох психічних якостей школяра закладаються саме в цьому віці.

Молодших школярів відрізняє сильна пластичність і вразливість психіки, їхня готовність сприймати і наслідувати, випробовувати себе, довіра до батьків, учителів, надзвичайна природна допитливість і емоційність. Все це створює унікальні можливості для повноцінного виховання, навчання і розвитку дітей цього віку.

По-друге, у початкових класах поступово із надр ігрової діяльності визріває і в основному формується навчальна діяльність як інструментальний засіб, яким дитина обов'язково повинна оволодіти саме у початкових класах.

Зазначимо, що тільки у програмах початкової школи є спеціальний розділ «Формування загальнонавчальних умінь і навичок», які мають бути сформовані на міжпредметному рівні.

По-третє, у початкових класах об'єктивно неприпустимим є педагогічний брак. Якщо вчитель молодших класів не володіє методикою, це відразу позначиться на успіхах дітей. Ніякі інноваційні зміни підручників, методик навчання і виховання, нові системи оцінювання не виправдані, якщо у 5-й клас прийде непідготовлений випускник початкової школи, не навчившись швидко писати, не

вміючи слухати, зв'язно висловлюватись, розуміти прочитане, організовувати себе тощо. В основній школі ще можна уявити, що учні, які мають незадовільні оцінки з окремих предметів, перейдуть до наступного класу, а в початкових класах така ситуація у ставленні педагогів до навчання вкрай негуманна, бо дітям буде з кожним місяцем дедалі складніше і некомфортніше у школі.

По-четверте, у цих класах складається сприятлива ситуація партнерства вчителя з батьками, які напрочуд уважні до порад учителів і потреб своїх синів і донечок. Як правило, батьки молодших учнів часто бувають у школі, прагнуть

дотримувати вимог учителів в організації життєдіяльності своїх дітей, розібратися в їхніх індивідуальних особливостях. Ці обставини теж потрібно якнайповніше використати для педагогічного просвітництва батьків, виховання з них друзів школи.

По-п'яте. У початкових класах, як правило, працює група продовженого дня, що уможливорює поєднання зусиль класовода і вихователя групи, а отже, – дозволяє не переривати лінії виховання, навчання і розвитку в інших умовах. В Україні поширеними стають НВК – школа-дитячий садок. У цих комплексах молодші школярі спільно виховуються у різновікових колективах, набуваючи важливих умінь співпраці, допомоги, співучасті. Зазначене зумовлює особливу роль початкової школи, яку образно можна назвати коренем усієї шкільної освіти. І чим він буде глибшим, міцнішим, тим більше передумов для успіхів дитини у подальшому шкільному житті.

3. Зміст і основні напрями роботи вчителя технологій у гуртках

За визначенням ЮНЕСКО, сьогодні позашкільна освіта «...є відкритою неформальною паралельною освітою, спроможною швидко й мобільно реагувати на зміни в соціальному середовищі, на різноманітність потреб і мотивів соціуму, здібностей дітей».

В основу інноваційної моделі закладу позашкільної освіти покладається концепція саморозвитку особистості.

Це зумовлює необхідність оновлення змісту навчання й виховання, розроблення й практичного впровадження новітніх освітніх технологій, спрямованих на реалізацію основних вимог стратегії розвитку сучасної освіти, переорієнтацію на компетентнісний

підхід, нові інформаційні технології, неперервність самоосвіти, формування навичок співпраці.

Освітніми інноваціями у закладі позашкільної освіти називають новизну, що істотно змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому вдосконалені чи нові:

- освітні, дидактичні, виховні системи;
- зміст позашкільної освіти;
- освітні педагогічні технології;
- методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання і виховання;
- технології управління закладом позашкільної освіти.

Проблема підвищення якості позашкільної освіти вказує на мотивацію самонавчальної діяльності, використання інструментів самодіагностики та самопізнання.

Забезпечення креативної спрямованості освітнього середовища має стати науково - теоретичною основою навчально-розвивальної та виховної діяльності сучасних позашкільного закладу освіти.

В. Сухомлинський наголошував, що перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці – найскладніша сфера дотикання науки до практики. Досвід підтверджує, що постійна творча взаємодія наукової думки та практичного досвіду педагогів сприятиме розв'язанню завдань підвищення якості позашкільної освіти. Серед них треба виокремити широке впровадження в педагогічну практику наукових методів педагогічного моделювання, активізацію інтеграційних процесів щодо використання розвиваючих і здоров'язбережувальних технологій; психологічний супровід всіх суб'єктів освітнього процесу. Це сприятиме вдосконаленню роботи щодо формування в Україні цілісного освітнього та інформаційно-методичного простору).

Мета діяльності в інноваційному пошуку – очікуваний кінцевий результат.

Зміст інноваційної діяльності визначається основною ідеєю інноваційного процесу, який обґрунтовується метою та очікуваними результатами.

Життєтворча парадигма - навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом (культура людських взаємостосунків), практична направленість навчання були і є актуальними завданнями діяльності педагогічних

колективів. Саме тому сучасні системи освітньо - розвивальної роботи закладів позашкільної освіти спрямовані на постійне розширення поля креативності вихованців, формування в них стійкої внутрішньої мотивації до навчально - пізнавальної та творчої діяльності, розширення соціального досвіду, формування позитивної «Я – концепції». Це й сприяє їх професійному самовизначенню та соціальній адаптації вихованців позашкільного закладу.

Залежно від освітніх потреб кожної дитини, її пізнавальних можливостей та мотивів, здібностей і нахилів вибудовується особистісна освітня траєкторія одержання позашкільної освіти. У цьому контексті збільшується питома вага індивідуалізованих форм роботи з дітьми в поєднанні з груповими і колективними. Педагог обирає форму та структуру навчальних занять, методи навчання, керуючись їх педагогічною доцільністю.

Успішність навчально-розвивальної та виховної роботи педагогічних колективів значною мірою залежить від органічного поєднання творчої праці та кращого досвіду досвідчених педагогів із новаторськими ініціативами молодих колег. Саме такий підхід є основою для визначення шляхів розвитку закладу і впровадження розмаїття інновацій.

Протягом 2011-2016 н.р. впроваджувалися проекти «Модель ЦПР – закладу життєтворчості», «Моніторинг якості освіти», «Розвиток акмеологічної культури педагогів», «Здоров'я дитини – здоров'я нації» «Психологічний супровід освітнього процесу», «Виховний потенціал музейної педагогіки», «Обдарована дитина», «Піраміда пізнання».

Більшого використання набувають інформаційні технології та інтерактивні методи навчання педагогів, соціально корисні акції та розширення роботи Малої академії наук.

Навчальна інноваційна технологія - взаємодія педагога з вихованцем, у результаті якої підвищується мотивація вихованців до освітнього процесу.

Інноваційна культура особистості все більше й більше визначається рівнем здатності тієї або іншої людини до творчого (продуктивного) й критичного (оцінюючого) мислення.

Творче мислення спрямоване на створення нових ідей, а критичне виявляє їх недоліки. Зрозуміло, що для ефективного розв'язання інноваційних задач необхідні обидва види мислення, хоча використовуються вони порізно (як правило, ці функції всередині

інноваційної команди беруть на себе різні її учасники), бо критичне мислення часто є ніби перешкодою для творчого мислення. Феномен інноваційної культури особистості ґрунтується на поєднанні як критичного, так і творчого мислення.

Отже, існує необхідність методичного супроводу процесу удосконалення професійної компетентності педагога закладу позашкільної освіти як потенційного суб'єкта творчого процесу. А це означає конкретні кроки переходу від позиції репродуктора до творця, експериментатора, заради підвищення методичної, загальнокультурної, комунікативної компетентності як обов'язкових засад розвитку творчої діяльності.

Рівні професійної компетентності:

- репродуктивний,
- адаптивний,
- локально-моделювальний,
- системно-моделювальний,
- творчий

Ці рівні залежать від методичної креативності педагога, його готовності до інноваційної педагогічної діяльності, безперервної самоосвіти, здатності до гнучкого мислення й виступають вагомими складовими інноваційної культури педагога.

Інноваційне мислення, що генерує нові знання, напряду залежить від рівня професіоналізму новатора, його здатності до систематичного отримання нової інформації, психологічної й діяльнісної спрямованості не на адаптацію, а на розвиток, на пошук нового.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за рівнями:

- усвідомлення потреби запровадження педагогічних новацій у власній освітній практиці;
- інформованості про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- зорієнтованості на створення власних творчих завдань, методик, налаштованості на експериментальну діяльність;
- володіння практичними навичками освоєння педагогічних новацій та розроблення нових.

На основі співвідношення та міри вияву цих показників виділяють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий та творчий рівні

сформованості готовності освітян до впровадження та створення педагогічних інновацій.

При моделюванні впливу на формування інноваційної культури педагога як результату андрагогічного процесу необхідно враховувати, що інноваційна професійна діяльність педагога – це інтегральна здатність особистості, що характеризується високим рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності та проявляється в прагненні та здатності до інноваційної діяльності на високому професійному рівні.

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності визначається за ступенями спрямованості педагогічних працівників на інноваційний режим діяльності, спрямування роботи методистів на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора, оновлення змісту, форм і методів методичного супроводу освітнього процесу.

Актуальною постає тема становлення й активної професійної самореалізації педагога-дослідника – носія інноваційної культури, що проявляє вільне творення нової інноваційної продукції з дотриманням принципу спадкоємності.

Методичні інновації: розроблення науково – методичних та творчих навчальних проєктів забезпечують підвищення креативної спрямованості позашкільного освітнього середовища.

Процесуальні інновації: організація науково-психологічного супроводу суб'єктів освітнього процесу, впровадження психолого-педагогічних тренінгів, методичних майстерень для керівників гуртків розвивального спрямування; розширення співпраці з вищими навчальними закладами, науковими організаціями, організація навчально-виховної роботи за новими напрямками позашкільної освіти; упровадження цільових програм киевознавчого, екологічного, валеологічного, дослідницького, патріотичного спрямування.

Цілеспрямована робота педагогів над упровадженням інноваційних процесів у діяльність закладу позашкільної освіти є основою для формування загального освітнього простору регіону.

Основними напрямками науково-методичної роботи педагогічного колективу необхідно зробити створення ефективної системи роботи з удосконалення соціально-педагогічної моделі закладу як комплексного позашкільного навчального закладу.

Основне спрямування діяльності методичних об'єднань на сьогодні - підвищення науково-методичної та професійної компетентності педагогів, посилення особистісного ресурсу та мотивації керівника гуртка.

В основу діяльності позашкільного закладу має бути покладено інтеграцію навчально – розвиваючих і здоров'язбережувальних технологій:

- збагачення змісту навчально-виховних програм (розширення знань та уявлень вихованців про здоров'я, культуру здоров'я, здоровий спосіб життя; підвищення їхньої мотиваційної спрямованості на збереження й зміцнення власного здоров'я);
- розширення сфери навчально-творчої взаємодії вихованців із природним середовищем, формування елементарних навичок загартування, фізичного розвитку, здорового способу життя;
- впровадження сучасних особистісно орієнтованих форм і методів, педагогічних технологій позашкільної освіти.

Підвищення наукової складової розвивальної роботи в закладі зумовлює підвищення вимог щодо психолого-педагогічної компетентності педагогів, розроблення та впровадження відповідних моделей психологізації освітнього процесу.

За такого підходу набуті вихованцями життєві компетенції стануть основою для розкриття їхнього особистісного, інтелектуального та творчого потенціалу. Це означає: постійне вдосконалення професійних і творчих здібностей педагогів; розробка та впровадження доцільних психолого-педагогічних програм; психологічний супровід освітнього процесу; інтелектуально - творчу діяльність вихованців дослідницького спрямування; участь у конкурсних заходах різного організаційного рівня.

4. Навчальні програми. Авторські навчальні програми гуртків з народних ремесел

Зміни, пов'язані з розвитком духовності людини інформаційної епохи впливають на розвиток освіти – важливого чинника виховання та навчання дитини.

Модернізація змісту освіти вимагає визначення оптимального змісту і чітких завдань творчих видів діяльності у закладах

позашкільної освіти. Це забезпечує формування творчих здібностей підростаючого покоління у процесі освітньо-виховної роботи в гуртках, студіях, інших творчих об'єднаннях.

Навчальна програма «Музичний калейдоскоп» реалізується в гуртках художньо-естетичного напрямку та спрямована на вихованців віком 5-ти років. Кількісний склад гуртка – 15-20 осіб. Діяльність творчого гуртка початкового навчального рівня музичної діяльності спрямована на художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку, формування загальної музикальності, музично-ритмічних здібностей, розвиток музично-рухової активності, творчої уяви та фантазії, зміцнення фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління.

Актуальність розробки навчальної програми «Музичний калейдоскоп» зумовлена соціальною значимістю проблеми розвитку дітей в дошкільному віці, сенситивному для оволодіння основами художньо-творчої діяльності.

Навчальна програма гуртка побудована на основі Законів про «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту»; ураховує норми та положення Базового компонента дошкільної освіти, завдань програм «Дитина», «Я у світі» тощо; ґрунтується на принципах науковості, гуманізації та демократизації освітньої роботи, визнання самоцінності дошкільного дитинства, тісного зв'язку з реальним життям, єдності суспільного та сімейного виховання; ураховує анатомо-фізіологічні та психологічні особливості розвитку дітей дошкільного віку.

Метою навчальної програми є розвиток музичних здібностей вихованців, художньо-творчих умінь і навичок у процесі музичної та музично-рухової діяльності.

Згідно з поставленою метою визначені основні завдання музичної діяльності дітей 5-ти років:

✓ розширення художнього світогляду дітей, ознайомлення з основними музичними поняттями, засобами музичної виразності, розвиток емоційно-пізнавального інтересу до музичного мистецтва; накопичення музичного досвіду, розвиток загальної музикальності, музичних здібностей (емоційний відгук на музику, музичний слух, чуття ритму, музична уява, музична пам'ять), збагачення музично-рухових навичок дітей різноманітними музичними рухами, формування початкових вокальних навичок;

✓ формування в дітях емоційної чутливості, естетичної сприйнятливості, цілісності сприймання музики, творчої уяви та ініціативи, уміння відчувати і відтворювати характер музики, засоби музичної виразності у співах, елементарних рухах, іграх;

✓ розвиток емоційної сфери, культури спілкування, соціальних якостей особистості, зміцнення фізичного та психічного здоров'я;

✓ формування у вихованців гуртка пізнавальної, музично-практичної, творчої, соціальної компетентності.

Програму побудовано за концентричним способом, що передбачає систематичність і послідовність викладання теоретичного і практичного навчального матеріалу, поступове його ускладнення, інтеграцію змісту тем у кожному занятті, повернення до знайомого на новому, вищому рівні. У такий спосіб виконуються завдання музичного виховання і навчання дітей, через що в дітях дошкільного віку поступово формуються музичні теоретична, практична, творча, соціальна компетентності.

Навчальна програма передбачає один рік навчання за початковим рівнем; 2 години на тиждень, 72 год. на рік.

Основною формою освітнього процесу є комплексні, комбіновані, інтегровані заняття з використанням пізнавальної, музичної, ігрової, рухової діяльності вихованців.

Перевірка сформованості компетентності відбувається наочно під час проведення відкритих занять, участі дітей у святах, концертах.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ:

1. Вступ (1 год.)

Ознайомлення вихованців із діяльністю гуртка «Музичний калейдоскоп», вимогами техніки безпеки під час занять, виступів на сцені. Перегляд та обговорення виступів вихованців попередніх років. Виявлення індивідуальних особливостей музичного розвитку дітей.

2. Основи музичної грамоти (8 год.)

Теоретична частина. Музичні жанри, пісня, танець, марш. Загальний характер музики. Регістри – високий, низький. Розрізнення звуків за висотою. Напрямок руху мелодії. Темпи музики – повільний, швидкий, помірний. Динаміка – голосно, тихо, помірно голосно, помірно тихо, дуже голосно, дуже тихо. Композитор, виконавець, слухач.

Практична частина. Визначення на слух жанру музичного твору, кількості звуків, регістру, динаміки, темпу, напрямку руху мелодії. Спів музичних вправ, виконання музично-рухових вправ. Виховання в собі культури слухача.

3. Колективно-порядкові вправи (9 год.)

Теоретична частина (під час практичних завдань). Поняття про струнку поставу. Етикет танцювального уклону. Естетичні вимоги до кроків з носка. Рух по колу один за одним, збереження інтервалів. Легкий біг, прямий галоп – образні рухи.

Боковий приставний крок, боковий галоп. Рух з високо піднятими колінами та підскоки.

Практична частина. Уклін-вітання. Виконання вправ на формування постави; формування навичок ритмічної ходьби, кроків з носка, легкого бігу, галопу; рух по колу на носках, із високо піднятими колінами, підскоками. Музично-ігрові вправи з виконання зазначених рухів, з шикування і перешікування у колону, лінії, коло, кілька кіл, в пари тощо.

4. Сприйняття музики (8 год.)

Теоретична частина. Визначення емоцій і почуттів, викликаних музикою. Характер музичного твору. Ознайомлення з комплексом засобів музичної виразності. Вплив музичного твору на емоції та почуття. Практична частина. Слухання та цілісне сприйняття музичних творів: «Ходить сонко по вулиці», укр. нар. колискова; «Колискова», «Марш», О. Гречанінов; «Марш горобчиків», Н. Нижанківський; «Марш», Д. Шостакович; «Танок», М. Скорульський; «Козачок», Т. Шутенко; «Гопак», М. Мусоргський; «Жартівливий вальс-шарманка», Л. Грабовський; «Дитяча полька», М. Глінка; «Канарка», В. Моцарт; «Мишка та ведмідь», В. Барвінський; «Ведмідь», В. Ребіков; «Горобчик», А. Руббах; «Росинки», С. Майкапар; «Дощик», В. Косенко; «Курочка», М. Любарський; «Поїзд», М. Старокадамський. Які емоції та почуття викликає музика, про що розповідає, як розповідає.

5. Співи (12 год.)

Теоретична частина. Визначення емоційного змісту твору. Розвиток координації між слухом і голосом. Розвиток вокально-технічних навичок: інтонування, дикція, дихання, ансамбль, стрій. Розвиток внутрішнього слуху.

Практична частина. Слухання, розучування та виразне виконання пісень: «Квочка», «Іде, іде дід, дід», обр. Я. Степового; укр. нар. пісня «Дибидиби»; «Осінь», Ю. Михайленко; «Прийшла зима», А. Філіпенко, Г. Бойко; «Ось ялинонька», А. Філіпенко, Я. Чарноцька; «Сніжок», М. Ведмедеря, К. Перелісна; «Настала зима», М. Дремлюга, І. Суриков; «Мамі», Н. Шевченко, В. Паронова; «Бабусі», В. Іванников, О. Фадєєва; «Весняний вальс», А. Філіпенко, Т. Волгіна; «Прилетіла бджілка», К. Мясков, Г. Бойко; «Рідний край», І. Кишко, П. Голубничий тощо; інші пісні за вибором педагога.

6. Музично-рухові ігри (8 год.)

Теоретична частина (під час практичних завдань). Сприймання хороводної та ігрової пісенної музики. Відображення та розвиток музичної образності; узгодження рухів з характером музики. Розвиток чуття ритму, ритмічної виразності.

Практична частина. Виконання вправ на сприймання, відображення та розвиток музичної образності, узгодження рухів з характером музики, метричною пульсацією, розвиток чуття ритму, ритмічної виразності. Вправи та музично-рухові ігри наслідувального та індивідуально-творчого характеру: «Кіт та миші» (крок з носка), «Зайчики та лисичка» (образний рух), «Полоскати хусточки» (образні рухи), «Ведмідь та діти» (образні рухи, динамічні відтінки), «Веселий потяг» (рух по колу один за одним, комбіновані рухи), «Літаки» (дотримання рівної відстані, образний рух, орієнтація у просторі), «Курочки та півники» (образний рух, рух по колу), «Веселі музиканти» (імітація гри на музичних інструментах). «Помиримся», на укр. нар. пісню «Мир-миром», обр. Я. Степового, «Подай ручку», на укр. нар. пісню «Ой, летів жук» і укр. нар. мелодію «Козачок», «Я – осіннє листячко», на муз. М. Глінки Варіація» (мі мажор) – розробки А. Шевчук.

7. Музично-дидактичні ігри (6 год.)

Теоретична частина (під час практичних завдань). Заохочувати дітей до порівняння, розрізнення та відтворення музичних звуків, різних за висотою, силою, тембром і тривалістю. Закріплення умінь розрізняти основні властивості музичних звуків в ігровій формі, відтворювати засоби музичної виразності.

Практична частина. Формування і закріплення навичок розрізняти основні властивості музичних звуків в ігровій формі, відтворювати засоби музичної виразності. Музично-дидактичні ігри

«Птахи», «Гойдалка», «Луна» (висота звуку); «Відгадай, хто співає», «Кого зустрів Колобок» (реєстри); «Сходинки» (напрямок руху мелодії); «Лічилка» (динаміка); «Брязкальце» (ритм, тембр); «Карусель» (темп); «Спробуй відгадати» (звуконаслідування голосу великих та маленьких тварин); «Впізнай за голосом» (тембр голосу); «Потяг» (динаміка, темп).

8. Танцювальні етюди, танці (15 год.)

Теоретична частина (під час практичних завдань). Підготовчі тренувальні вправи, етюди. Вивчення положення рук, ніг, традиційних рухів, фігур українського танцю. Вивчення доступних дитячих і сучасних танцювальних рухів.

Практична частина. Розучування танцювальних етюдів, українського і сучасного танцю («Гарний танець гопачок»; «Сплетемо віночки»; «Вправні козаки»; «Ми – дзвіночки», на муз. О. Злотника, сл. Л. Ямкового «Цвінь-цвірінь», розробка А. Шевчук), таночку парами («Танець-запрошення», на укр. нар. мел., обр. Г. Теплицького; «Улюблені іграшки»), танців з квітами і листочками («Квітуча клумба», «Осінні листочки»), новорічного танцю («Танець сніжинок і зайчиків», на муз. «У садочку», муз. С. Майкапара, розробка А. Шевчук) та весняного хороводу («Кривий танець», укр. нар. мелодія). Залучення дітей до творчих завдань на шталт «Вигадай творчий танок-імпровізацію» — «Таночок з улюбленою лялечкою», танок прощання «Я осіннє листячко», динамічний «Танець Вітру», весела гра зайченят «Зайчики таночку».

9. Підготовка до свят (4 год.)

Практична частина. Підготовка дітей до участі в музично-театралізованих виставах до державних і календарних свят, тематичних виховних заходів. Виступи на сцені.

Створення та організація гуртка.

Особливості організації освітнього процесу в гуртках позашкільної освіти.

Позашкільну освіту можна розглядати як найважливішу складову освітнього простору, що склався в сучасному суспільстві. Позашкільний навчальний заклад сьогодні – це широкодоступний заклад освіти, який спрямовує вихованців на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, а також забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля.

Позашкільна освіта та виховання – процес безперервний. Він не має фіксованих термінів завершення і послідовно переходить від створення умов, сприятливих для творчої діяльності дітей та підлітків, до забезпечення їх співробітництва у творчому процесі та самостійної творчості.

Шкільну освіту всі діти отримують відповідно до державного стандарту, згідно Закону України «Про освіту». Не стандартизована позашкільна освіта реалізується індивідуально відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту». Вона має велике різноманіття та варіативність навчальних програм. Діти самі обирають ту діяльність, що близька їхній природі, відповідає їхнім потребам, задовольняє особисті інтереси. Головне значення позашкільної освіти: допомога в ранньому самовизначенні, надання можливості повноцінно прожити дитинство, реалізуючи себе, вирішуючи соціально значимі для дитини задачі. Саме в закладах позашкільної освіти стало можливим подолання традиційної суперечності освіти між вимогами держстандартів щодо загальноосвітньої підготовки та потребами й інтересами особистості дитини.

Цінність позашкільної освіти полягає у тому, що вона підсилює варіативну складову загальної освіти, сприяє практичному застосуванню знань і навичок, отриманих в школі, стимулює пізнавальну мотивацію вихованців. Найголовніше – в умовах позашкільної освіти діти можуть розвивати свій творчий потенціал, оволодівати навичками адаптації до сучасного суспільства і повноцінно організовувати свій вільний час. Позашкільна освіта органічно поєднує різноманітні види організації змістовного дозвілля (відпочинок, розваги, свята, творчість) з різними формами освітньої діяльності.

Своєрідність позашкільної освіти проявляється:

- у цілеспрямованому добровільному використанні дитиною вільного часу для повноцінного розвитку своїх потенційних можливостей;
- у свободі вибору напрямків діяльності, педагога, освітньої програми;
- у можливості міняти види діяльності, дитячий колектив, педагога;
- у творчому характері освітнього процесу, здійснюваного на основі додаткових освітніх програм;

– у особливих взаємостосунках дитини і педагога (співпраця, співтворчість, індивідуальний підхід до дитини);

– у можливості одержати допрофесійну підготовку.

Педагогічний процес в позашкільній установі – це процес соціально-педагогічної взаємодії і співтворчості вихованця і педагога. Особливість його у тому, що вирішення творчих задач у співпраці з педагогом змінює психологічну структуру освітнього процесу в цілому. Творчий пошук педагогів закладів позашкільної освіти зумовлений змінними інтересами, бажаннями, запитами і можливостями дітей. Т. Суцєнко підкреслює: «Позашкільна установа покликана дати дітям можливість вийти за рамки звичного в житті, культурі, природі, науці, економіці. З тим, щоб в майбутньому максимально реалізувати свій творчий потенціал в тій сфері, яка їм природно відповідає. Позашкільний педагогічний процес – це виховання особистості в специфічних умовах життєдіяльності – у сфері дозвілля».

Своєрідність контингенту вихованців в позашкільних установах зумовлена свободою вибору виду діяльності самою дитиною, що в більшості випадків відповідає виду її обдарованості або високих природних здібностей. Проте, на думку В. Юркевича «багато талановитих дітей на перший погляд нічим не виділяються, і потрібен великий досвід, спеціальні знання, щоб помітити їх в загальній масі. Тому ще більше особливої психологічної підготовки потрібно педагогу, щоб уміти працювати з такими дітьми».

В системі позашкільної освіти немає державних стандартів, які б визначали якісні вимоги до діяльності та її результатів. Важливим критерієм якості роботи освітньо-виховних структур є зростання попиту на позашкільну освіту у своїх мікрорайонах та різноманітність навчальних програм щодо задоволення пізнавальних інтересів дітей.

Основними результатами позашкільної освіти можна назвати наступні:

– збереження і культивування унікальності кожної дитини в постійно змінному соціальному оточенні;

– задоволення природної потреби дітей в самопізнанні, осмисленні себе в навколишньому світі;

– формування сталого спротиву особистості вихованців руйнівним впливам;

- досягнення вихованців в їх кількісному вираженні (нагороди, перемоги, місця і ін.) отриманих їм за певний період;
- виховання у дитини захопленості предметом тієї діяльності, якій він віддає перевагу, ціннісне ставлення до виду діяльності;
- наявність у вихованця власної освітньої траєкторії на майбутнє;
- соціалізація, успішність і особистісне зростання вихованця.

1. Перелік основних нормативно-правових документів, щодо організації

освітнього процесу у закладах позашкільної освіти

Закони України:

- «Про освіту» від 04.06.1991р., № 34;
- «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р., № 651 -XIV;
- «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р., № 46.

Укази Президента України:

– Національна доктрина розвитку освіти від 17.04.2002 р., № 347/2002;

– Національна програма «Діти України» від 18.01.1996 р., № 63/96;

– «Про затвердження Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації», заходи Міносвіти щодо реалізації Програми» від 01.09.1998 р., № 963/98;

– «Про програму роботи з обдарованою молоддю на 2001 — 2005 роки» від 08.02.2001 р. № 78/2001;

– «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» від 24.04.2000 р. № 612/2000.

Постанови Кабінету Міністрів України:

– «Про затвердження Державної програми «Вчитель»» від 28.03.2002р. № 379;

– «Про затвердження переліку типів закладів позашкільної освіти і Положення про позашкільний навчальний заклад» від 06.05.2001 р. № 433;

– «Цільова комплексна програма «Вчитель», затверджена спільним рішенням колегії Міносвіти України і Президії АПН України» від 29.10.1997 р. № 20/6-5, №1-7/10-103;

– «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року» від 27.08.2010 р., № 785;

– «Про затвердження плану заходів щодо розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти на період до 2012 року» від 05.10.2009 р., № 1622-р;

– «Про внесення змін до Положення про позашкільний навчальний заклад» від 27.08. 2010 р., № 769;

– «Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки» від 12.04.2006 р., № 202-р;

– Державна цільова програма роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 роки від 08.08.2007 р., № 1016;

– «Про затвердження Програми розвитку закладів позашкільної освіти на 2002-2008 роки» від 28 березня 2002 р., № 378.

Накази Міністерства освіти та науки України:

– «Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та закладах позашкільної освіти» від 25.02.2004 р. № 151/11;

– «Про затвердження Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання» від 6 травня 2001 р., № 433;

– «Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінки діяльності закладів позашкільної освіти» від 21.08.2003 р. № 567;

– «Про затвердження Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів» від 20.07.2004 р., № 601;

– «Про затвердження Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в закладах позашкільної освіти» від 11.08.2004р., № 651;

– «Про затвердження Типових навчальних планів закладів позашкільної освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, на 2006/2007 навчальний рік» від 27.10.2006 р., № 731;

– «Про затвердження Типових навчальних планів для організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти системи Міністерства освіти і науки України» від 22.07.2008 р., № 676;

– «Про внесення змін до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в закладах позашкільної освіти» від 10.12.2008, № 1123;

- «Про внесення змін до Положення про позашкільний навчальний заклад» № 769 від 27.08.2010 року;
- «Про затвердження Порядку видачі випускникам закладів позашкільної освіти свідоцтв про позашкільну освіту» від 12.07.2001 р., № 510;

Зразок оформлення титульного листа плану навчально-виховної роботи гуртка (дитячого творчого колективу)

Затверджую:
Директор ЦДЮТ

П.І.П.

ПЛАН
НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНОЇ РОБОТИ
НА ___ – ___ НАВЧАЛЬНИЙ РІК

(назва гуртка або дитячого творчого колективу)

П.І.П. педагога

Київ – ___ р.

Зміст плану навчально-виховної роботи гуртка
(дитячого творчого колективу)

Аналіз роботи гуртка за ___ – ___ навчальний рік.

У аналізі роботи гуртка (дитячого творчого колективу) необхідно дати характеристику результатам навчально-виховної діяльності протягом минулого навчального року. Вказати досягнення (позитивні зміни) і охарактеризувати проблеми, рішення яких необхідно запланувати на новий навчальний рік.

Пояснювальна записка

Пояснювальна записка повинна містити:

- інформацію про гурток (дитячий творчий колектив);
- характеристику навчальних груп гуртка (дитячого творчого колективу);
- стисло характеристику навчальної програми гуртка (дитячого творчого колективу).

Навчально-виховна робота

Розділ «Навчально-виховна робота» повинен містити:

- цілі і задачі навчання для кожної з навчальних груп (з урахуванням рівня і року навчання відповідно до програми гуртка);
- репертуарний план для кожної з груп або запланований перелік виготовлених робіт, виробів тощо.

Педагогам, що мають групи вищого рівня навчання, необхідно запланувати подання списків вихованців для отримання документів про позашкільну освіту відповідно до пам'ятки керівнику гуртка про порядок організації кваліфікаційних іспитів для вихованців на отримання документа про позашкільну освіту.

Масова робота

Розділ «Масова робота» повинен містити помісячний план участі гуртка (дитячого творчого колективу) в масових заходах різних рівнів (концерти, фестивалі, виставки, конкурси, змагання, внутрішні заходи ЦДЮТ або гуртка для вихованців та їхніх батьків).

Підказка:

Якщо заплановано провести для гуртківців цікавий виховний захід, розробку плану/сценарію такого заходу необхідно внести до розділу «Особистий творчий план педагога». Якщо цей захід передбачає участь батьків вихованців, то його проведення необхідно продублювати у розділі «Робота з батьками».

Особистий творчий план педагога

Розділ «Особистий творчий план педагога» представляє собою план самоосвіти педагога на навчальний рік і повинен містити:

- методичну проблему, над якою працює педагог в міжквартальний період;
- види діяльності, що заплановані в процесі роботи над темою, терміни їх виконання, очікуваний результат самоосвіти;
- форми реалізації результатів самоосвіти: вказати де, перед якою аудиторією і в якій формі (методична розробка, творчий звіт, узагальнення педагогічного досвіду, доповідь на методичних заходах різних рівнів, стаття, розробка уроку, публікація тощо) буде представлено та реалізовано результати самоосвіти педагога.

Обов'язково план має містити:

- заповнення методичного паспорта педагога та поповнення матеріалами особистого портфолію педагога (з 10.12 до 20.12.; з 10.04. до 20.04 кожного навчального року або постійно).

Педагогам, що будуть атестуватися протягом навчального року як керівник гуртка, необхідно запланувати проведення відкритих занять та участь у роботі методичних заходів.

Робота з батьками

Розділ «Робота з батьками» повинен містити щомісячний план заходів щодо взаємодії педагога з батьками вихованців спрямованих на:

- розвиток особистості дитини, його природних здібностей, профілактику травматизму вихованців (батьківські збори, відкриті уроки для батьків, масові виховні заходи для вихованців і їх батьків);
- поліпшення умов організації освітнього процесу в гуртку (оформлення навчального кабінету, забезпечення технічними засобами, забезпечення костюмами та реквізитом, забезпечення матеріалами, що витрачаються, виготовлення наочних засобів та допоміжного устаткування).

Обов'язково план має містити:

- збір заяв від батьків на відвідування гуртка (з записом про дозвіл використовувати особисті дані з метою організації діяльності гуртка);
- збір довідок про стан здоров'я вихованців з дозволом відвідувати гурток;
- збір електронного архіву фотографій діяльності гуртка, копій грамот нагород дитячого колективу і окремих вихованців для подальшого оформлення педагогічного досвіду педагога, створення сайту ЦДЮТ (таку роботу доцільно доручити органам самоврядування гуртка).

Зверніть увагу: для отримання індивідуальних призів вихованцями необхідно взяти у батьків вихованців копію індивідуального ідентифікаційного коду із записом: «Не заперечую проти використання індивідуального ідентифікаційного коду для оформлення документів на отримання призів».

Охорона життя і діяльності вихованців:

Розділ «Охорона життя і діяльності» містить щомісячний план заходів (інструктажів, виховних годин, екскурсій, використання здоров'єзберігаючих технологій в освітньому процесі тощо) щодо профілактики травматизму та охорони життєдіяльності вихованців ЦДЮТ.

Обов'язково план має містити участь у тижнях і місячниках з охорони праці і безпеки життєдіяльності.

Орієнтовний план заходів:

1. Тиждень правових знань, профілактики правопорушень та здорового способу життя (березень)
2. Тиждень охорони праці (квітень)
3. Огляд-конкурс з охорони праці (квітень – жовтень)
4. Місячник знань безпеки життєдіяльності (травень)
5. Конкурс-рейд «Увага! Діти на дорозі!» (серпень)
6. Місячник щодо попередження пустощів дітей з вогнем (жовтень)
7. Тиждень знань безпеки життєдіяльності, безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки (жовтень)
8. Тиждень знань з основ безпеки життєдіяльності (лютий)
9. Тиждень знань з основ безпеки життєдіяльності (квітень)
5. Вимоги щодо ведення журналу планування та обліку роботи гуртка (типові з доповненнями)

Журнал обліку роботи є державним обліковим фінансовим документом, який обов'язково повинні вести особисто і окремо кожний керівник гуртка та акомпаніатор, відповідно до своїх посадових обов'язків (постанова Кабінету Міністрів України № 433 від 06.05.2001 року).

Журнал повинен бути заведений окремо для кожної групи гуртка на весь навчальний рік. Всі записи виконуються особисто керівником (аккомпаніатором) чітко, обов'язково чорнилом синього або чорного кольору. Журнал підписують керівник установи і керівник гуртка. Журнал зберігається в канцелярії позашкільної установи 5 років.

Журнал має містити наступні відомості:

В розділі «Мета і основний зміст роботи» (1 сторінка журналу) необхідно вказати:

- за якою програмою працює колектив, ким вона затверджена, коли (№ протоколу, дата);
- за яким рівнем і роком навчання працює гурток;
- прогнозований результат, тобто які знання, вміння та навички отримують діти по закінченні навчального року;
- конкретну мету і завдання на поточний навчальний рік (репертуарний план, план виготовлення виробів тощо).

Розклад занять даної групи (1 сторінка журналу).

План (зміст) роботи гуртка на навчальний рік або за поточне півріччя.

Відомості про вихованців.

Облік змісту навчально-виховної роботи.

Облік відвідування занять вихованцями.

Облік масової, методичної та суспільно-корисної роботи проведеної з гуртком (концертна діяльність, участь у конкурсах, виставках, фестивалях, розважально-пізнавальні заходи, екскурсії тощо).

Облік наслідків роботи гуртка.

Облік висновків перевірки роботи гуртка та ведення журналу.

При цьому важливо:

В розкладі занять необхідно вказувати всі зміни розкладу, № та дату наказу по ЦДЮТ про внесення таких змін.

До розкладу занять внести всі види роботи, які за тарифікацією заплановані для гуртка (групові заняття; індивідуальні заняття та зведені репетиції).

Термін ведення журналу заповнюється за зразком:

(для основних працівників)

Заняття почато «1» вересня 20__ р.

Заняття закінчено «31» серпня 20__ р.

(для сумісників)

Заняття почато «1» вересня 20__ р.

Заняття закінчено «31» травня 20__ р.

Для прийнятих на роботу підчас навчального року вказується дата наказу прийняття на роботу. Для звільнених в рядку «Заняття закінчено...» вказується дата наказу на звільнення.

Плани роботи.

Навчальні плани на I-е і II-е півріччя складаються керівником у відповідності до Навчальної програми гуртка (типової або модифікованої) рекомендованої Міністерством освіти і науки України та затвердженої в установленому порядку. Необхідно вказати теми, кількість годин та терміни відпрацювання відповідно до розкладу занять. План підписується керівником гуртка та затверджується директором. План роботи на літній період вписується в одному з журналів керівника гуртка.

У плані роботи гуртка можливі дві форми заповнення журналу: план на кожне заняття відповідно програми, або з розбивкою тем за місяцях із загальною кількістю годин відповідно до програми гуртка та розкладу занять.

Кількість запланованих годин повинна відповідати кількості календарних днів, на які за розкладом гуртка припадають заняття.

Календарні години за розкладом занять, які перебільшують загальну кількість годин за програмою (144, 216 годин) мають бути заплановані на підготовку до відкритих (підсумкових) занять, масові заходи у гуртку тощо.

При заповненні плану з розбивкою тем за місяцями кількість запланованих годин на місяць (у колонці плану) повинна відповідати кількості календарних годин, що припадають на місяць за розкладом гуртка. Кількість годин на тему (у рядку плану) за сумою по місяцях повинна відповідати кількості годин у програмі для даної теми.

Для індивідуальної роботи складається план на відповідній сторінці журналу для кожного вихованця, з яким проводяться індивідуальні заняття. Він затверджується директором.

Для зведених репетицій складається план роботи на окремій сторінці. Він також затверджується директором.

У плані зведених репетицій можуть бути такі записи:

1. Постановка масових номерів (і їх перелік).
2. Репетиції масових номерів (і їх перелік).
3. Прогон концертних номерів з репертуару колективу тощо.

У плані роботи на літній період рекомендуються такі записи:

1. Робота над документацією гуртка.
2. Підготовка кабінету до навчального року.
3. Підготовка або розробка методичних матеріалів.
4. Виготовлення сувенірної фонду.
5. Робота у літньому таборі.
6. Виконання програми (не вичитані години з різних причин).
7. Підготовка до концертів тощо.

При плануванні роботи на кожне заняття на півріччя у графі «Календарні строки виконання» необхідно вказувати дати наступним чином: 01.09., 17.02.

Відомості про членів гуртка:

У відомостях про членів гуртка необхідно вказати:

- прізвище вихованця, його ім'я та по батькові,
- повну дату народження,
- навчальний заклад, де вихованець отримує основну освіту, клас (курс),
- рік вступу до гуртка,

– домашню адресу, телефон і повні відомості про батьків (П.І.Б. місце роботи, контактні телефони).

В разі вибуття вихованця з гуртка необхідно зробити примітку: «вибув з... (вказати дату)».

Облік змісту роботи.

В обліку змісту роботи вказується тема або підтема, тривалість її відпрацювання (1 год., 2 год., 3 год.), метод роботи (бесіда, практична робота, тренаж, конференція тощо) Свій підпис керівник повинен поставити наприкінці заняття. Якщо керівник гуртка знаходиться на лікарняному або у відрядженні, в журналі робиться відповідний запис з приміткою в низу сторінки про дату лікарняного або відрядження, № наказу на відрядження. Кількість годин при цьому не вказується, а в графі ставиться риска. Якщо заняття відбулося не за основним розкладом, в журналі необхідно вказати: дату, коли заняття повинно відбутися за розкладом, № наказу згідно якого перенесені заняття та дату коли відбулося заняття.

Хід заняття

(його структура залежить від типу заняття, інших параметрів).

I. Вступна частина:

- повідомлення теми і мети заняття, очікуваних результатів;
- актуалізація опорних знань;
- мотивація навчальної діяльності гуртківців.

II. Основна частина:

- висвітлення керівником матеріалу нової теми;
- оволодіння новими теоретичними знаннями, ознайомлення з термінами, способами практичних дій;
- залучення учнів до самостійного осмислення нового матеріалу, самостійна робота учнів;
- підведення гуртківців до самостійних узагальнень, висновків.

III. Завершальна частина:

- загальний підсумок заняття з визначенням його позитивних і негативних моментів, пояснення можливості використання одержаних знань;
- повідомлення завдань до наступного заняття;
- рекомендація літератури або інших джерел інформації для самостійного опрацювання.

Пам'ятка керівнику гуртка

про порядок організації кваліфікаційних іспиті для вихованців на отримання документа про позашкільну освіту

Згідно Закону України «Про позашкільну освіту», Наказу МОН України «Про Порядок видачі випускникам закладів позашкільної освіти свідоцтв про позашкільну освіту» №510 від 12.07.2001р. вихованцям, що закінчили навчання за програмою гуртка, здобули відповідні знання, навички та вміння, передбачені навчальними планами з певного напрямку позашкільної освіти, склали в установленому порядку кваліфікаційні іспити, передбачена видача документів про позашкільну освіту.

Керівник гуртка самостійно розробляє розділ програми гуртка «Порядок отримання свідоцтв про позашкільну освіту», який регламентує процедуру проведення кваліфікаційних іспитів для вихованців вищого рівня навчання у керованому ним гуртку. Процедура кваліфікаційних іспитів передбачає визначення: дисциплін за якими надається свідоцтво; форм проведення іспитів для окремих дисципліною або комплексно; параметрів оцінювання знань вихованців у відповідності до знань і умінь, визначених програмою гуртка. Якщо розроблена керівником гуртка процедура кваліфікаційних іспитів передбачає перевірку теоретичних знань, педагогу необхідно підготувати перелік питань з теоретичного курсу для вивчених дисциплін. Кваліфікаційний іспит, як правило, є практичною демонстрацією отриманих знань. Він може проводитись у формі виконання та презентації творчих завдань. В такому разі необхідно надати приклад творчого завдання для вихованця-випускника.

Розроблений розділ програми гуртка щодо порядку отримання свідоцтв про позашкільну освіту керівник гуртка надає на розгляд та затвердження методичною радою ПДЮТ (до 25 березня поточного навчального року). Надалі даний розділ програми оновлюється/доповнюється разом з внесенням змін до програми гуртка не рідше як 1 раз на 5 років.

Педагогам необхідно запланувати подання списків вихованців для отримання документів про позашкільну освіту до 15 березня поточного навчального року. В списках необхідно вказати: П.І.Б. вихованця, роки навчання вихованця в гуртку (кількість років навчання вихованця не може бути меншою, ніж в програмі гуртка). Керівник гуртка надає методисту, що відповідає за організацію роботи

кваліфікаційної комісії графік проведення іспитів для вихованців-випускників (до 15 березня поточного навчального року).

Керівник гуртка до 15 березня надає заступнику директора з навчальної роботи журнали гуртка за останні 5 років для перевірки записів про навчання вихованців, що претендують на отримання свідоцтв про позашкільну освіту у ЦДЮТ.

За результатами роботи кваліфікаційної комісії складається протокол. В протоколі вказуються підсумкові оцінки за окремими предметами для кожного вихованця. Згідно протоколу кваліфікаційної комісії та рішення педагогічної ради ЦДЮТ видається наказ по ЦДЮТ про видачу свідоцтв про позашкільну освіту вихованцям гуртків, виготовляються документи.

В разі не надання необхідних даних у визначені строки, свідоцтво про позашкільну освіту не оформлюється і не видається в поточному навчальному році.

Критерії результативності роботи керівника гуртка

Виходячи з типової посадової інструкції керівника гуртка результативність роботи педагога оцінюється за наступними критеріями:

1. Комплектація гуртка.
2. Наявність затвердженої навчальної програми, освітнього плану, своєчасно зданий розклад занять.
3. Ведення встановленої документації. Своєчасність записів в журналах.
4. Своєчасність оформлення документів на виїзд гуртка поза межі закладу.
5. Організація і результативність роботи з обдарованими дітьми.
6. Участь гуртківців у заходах змагального характеру, презентаційних заходах (концертах, виставках) інших масових заходах.
7. Консультативна допомога батькам, педагогам ЦДЮТ, педагогічним працівникам шкіл.
8. Дотримання правил охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту, проведення інструктажів з охорони праці для вихованців з обов'язковою реєстрацією в журналі встановленого зразка.
9. Науково-методична робота педагога.

10. Участь у колективних формах методичної роботи та суспільному житті колективу ЦДЮТ.

11. Своєчасне проходження медичного огляду.

Контрольні питання:

1. Скільки рівняв мають творчі об'єднання у позашкільних закладах?

2. Назвіть основні результати позашкільної освіти.

3. Перерахуйте рівні професійної компетентності.

4. Назвіть метау діяльності в інноваційному пошуку.

5. Що передбачає інноваційність?

ЛЕКЦІЯ 5

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГУРТКАХ

План:

1. Методи і засоби позаурочної художньо-творчої діяльності.
2. Взаємозв'язок методів і прийомів на гурткових заняттях.
3. Особистісно-орієнтовані технології організації позаурочної художньо-творчої діяльності.
4. Метод проектів на гурткових заняттях.
5. Контроль та оцінювання позаурочної художньо-творчої діяльності учнів.

Ключові поняття: метод, засіб, художньо-творча діяльність, прийом, гурткове заняття, особистісно-орієнтована технологія, проект, метод проектів.

1. Методи і засоби позаурочної художньо-творчої діяльності

Позаурочна діяльність - це освітня діяльність, здійснювана у формах, відмінних від класно-урочної, і спрямована на досягнення планованих результатів основної освітньої програми загальної освіти.

Поняття «позаурочна діяльність» - не нове для освіти. У систему роботи вчителя завжди включався комплекс виховних заходів, спрямованих на реалізацію тих чи інших освітніх цілей і завдань. На базі школи також організовувалася діяльність творчих, спортивних об'єднань, клубів, гуртків тощо. Після уроків більшість дітей вирушали додому і були надані самі собі або турботами батьків відвідували установи додаткової освіти. Існували також групи продовженого дня і школи повного дня. Виховання часто зводилося до проведення заходів, фактично було відокремлено від соціального та інформаційного оточення, від змісту діяльності дитини на уроках у школі, в сім'ї, в групі однолітків, в суспільстві.

Крім того, позаурочна діяльність у початковій школі дозволяє вирішити ще цілий ряд важливих завдань:

- забезпечити сприятливе адаптацію дитини в школі;
- оптимізувати навчальне навантаження учнів;

- поліпшити умови для розвитку дитини;
- врахувати вікові та індивідуальні особливості учнів.

Очевидні й переваги у використанні позаурочної діяльності для закріплення та практичного використання окремих аспектів змісту програм навчальних предметів, курсів.

Відмінні особливості позаурочної діяльності:

- добровільність участі;
- можливість вибору дітьми форми своєї участі;
- активність і самостійність;
- особистісна значущість діяльності, творчість;
- особистісна орієнтованість роботи педагога;
- опора на ціннісні відносини;
- співпраця однолітків і представників різних віків;
- системність, що припускає вибір методів, форм, засобів організації.

У стандарті виділяються основні напрямки організації позаурочної діяльності. Згідно з п. 16 ФГОС НГО позаурочна діяльність організується за наступними напрямками розвитку особистості:

- ✓ спортивно-оздоровче,
- ✓ духовно-моральне,
- ✓ соціальне,
- ✓ загальноінтелектуального,
- ✓ загальнокультурний.

Виходячи з особливостей контингенту учнів структура позаурочної діяльності може доповнюватися і іншими напрямками: полікультурне, адаптаційне, для дітей з особливостями психічного, фізичного та інтелектуального розвитку (з відхиленнями у стані здоров'я, обдарованих, мігрантів та ін.).

Форми організації позаурочної діяльності - гуртки, секції, круглі столи, конференції, диспути, шкільні наукові товариства, олімпіади, змагання, пошукові та наукові дослідження, суспільно корисні практики, екскурсії.

При організації позаурочної діяльності учнів освітнім закладом використовуються можливості освітніх установ додаткової освіти дітей, організацій культури і спорту.

У період канікул для продовження позаурочної діяльності можуть використовуватися можливості організації відпочинку дітей та

їх оздоровлення, тематичних табірних змін, літніх шкіл, створюваних на базі загальноосвітніх закладів та освітніх установ додаткової освіти дітей.

Для того щоб грамотно організувати процес освіти в сучасній школі, освітня установа самостійно розробляє спеціальну робочі програми позаурочної діяльності по різних напрямках. Ці програми є складовою частиною основної освітньої програми кожної початкової школи.

Очевидно, що існують два принципово різних шляхи організації позаурочної діяльності:

- ✓ внутрішньо шкільний,
- ✓ інтегративний.

Внутрішньошкільний шлях передбачає орієнтацію на внутрішні матеріально-технічні, кадрові, фінансові ресурси школи. Іншими словами, позаурочна діяльність організується в шкільній будівлі силами самих вчителів та вихователів.

Інтегративний шлях заснований на використанні внутрішніх ресурсів школи у взаємодії з установами додаткової освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, соціального захисту, громадськими об'єднаннями та організаціями.

При цьому реалізація обох шляхів може супроводжуватися участю батьків, волонтерських і студентських рухів, безоплатною допомогою громадських організацій та ін.

Методисти виділяють види позаурочної діяльності, які можливі в школі, а саме: пізнавальна діяльність, ціннісно-орієнтаційна, громадська, естетична, досуговая. Зрозуміло, що всі вони тісно пов'язані з навчальним процесом, з змістом навчання і виховання в школі і слугують досягненню певних освітніх, виховних цілей.

Пізнавальна діяльність спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, накопичення знань, формування розумових здібностей та ін. Організовується вона в таких формах позаурочної роботи, як екскурсії, олімпіади, конкурси, лекторії, тижня книги і т.д.

Ціннісно-орієнтаційна діяльність, по суті, являє собою процес формування відносин до світу, формування переконань, поглядів, засвоєння моральних та інших норм життя людей - всього того, що називають цінностями. Класний керівник має багаті можливості стимулювати вироблення школярами відносин, поглядів на життя в різних формах позаурочної діяльності: бесіди з соціально-

етичної проблематики, класні збори, дискусії, диспути. Звичайно, засвоєння школярами соціальних цінностей відбувається і у всіх інших формах і видах діяльності.

Громадська діяльність передбачає участь школярів в органах управління школою, різних учнівських та молодіжних об'єднаннях в школі та поза нею, участь у трудових, політичних та інших акціях і кампаніях. Це відбувається в таких формах, як робота з самообслуговування, прибирання школи, шкільні збори, засідання, вибори і робота учнівських органів управління, вечори, свята і пр.

Естетична діяльність розвиває художній смак, інтереси, культуру, здібності дітей. Важко переоцінити значення естетичних занять учнів, які можуть бути організовані особливо ефективно поза школою у спеціальних установах додаткової освіти, клубах. Шкільні педагоги, однак, теж мають можливість проводити цю роботу в наступних формах: інсценування, конкурси, шкільні театри, концерти, фестивалі, екскурсії до музеїв, відвідування театрів та багато іншого.

Дозвільна діяльність означає змістовний, що розвиває відпочинок, вільне спілкування, в якому ініціатива повинна належати учням, проте вчитель не повинен бути стороннім спостерігачем, пам'ятати про свої функції виховує дорослого. Сюди ж можна віднести і спортивно-оздоровчу діяльність. Вільне спілкування, дозвілля учнів можуть проходити в самих різних формах: ігри, свята, вечори відпочинку, колективні дні народження, змагання, спільні прогулянки, походу тощо

Форму позаурочної виховної роботи з дітьми можна визначити як конкретний спосіб організації їх відносно вільної діяльності у школі, їх самодіяльності при педагогічно доцільному керівництві дорослих. У виховній практиці є велика різноманітність форм роботи, вони практично не піддаються класифікації. Спробуємо, однак, впорядкувати форми виховної роботи шляхом виділення переважаючого, головного, компонента виховного справи. Можна сказати, що в основі нашої типізації - головні засоби (методи, типи) виховного впливу, яких ми виділили п'ять: слово, переживання, діяльність, гра, психологічні вправи (тренінг). Звідси п'ять типів форм виховної роботи зі школярами: словесно-логічні, образно-художні, трудові, ігрові, психологічні.

Словесно-логічні форми. Основним засобом впливу є слово (переконання словом), що викликає відповідні емоції у дітей. До цього

типу форм відносяться бесіди на найрізноманітніші теми, класні дискусії, наради, конференції, лекції та ін. Головне тут - обмін інформацією, повідомлення учнів, вчителів та інших дорослих, обговорення проблем. Такий тип виховного впливу має місце в практиці шкіл всього світу, хоча методика, техніка чи навіть технологія його проведення можуть бути різними.

Образно-художні форми. Вони поєднують у собі такі справи дітей, де головним засобом впливу є спільне, переважно естетичне переживання. Головне тут - викликати сильні, глибокі і облагораживаючі колективні емоції, подібні до тих, які люди відчують у театрі, на святах, в інших подібних ситуаціях. Великі педагоги, психологи, діячі мистецтва, політики і громадські діячі добре розуміли величезну звеличує та об'єднує силу спільно пережитих почуттів, знали і їх руйнівні можливості. Вихователь повинен вміти забезпечити спільні переживання дітей, завдяки яким вони стануть кращими. Великий потенціал мають такі форми, як концерт, виставу, свято і т. п.

Трудові форми позаурочної роботи. Позитивно впливає на дітей спільна робота, ширше - різна діяльність, будь-яка праця. Це різні види робіт у школі, від щоденного прибирання до ремонту школи, розбиття і пристрою саду, парку, організації ферми, шкільного кооперативу, друкарні, інформаційного центру. Також розвитку трудових навичок підпорядкована робота гуртків, процес чергування з прибирання приміщень і території, догляд за парками, пам'ятником, лісосмугами, річна трудова практика в базовому господарстві, робота на навчально-дослідній ділянці тощо.

Це також різна допомога нужденним, робота в органах самоврядування, громадських рухах та організаціях. Спільна праця може надихати не менше театру, естетичного видовища або свята.

Трудове виховання є практичною підготовкою молодого покоління до участі в суспільному виробництві і водночас найважливішим елементом морального, інтелектуального та естетичного виховання.

Трудове виховання школярів - це:

- ✓ Виховання ставлення до праці як до вищої цінності життя, розвиток потреби у творчій праці;
- ✓ Виховання соціально значимої цілеспрямованості у трудових відносинах;

- ✓ Розвиток навичок самообслуговування;
- ✓ Формування шанобливого ставлення до матеріальних цінностей.

У сучасних умовах необхідно робити наголос на особистісну значимість праці, коли дитина усвідомлює, що навичка, що стане в нагоді йому в житті, коли він зацікавлений у результаті своєї праці. Застосовуються такі форми як оформлення кабінетів, благоустрій та озеленення шкільного двору, посадка алей, створення класної бібліотеки; ярмарок-розпродаж сімейних виробів, виставки «Світ наших захоплень» і ін

Ігрові (дозвільні) форми роботи. Роль гри в організації дозвілля займає важливе місце в житті дитини, і тому розглядається педагогами як один з головних засобів виховання. Ігри, спільний відпочинок, змістовні розваги. Ігри можуть бути спортивні, пізнавальні, змагальні, конкурсні. Всі вони, так само як і вище названі типи форм виховної роботи, нерідко поєднують різні засоби впливу: слово, образ, почуття, роботу. Гра допоможе вихователю згуртувати дитячий колектив, включаючись в активну діяльність, діти привчаються до дотримання правил, справедливості, умінню контролювати свої вчинки, правильно і об'єктивно оцінювати вчинки інших. У зв'язку з цим наводяться спільні свята, підготовка концертів, спектаклів, перегляд та обговорення фільмів, спектаклів, змагання, конкурси, КВК, туристичні походи і зльоти, екскурсійні поїздки.

Особливу увагу слід звернути на психологічні форми роботи з учнями. У формах цього типу основними засобами впливу є елементи психологічного тренінгу, методи практичної психології, індивідуальної та групової психотерапії. Це лекції, бесіди, дискусії, психологічні вправи, консультації. Вони вимагають деяких спеціальних знань і умінь вихователя.

Особливо відзначимо таке явище, як класна година, марно витіснений з практики школи. Класний година має, на наш погляд, принаймні два значення, перше з яких - просто час роботи класного керівника з класом, поставлене в розкладуроків. У цей час класний керівник може займатися з класом тим, чим він разом з учнями вважатиме за потрібне: бесіди з самої різної проблематики, розвиваючі ігри, дискусії, читання книг та ін На жаль, зазвичай вчителя збирають учнів лише для вирішення організаційних питань і «відчитування» за погану поведінку і успішність. Тому є друге значення поняття «класна

година» - зібрання учнів класу для обговорення класних справ. Тут і потрібно дати слово учнівському самоврядуванню, яке буде вирішувати організаційні та інші актуальні питання життя класу. Здається, що класна година в першому і другому значеннях не обов'язково проводити щотижня, а досить рази два на місяць.

Зауважимо, що часто межа між різного типу класними годинами досить умовна: на класних зборах, присвяченому обговоренню проблем класу, можуть виступити з бесідою, повідомленням вчитель, батьки, якісь гості. Зупинимося на так званих бесідах класного керівника на різні «виховні» теми. Перш за все, скажімо, такі розмови не повинні перетворюватися на персональні словесні догани і повчання. Індивідуальну роботу треба проводити індивідуально. Здається, що обговорення можливі, але саме спільні. Вони не повинні перетворюватися на розноси одного учня в мовчазному присутності всіх. При дотриманні названого умови, це дійсно оптимальний метод. У даних конкретних умовах ваші учні і ви готові обговорювати гострі питання, нікому не завдаючи зла, не принижуючи і пр.

Упорядкування позаурочного часу

Видове розмаїття творчих об'єднань велике: це гуртки, секції, клуби, студії, лабораторії, майстерні, наукові товариства учнів, експедиції. Багатогранна і профільна спрямованість. Пов'язано це насамперед з тим, що на відміну від факультативів творчі об'єднання призначені виконувати інші, більш широкі, не тільки навчальні в контексті конкретної предметної області функції. Тому їх ефективність в максимальній мірі залежить від повноти задоволення існуючих інтересів і потреб дитини.

Надання всілякого за спрямованістю і видовим розмаїттям набору творчих об'єднань створює умови для розвитку учнів у рамках цілеспрямованого, упорядкованого проведення позаурочного часу. Таким чином, у школи є реальний шлях до мінімізації педагогічно неорганізованої середовища. Однак, ґрунтуючись на даних дослідження, слід констатувати, що в реальності школи далеко не повно концентрують зусилля щодо зниження дезорганізованого простору через творчі об'єднання.

Грає важливу роль - кадровий потенціал. Для роботи у творчих об'єднаннях вчитель-предметник не може будувати свою діяльність аналогічно урочної. Від нього вимагається кардинальна зміна

«почерку» в роботі, застосовуваних технологій, професійних знань і умінь, способів взаємодії з дітьми. Четвертим фактором є слабка зацікавленість перш за все безпосередньо керівників, які займаються організацією позаурочної виховної діяльності, у визначенні інтересів і потреб учнів, а також їх батьків. Дані проведених опитувань переконують: форма, структура і зміст позаурочної діяльності рідко спираються на вивчення соціально орієнтованих потреб та інтересів учнів і на оцінку батьківської думки.

Парадокс полягає в тому, що учні висловлюють бажання займатися у творчих об'єднаннях саме в школі, а не в установах додаткової освіти. Тому не випадково багато керівників на основі договорів про співробітництво залучають педагогів закладів додаткової освіти для організації творчих об'єднань на базі своїх шкіл.

Очевидно, що ступінь проблемності в організації діяльності цих об'єднань тісно пов'язана з ефективністю використання можливих умов і ресурсів закладів, що утворюють зі школою єдине соціокультурний простір конкретної території.

2. Взаємозв'язок методів і прийомів на гурткових заняттях

Відомо, що будь-яке гурткове заняття – це складне педагогічне явище, витвір таланту кожної особистості, де є змога щоразу показувати зразки засвоєння гуртківцями знань, умінь та навичок.

Кожне гурткове заняття – це окрема вистава, де режисером є саме керівник гуртків, а гуртківці – актори, які творять у міру можливості це дійство.

В залежності від провідної дидактичної задачі і структури заняття, гурткові заняття поділяють на такі типи:

- 1) комбіновані заняття – де керівник гуртків пояснює, закріплює, повторює, контролює;
- 2) заняття вивчення нового матеріалу;
- 3) заняття закріплення знань, умінь, навичок;
- 4) заняття вправ і практичних робіт;
- 5) заняття узагальнюючого повторення (узагальнюючі заняття);

Але бувають і інші види учбової діяльності, які важко включити в таку класифікацію, наприклад заняття на пришкільній ділянці, екскурсії, вступні заняття і т.д.

Гурткові заняття, які не вкладаються (повністю або частково) в межі виробленого та сформульованого дидактикою, на яких керівник гуртків не дотримується чітких етапів навчального процесу, традиційних методів роботи - нестандартні.

Таке гурткове заняття – передусім, творчість, самобутність, навіть мистецтво керівника гуртка, педагога – майстра, який застосовує власні нетрадиційні форми роботи з гуртківцями, використовує індивідуальні, часто саморобні (і тим найбільш корисні для гуртківців) дидактичні матеріали, дедалі більше урізноманітнюючи й удосконалюючи їх. Для таких занять характерними є інформаційно-пізнавальна система навчання, оволодіння готовими знаннями, пошук нових, розкриття внутрішньої сутності явищ через гру, диспут. Велике значення відіграє емоційна сфера дитини, розвиток її природних задатків, удосконалення здібностей.

Найпоширеніші нестандартні форми гурткових занять

Заняття фантазії і мислення:

Тільки поєднання ерудиції з вільним володінням розумовими, аналітичними діями приносить успіх.

Тому паралельно з розширенням світогляду школярів необхідно працювати над опануванням чотирьох основних розумових дій:

- порівняння;
- абстрагування - конкретизація;
- аналіз - синтез;
- індукція - дедукція.

Це найкраще робити на нестандартних заняттях – заняттях фантазії і мислення.

З їх допомогою збагачується лексичний запас дітей, слова пасивної лексики переходять до активної, розвивається мислення та пізнавальна активність.

Дитячу фантазію можна розвивати, використовуючи хвилинки ерудита. Тільки не потрібно зупиняти дітей. Навчені мислити «правильно», ми так само вчимо мислити і творити дітей. Не варто їхні нестандартні думки сприймати як дурниці, що не заслуговують на увагу.

Під час виконання деяких завдань доцільно застосовувати парну та групову форми роботи.

У молодшому шкільному віці думки часто зароджуються лише завдяки діалогу, який виникає в ході обговорення.

Вихованці виконують разом посильне для них завдання і повідомляють про результат своєї роботи.

Заняття-інтелектуальна розвага:

Завдання занять-інтелектуальних розваг:

- перевірка кмітливості, ерудиції вихованців;
- активізація розумової та пізнавальної діяльності;
- задоволення і радість від інтелектуальної розваги.

Добираючи інтелектуальні розваги, слід враховувати вікові особливості дітей, їх попередню освітню підготовку; не залишати поза увагою інтерес до різного роду телетурнірів, вікторин, конкурсів тощо. В більшості випадків при проведенні інтелектуальних розваг із вихованцями необхідно користуватися різноманітними малюнками, схемами, таблицями та іншим яскравим ілюстративним матеріалом.

Загальні правила та ігрові дії повинні бути добре знайомі або в доступній формі доведені до виконавців.

Але найголовніше: розвага повинна залишатися розвагою й в жодному разі не повинна перевантажувати вихованців.

Це залежить від педагога, його вміння збуджувати в кожного учасника первинний Інтерес, надавати розвагам характеру «Турнірів ерудитів», «Що? Де? Коли?», «Поле чудес», «Брейн-ринг» тощо.

Заняття-екскурсія

Екскурсію варто розглядати як організаційну форму навчання. Саме слово «екскурсія» (лат. «вибігаю») вказує на те, що навчальне заняття проводиться поза навчальним закладом, в природі, на виробництві, в музеї, на виставці тощо.

Основний метод навчання - спостереження предметів, явищ, процесів. Він поєднується з поясненням педагога з бесідою, демонструванням певних об'єктів, зі збиранням матеріалу для гербаріїв і колекцій, з виконанням робіт практичного і дослідницького характеру.

Екскурсії ілюструють словесні образи й створюють повніше уявлення про предмети та явища навколишнього світу. Різноманітні спостереження в природі сприяють збагаченню лексичного запасу дітей та розвитку їхнього мовлення.

Спілкування з природою викликає прагнення у дітей молодшого шкільного віку не тільки глибше пізнавати, а й охороняти, збагачувати

її, виховує їхні естетичні почуття і смаки. Під час екскурсії дитячий організм загартовується й зміцнюється фізично.

Заняття-гра

Усі діти люблять гратися, змагатися, уявляти себе казковими героями, зображувати рослини, тварини, різні явища. І цю любов до гри можна з успіхом використати в навчанні. Граючись, діти із задоволенням вчаться, легко запам'ятовують нову інформацію, не відчують труднощів при ознайомленні зі складними абстрактними поняттями.

Заняття-ігри та успішно застосовуються при вивченні майже всіх шкільних предметів та на заняттях в позашкільних закладах. Вони є цінним засобом виховання і розвитку, активізують психічні процеси, викликають у дітей живий інтерес до процесу пізнання, виробляють у них активну життєву позицію, привчаючи до колективних та індивідуальних форм роботи.

Заняття-подорож

Заняття-подорож можна впроваджувати на заняттях різних гуртків, зокрема на гуртках образотворчого мистецтва, художнього читання, музики тощо.

Організація і проведення ігор-подорожей має відповідати певним вимогам, зокрема:

- чітке формулювання виховної мети гри-подорожі та підпорядкування її змісту діяльності на всіх етапах проведення гри;
- розробка маршруту і складання карти гри-подорожі;
- попередній підбір і виготовлення необхідних атрибутів (ігровий реквізит, маршрутний лист, ілюстративний матеріал);
- використання під час гри-подорожі різних форм виховної роботи (бесіди, конкурси) задля оптимізації виховного впливу в цілому;
- обов'язкове узгодження складності запитань та часового регламенту з віковими можливостями вихованців;
- залучення до підготовки і проведення абсолютно всіх вихованців, з метою активізації творчого потенціалу кожної дитини.

Заняття-конкурс

Заняття-конкурс ґрунтується на творчій діяльності вихованців. Можна проводити конкурси на краще декламування авторських віршів, пісень, складених легенд, казок, оповідань тощо. Кожна дитина має право взяти участь у конкурсі.

Серед дітей обирається спеціальне журі, яке оцінює і коментує якість виконання певних творів. Слідкує за тим, щоб висловлювання членів журі не були занадто суб'єктивними. Для цього керівнику гуртка доцільно роз'яснити критерії оцінювання: чітка дикція, виразність виконання, зміст твору, його оригінальність.

На цих заняттях конкурсанти зазнають радість творчості, а їхні судді матимуть можливість проявити самостійність, уміння оцінювати почуте та грамотно висловити судження.

Важливо, щоб склад журі на різних етапах змінювався (з виховної точки зору).

Оцінюючи творчість дітей, треба бути дуже об'єктивними, щоб не образити їх необережною реплікою.

Заняття з груповою формою роботи

Для підвищення ефективності занять слід використовувати методику організації групової навчальної роботи. Групова форма навчання корисна як для слабких, так і для сильних вихованців. Слабкі збагачуються новою інформацією, мають можливість одержати додаткове пояснення. Завдяки контролю сильних вони роблять менше помилок. А сильні цим самим перевіряють і зміцнюють свої знання. Поділ на групи слід здійснювати, враховуючи індивідуальні особливості та навчальні можливості кожного вихованця.

Групи необхідно створювати гомогенні (однаковий рівень знань) і гетерогенні (різний рівень підготовки). Гетерогенну групу очолює консультант, функції якого - навчати й перевіряти. В його обов'язки входить систематично консультивати вихованців своєї групи з незрозумілих для них питань; він керує пізнавальною діяльністю мікроколективу, проводить усну перевірку знань. Консультантом може бути той вихованець, який швидше за інших засвоює навчальний матеріал, виявляє відповідальне ставлення до навчання, вміє дохідливо пояснювати матеріал, об'єктивний в оцінці знань, вимогливий до себе.

При формуванні груп необхідно враховувати психологічну сумісність дітей і бажання працювати разом.

Заняття-вікторина

Заняття-вікторину можна проводити в кінці вивчення всієї теми з метою підсумовування відомостей про вивчений матеріал.

Умови вікторини можна розробляти разом з усіма вихованцями. Зазвичай вихованці поділяються на кілька команд: по рядах або вибірково.

Утворюються групи дітей, які й змагаються між собою. Визначається кількість очок, одержаних за правильну відповідь, доповнення та ін. Для запису очок на дошці та спостереження за швидкістю реакції вихованців від кожної групи обирають по одному асистенту, які допомагають педагогу.

Заняття-вікторину може бути проведено як з попередньою підготовкою, так і без неї. У першому випадку вихованці заздалегідь знають тему вікторини.

Заняття-вікторину іноді можна проводити й за спеціально заготовленими запитаннями з метою закріплення теми, що вивчається. Тоді він проходить на зразок телевізійної передачі «Що? Де? Коли?».

Заняття-семінар

Підготовка педагога до заняття-семінару включає аналіз змісту навчального матеріалу конкретної теми і складання базових понять та опорних умінь; підготовку завдань для закріплення, систематизації та перевірки вивченого матеріалу.

Структура семінарського заняття

1. Коригуюча частина — 8—10 хв. Запитання ставити лаконічно, щоб вони відображали головне. Мета - усна перевірка знань, водночас з якою відбудеться уточнення, доповнення. Функцію контролю може виконати сильний вихованець.

2. Навчальна частина - 20 хв. — головна в семінарі. Її мета полягає в забезпеченні міцного і свідомого засвоєння знань, формуванні відповідних умінь. Значна частина відводиться тренувальним вправам. Таким чином вихованці здійснюють аналітико-синтетичну діяльність, закріплюють і поглиблюють знання, доводять до рівня формувань вмінь і навичок.

3. Контролююча частина - 10-12 хв. - оцінювання знань кожного вихованця. Консультації при перевірці знань не допускаються.

Заняття - «Круглий стіл»

Бесіда за «круглим столом» є невимушеною, що створює умови для комфортного і неформального спілкування в групі.

Можливість висловитися кожному вихованцю стимулюється на заняттях такого типу не тільки завдяки особливому, довірливому тону педагога, а й навіть нетрадиційному зміщенню парт (у формі кола), що дозволяє кожному бачити всіх.

Під час бесіди вихованці можуть звертатися безпосередньо до когось із присутніх, дивлячись на нього і називаючи Його ім'я (на традиційних заняттях так не прийнято).

Ведучим «круглого столу» можуть бути не тільки педагог, а й хтось із вихованців. Як і на інших заняттях, тут можуть виникнути цікаві дискусії. У кінці заняття ведучий дякує учасникам «круглого столу» за бесіду.

Така форма заняття допоможе активізувати пасивних вихованців, а також виховати культуру спілкування.

Заняття-КВД («Клуб веселих і дотепних»)

Заняття-КВД доцільно проводити за зразком телевізійної передачі з командами учасників, ведучим і журі.

Для дітей цікавими є всі традиційні етапи: розминка; домашнє завдання, конкурс капітанів, виїзний конкурс (завдання по селу, місту), конкурс творчих праць.

Тема заняття-КВД повідомляється заздалегідь. Для підготовки до КВД обирається спеціальний оргкомітет, що розробляє зміст завдань. Бажано, щоб склад журі постійно змінювався. Можна вибрати когось із педагогів або старших вихованців. Члени журі при оцінюванні тактовно висловлюють свою думку, вказують на естетичний смак учасників гри, музичне оформлення, одяг, манеру говорити; правильність відповідей та ін.

Така форма заняття проходить незвичайно, цікаво, інформація не буде для дітей сухою, вони перебуватимуть під яскравим емоційним враженням.

Заняття-конференція

На підготовку заняття-конференції треба багато часу. Підготовка здійснюється поетапно:

I етап – педагог визначає тему конференції, навчальні завдання, час проведення.

II етап – педагог вивчає теоретичний матеріал з теми, використовує спеціальну літературу.

III етап – педагог здійснює розподіл завдань між вихованцями приблизно за два тижні до заняття-конференції. Для цього групу вихованців слід поділити на гетерогенні групи, враховуючи психологічну сумісність. Оголошується тема, призначається в кожній групі консультант. В разі потреби можна в процесі підготовки зробити зміни. Готуються повідомлення, виступи з цікавинками, випускається

стінгазета; музична пауза підбирається, виготовляються стенди, плакати, малюнки.

IV етап - індивідуальні консультації педагога та вихованця-консультанта.

Заняття-конференція починається зі вступного слова педагога або вихованця, який повідомляє тему заняття, розкриває його значення, ознайомлює з планом проведення і почергово надає слово вихованцям, що готували виступи. У кінці підводяться підсумки роботи.

Заняття-імпровізація

Такий вид заняття, як заняття-імпровізація може використовуватись в різних напрямках роботи.

Імпровізація – це ні в якому разі не «спонтанність» проведення. А навпаки – це дуже добре сплановане заняття складного характеру, хід якого передбачає використання прийомів і методів, при яких можливі декілька варіантів проведення подальшої роботи будь-якого етапу заняття.

Заняття-імпровізація складне в підготовці для педагогів-початківців. Складність - у досягненні мети заняття, яка запланована на його початку. Тут необхідне віртуозне керівництво, щоб вибір дітей, передбачення їхніх відповідей не завели хід заняття в небажане русло.

Педагогу необхідно визначитися з вибором педагогічної технології, від якої автоматично залежить і вибір форми організації заняття. Заняття-імпровізація «співпрацює» з технологією «створення ситуації успіху».

Декілька порад щодо підготовки заняття-імпровізація:

1. Запланувати хід заняття в залежності від його мети.
2. Визначити всі можливі місця, де може виявитися проблемна ситуація для різних груп дітей; продумати варіанти виходу з неї.
3. Спланувати декілька варіантів роботи з дітьми різних груп.
4. Обміркувати та зробити правильний вибір методів, прийомів, які будуть підтримувати зацікавленість дітей та паралельно зможуть «підштовхнути» їх до визначення: яку саме вправу, роботу будемо зараз виконувати; перехід до певного етапу роботи, завдання (тобто «ініціатива – від дітей»).
5. Знову переглянути можливий розвиток заняття у відповідності до поставленої мети та задач.
6. Запланувати прийоми, які будуть поєднувати дітей різного рівня підготовки та різних груп.

Мета нестандартних гурткових занять – це вироблення окремих умінь, навичок, а також повне врахування вікових особливостей, інтересів, схильностей, здібностей кожного гуртківця. Головні елементи традиційного заняття — сприймання нових знань, їх засвоєння, узагальнення й застосування – присутні й на нестандартних заняттях, але в незвичайних формах.

Найбільш вдало буде використано нестандартне заняття на гурткових заняттях, де метою заняття є закріплення навчального матеріалу, тому що це заняття, наприклад, можна провести у вигляді конкурсу чи заняття - КВК, тоді вихованці не будуть примушені керівником гуртків згадувати матеріал, який вивчали на попередніх заняттях, а згадуватимуть для того, щоб перемогти своїх суперників – різна мотивація гуртківців. Вони підсвідомо будуть згадувати попередній матеріал.

Сьогодні заняття має посісти місце допоміжної форми навчального процесу, де керівник гуртків виконуватиме роль консультанта, методичного чи наукового керівника, контролера. Саме перехідною ланкою від авторитарного заняття до керованої керівником гуртків самоосвіти гуртківців, можливо, стане нестандартне гурткове заняття, що нині перебуває в центрі уваги.

3. Особистісно-орієнтовані технології організації позаурочної художньо-творчої діяльності

Освіта – це визначальний шлях розвитку особистості. Він зумовлений процесом виховання, тому що саме виховання вводить дитину в національну і світову культуру. Уся сучасна соціокультурна ситуація великою мірою впливає на стан вихованості дітей та підлітків і породжує групу зовнішніх проблем:

- утрату національних ціннісних орієнтирів;
- соціальне розшарування суспільства;
- розмиття культурного шару суспільства, що призводить до втрати традицій, культурних та історичних витоків нації.

Групу внутрішніх проблем породжує недосконалість самої системи освіти:

- недостатнє науково-методичне забезпечення нової концепції виховання;
- недостатнє володіння педагогами виховними технологіями;
- недостатня ефективність виховного потенціалу дитячих громадських організацій і позашкільних закладів освіти.

Покращення стану справ у вихованні можна досягти шляхом включення у виховну діяльність усіх працівників соціокультурної сфери мікрорайону, району регіону і створення у перспективі єдиного виховного простору; розуміння необхідності серйозних змін у системі виховання, перехід від традиційної авторитарної педагогіки до особистісно зорієнтованого виховання.

Особистісно зорієнтоване виховання (за С. Подмазіним) - це «ствердження особистості як важливішої цінності буття, навколо якої групуються інші загально соціальні пріоритети, ніж істина при цьому виступає не як мета, а як засіб розвитку духовної особистості».

Гуманітарна педагогіка розглядає особистість дитини як мету, об'єкт, суб'єкт, результат виховання, ефективність виховної системи.

Сутність особистісно зорієнтованого виховання полягає в тому, щоб розбудити інтерес дитини до власної особистості, до саморозвитку за допомогою самоціннісної діяльності.

Ознаки системи особистісно зорієнтованого виховання

Кожна школа так чи інакше впливає на процес виховання своїх учнів, але далеко не кожна школа є виховною системою.

Під виховною системою слід розуміти організаційно-функціональну структуру, що виникає протягом успішної діяльності єдиного виховуючого колективу під час реалізації загальних цілей виховання на базі навколишнього середовища. Ця система характеризується такими інтегративними якостями, як гуманістичне ставлення і внутрішня культура.

Якщо в школі існує виховна система, то вона водночас сприяє розвитку як особистості, так і стану школи в цілому.

Навчальний заклад можна назвати школою особистісно зорієнтованого типу, якщо він працює відповідно до принципів суб'єкт-суб'єктної парадигми навчання і виховання, що змінює відносини між учнями та педагогами, забезпечує урахування індивідуальних психофізіологічних особливостей школярів, педагогів і батьків, та сприяє повному саморозкриттю і самореалізації всіх учасників єдиного вимовного процесу.

Основним принципом організації життєдіяльності такої школи є диференціація освітнього процесу, що не ставить учня і вчителя у рамки жорстких умов, але прагне максимально пристосувати життєдіяльність до їхнього потенціалу, тобто дозволяє кожному членові шкільного колективу мати свою траєкторію розвитку у власному темпі.

Метою єдиного виховного колективу є забезпечення умов для багатогранного розвитку особистості кожного учня та педагога шляхом розвитку і функціонування у школі гуманістичних відносин у процесі пізнавальної системостворюючої діяльності.

Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- сприяти розвитку та згуртованості єдиного виховуючого колективу та гуманістичного характеру внутрішшкільних відносин;
- удосконалити та поширити форми, прийоми та засоби пізнавальної системостворюючої діяльності;
- удосконалити систему організації позаурочної діяльності вихованців;
- розробити або удосконалити програму методичного забезпечення і технологій організації, критеріїв результативності виховного процесу.

Сутність особистісно зорієнтованого виховання полягає у доцільній організації навколишнього середовища як сукупність умов,

максимально сприятливих для розвитку особистості учнів у ціннісній діяльності.

Створення виховуючого середовища відбувається на рівні сім'ї, школи, позашкільних закладів, мікрорайону, міста, регіону. Виховуюче середовище є багатограним та поліфункціональним утворенням, через яке здійснюється вплив усіх факторів виховання інших просторів (екологічного, інформаційного, навчаючого, соціокультурного тощо) на процес становлення розвитку та самореалізації особистості. Виховуюче середовище можна розглядати як ідеальний об'єкт, як тимчасове поєднання джерел енергії, що спроможне забезпечити розвиток особистості у відповідності до визначеної мети.

Характер міжособистісних відношень є першою і основною характеристикою виховуючого середовища. Це ті відношення, що виникають між суб'єктами даного середовища у ході реалізації своїх виховних функцій. Фактично це енергія діяльності, той простір діалогу (полілогу), що відбувається як між виховуючими системами, так і між вихователями і вихованцями в школі та поза нею.

Другою характеристикою є системність.

Показниками виховуючого оточуючого середовища можуть бути:

- насиченість сенсорними стимулами (дизайн приміщень та території навчального закладу);
- естетичність навколишнього виховуючого середовища;
- насиченість різними видами комунікативної діяльності;
- безпосереднє спілкування; спілкування на дозвіллі, тренінгах тощо;
- спілкування як засіб організації роботи груп на уроці, колективного обговорення проблеми, прийняття рішення, обговорення результатів;
- спілкування як засіб пізнання або суспільної роботи;
- заходи, що сприяють здоровому способу життя, фізичній активності та фізичному розвитку;
- форм взаємодії педагогів та учнів;
- насиченість виховуючого середовища можливостями в пізнавальній діяльності;
- створення умов інформаційного комфорту (інтелектуальної комунікації, самовираження особистості);

- широкий доступ до різноманітної інформації;
- можливість самостійного вибору певних пізнавальних напрямів у межах соціально заданих норм, різноманітність як у змісті, так і у формах пізнання;
- окреслення перспектив розвитку особистості, особистісно значущих завдань засобами похвали, побажання, визнання, авторитету;
- насиченість можливостями у естетичній діяльності;
- насиченість можливостями у творчій діяльності;
- насиченість можливостями у суспільній діяльності;
- оптимальна організація діяльності вихованців.

Перетворювання навколишнього середовища у виховуючий простір може бути реалізовано тільки цілеспрямованим шляхом. Ініціатором створення виховуючого середовища виступає школа.

Характеристики системи особистісно зорієнтованого виховання.

Практична мета діяльності кожного закладу освіти - випускник, особистість, яка набуває під час навчання певних якостей, знань та умінь, навичок, розвивається за визначеними напрямками.

Особистість - людина, соціальної індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно-значущого та індивідуально-неповторного. Особистість є суб'єктом пізнання і активного перетворення світу. Розвиток особистості пов'язаний з її самовизначенням, типом та способом вирішення суперечностей із дійсністю, власним життям, оточенням.

Якщо характеризувати риси людини, що актуалізовані сучасною соціокультурною та економічною ситуацією, то виявляється, що в першу чергу це: здоров'я, культура (як загальна, так і професійна), гуманізм громадянськість, толерантність, працелюбність, самостворення, моральність, творча самодіяльність, заповзятість (діловитість, практичність), комунікативність, законослухняність.

У центрі уваги особистісно зорієнтованого виховання стоїть дитина. Її творчі сили.

Тому принципи, які визначають мету, стратегію, зміст, шляхи та засоби виховання, такі:

- принцип природовідповідності;
- принцип гуманізації;
- принцип культуровідповідності;
- принцип системності;

- принцип діалогічності;
- принцип диференціації;
- принцип інтеграції;
- принцип успішності;
- принцип творчої самодіяльності;
- принцип адаптивності.

У виховуючому середовищі напрямок життєдіяльності кожного будується так, що на шпилі діяльності знаходяться обласні, міські, районні масові заходи, які спрямовані на діалог виховуючи систем.

Напрямами особистісно зорієнтованої виховної системи є:

- вивчення історії та культури рідного краю;
- організація діяльності з патріотичного та громадянського виховання;
- розвиток творчих здібностей, підтримка обдарованих дітей, забезпечення процесу саморозвитку та самовизначення вихованців;
- коригування процесів соціалізації, засвоєння навичок самоуправління;
- розвиток екологічного мислення. формування у дитини усвідомлення себе як частки цілісного світу;
- діяльність, що спрямована на усвідомлення дитиною важливості праці та оволодіння необхідними трудовими навичками;
- засвоєння навичок здорового способу життя, усвідомлення того, що довголіття закладається в дитинстві;
- педагогічне супроводження та підтримка освітнього процесу.

Система особистісно зорієнтованого виховання характеризується також оптимальним доббором методів, прийомів та засобів виховання.

Групу основних засобів складають:

- колективні творчі справи;
- колективна організаційна діяльність (планування, проведення заходів, обговорення результатів);
- творчі ігри (пізнавальні, музичні, спортивні, сюжетно-рольові тощо);
- творчі свята.

Особистісно зорієнтовані творчі справи відзначаються добровільністю, акцентуванням авторства ідей, пропозицій про спільному плануванні, можливістю вибору ролей, доручень, форм об'єднання.

Кожен метод, прийом має бути загальним і водночас конкретним, всебічно і творчо впливати на особистість дитини.

Методи можна розподілити на такі групи:

- спонукання, за допомогою яких у дитини створюється та закріплюється необхідний емоційно-вольовий настрій, розвиваються високі почуття, прагнення, інтереси, потреби;
- привчання, за допомогою яких розвиваються уміння, навички, звички дитини. Це - оптимальний режим життєдіяльності колективу, творчі доручення, творча гра, творче змагання, традиції школи, особистий приклад;
- збудження та закріплення почуття відповідальності за себе і за товаришів, довіри до людей, віри у власні сили. Це - товариська вимога, нагадування, допомога, застереження, порада, товариське засудження (осуд словом, поглядом, жестом, критика, покарання);
- переконання, за допомогою яких у дитини розвиваються пізнавальні інтереси, світогляд, свідомість, формуються погляд, відчуття прекрасного. Це – роз'яснення, розповідь, міркування, бесіда, обговорення, дискусія, переконання на власному досвіді.

Визначальним компонентом виховної системи є педагогічно обґрунтована мета. Виходячи зі сформульованих ідей, принципів, змісту виховання, мета особистісно зорієнтованої системи – особистість, яка може побудувати життя, що варте людини.

В умовах особистісно зорієнтованої системи виховання учні як суб'єкти діяльності проходять такі етапи розвитку:

- етап становлення особистості - засвоєння засобів і норм діяльності;
- етап становлення особистості як людини праці - формування потреби у набутті значущих результатів через власну працю;
- етап становлення особистості як людини культури - формування потреби у творчості.

У зв'язку з цим, виховна система школи покликана дати учням якомога більше знань про суспільство, озброїти їх системою соціальних умінь (настанов), умінням адаптуватися до змінних соціально-економічних умов, тобто сформувати «компонентну особистість», яка здатна не тільки сприймати умови реального життя, але й перетворювати їх.

Педагог у системі особистісно зорієнтованого виховання

У контексті особистісно зорієнтованого виховання вчитель, вступаючи в взаємодію (пряму чи непряму) з учнями на уроці чи поза уроками (у вільному спілкуванні, грі, трудовій, художній діяльності тощо) має реальну можливість організовувати процеси виховання, не створюючи при цьому особливих форм роботи та не утримуючи у своїй свідомості та діях цілісність виховної діяльності.

Виховання - це духовно-практична діяльність кожного вчителя, що пронизує різні сфери його професійної діяльності і супроводжується творчим пошуком, ризиком помилки, вільним вибором та індивідуальною відповідальністю. Іншими словами, виховання - не робота, не набір деяких дій та операцій, яким педагога можна навчити і в результаті здійснення яких він гарантовано досягає успіху, а діяльність, яку педагог повинен побудувати сам, визначаючи мету, наповнюючи її цінностями, відбираючи методи, засоби, враховуючи реальні умови, рефлексуючи процес своєї виховної діяльності.

Мотивація до виховної діяльності знаходиться в душі самої особистості педагога, а не поза нею. Справжній вихователь не грає роль, а виконує виховні функції. Він існує у сфері духовних відношень з вихованцями, реалізуючи позицію вихователя у єдності свідомості і діяльності.

Виховна позиція педагога має полісуб'єктну структуру. По-перше, педагог має бути готовим і здатним до взаємодії з дитиною або дитячим колективом:

- будувати спілкування з дітьми на засадах гуманістичних принципів (діалогічності та емпатійного розуміння; прийняття та довіри до можливостей і здібностей дитини; визнання та відношення до дитини як до суверенної особистості; щирості та відкритості для дитини особистих моральних якостей, переконань, цінностей, інтересів);
- будувати спільну виховну діяльність з дітьми на осевої співпраці;
- створювати виховуючі ситуації (протиріччя, успіху тощо) в навчальній, трудовій, ігровій, художній та інших видах діяльності дітей;
- розкривати та реалізовувати виховний потенціал процесу навчання (через зміст, форми та методи навчання), предметно-естетичного середовища, де знаходяться діти;

- взаємодіяти зі школярами як суб'єктами шкільного самоуправління;
- підтримувати процеси самопізнання, саморозвитку дитини через організацію групової та індивідуальної роботи;
- створювати реальні можливості для особистісної самореалізації, життєвого самовизначення дитини;
- трансплювати гуманістичну культуру відношень дитини на себе, на оточуюче середовище;
- бути відкритим до виховного впливу дітей.

По-друге, педагог - суб'єкт особистісного та професійного саморозвитку, що, в свою чергу, зумовлює його готовність та здатність:

- набувати досвіду, розвивати свої професійні та моральні якості, тобто підходити до своїх успіхів або недоліків як до проблем, що дозволяють учитися на власному досвіді і розуміти себе;
- проводити конструктивну самооцінку на особистісному рівні, зберігаючи та розвиваючи свій культурний, моральний, творчий, психофізичний потенціал (що особливо важливо в умовах нестабільних та конфліктних ситуацій);
- поповнювати арсенал знань про ціннісно-смісловий та предметний зміст дитячого світу, засвоювати нові (для себе) засоби спілкування та взаємодії з дітьми, дослідницької роботи, учитися поєднувати традиції та новації у вихованні, рефлексувати свою діяльність.

По-третє, педагог-вихователь - суб'єкт формування та розвитку педагогічного колективу як колективу вихователів. Це обумовлює його готовність та здатність:

- бачити процеси виховання та навчання у системі, знаходити свою роль та позицію в становленні та розвитку виховної системи;
- відповідально проявляти себе як особистість у процесі ціннісно-змістовного самовизначення педагогічного колективу у виховній системі;
- підтримувати творчі відношення в педагогічному колективі як професійній єдності педагогів-вихователів;
- осмислювати та обговорювати на теоретико-методологічному і практичному рівнях актуальні проблеми виховної системи школи, використовуючи можливості педагогіки та інших соціальних наук;

- моделювати, проектувати, прогнозувати зміни у власній діяльності і в діяльності педагогічного колективу щодо розвитку гуманістичної виховної системи;

- надавати колегам можливість знайомитися з власним досвідом виховної діяльності, самому вивчати передовий педагогічний досвід.

По-четверте, педагог - це суб'єкт взаємодії з сім'єю вихованця, з представниками соціуму, соціальними спільнотами, з якими стикається дитина. Він стимулює прояв їх виховного потенціалу. Його суб'єктність тут ґрунтується на готовності та здібності:

- постійно оновлювати свої знання про життя вихованців у сім'ї, стан серед однолітків, його оточення;

- підтримувати позитивну спрямованість родини на виховання дитини і запобігати негативним проявам родинного виховання;

- організовувати спільну діяльність педагогів, батьків та дітей в умовах виховної системи школи, захищати інтереси дітей, допомагати реабілітації дитини, яка опинилась в умовах соціального конфлікту.

Характер сприйняття дитиною виховних впливів залежить від того, як вона сприймає особистість вихователя, його виховні дії.

Особистість педагога - дійовий чинник формування особистості дитини. У реальній діяльності педагог наочно демонструє засвоєні ним моделі поведінки, соціальні норми і цінності. Його індивідуально-психологічні характеристики обумовлюють ціннісно-смыслову основу вихованця. Лише той педагог успішно справляється з цією місією, який постійно працює над розвитком у собі мотивації до оволодіння духовно культурою, засвоює глибокі і різноманітні знання, орієнтується на безперервне вдосконалення своєї професійної майстерності.

Особистісно зорієнтований виховний процес будується не просто на основі врахування індивідуальних особливостей вихованців, а у послідовному ставленні до них як до особистостей, які є відповідальними і свідомими суб'єктами діяльності.

Визнання дитини - це, передусім, реалізації її права бути самою собою, індивідуальністю, яка має свою позицію стосовно тих чи інших явищ, ситуацій, проблем. Незаперечне право дитини - висловлювати свої думки, брати участь у наших судженнях про неї. Визнання

особистості дитини з самого початку її свідомого життя є дуже важливим, але у традиційній системі виховання на це звертають надзвичайно мало уваги. Особистісно зорієнтоване виховання передбачає, що педагог ставиться до дитини як до людини з повним визнанням її особистості і недоторканості, визнає поведінку і працю дитини, вірить у благородство її мотивів і вчинків.

Прийняття дитини означає безумовне позитивне ставлення до неї незалежно від того, відповідає її поведінка вимогам дорослих у даний момент чи ні. У виховному плані вадливо, щоб у дитини було почуття, що її приймають і люблять незалежно від її досягнень.

Тож, необхідні нові виховні методики, які б враховували глибинні психологічні закономірності емоційно-чуттєвого розвитку особистості. Адже для людини має цінність лише пережите в почуттях, які морально збагачують особистість, роблять її носієм істини, добра і краси.

Анкета для класних керівників

1. Чи залучає Вас робота класного керівника або Ви відмовилися б від її, якби була така можливість?
2. У чому, на Вашу думку, складність роботи класного керівника?
3. Яку конкретну допомогу в організації своєї роботи із класом Ви б хотіли одержати:
 - у плануванні;
 - у виборі форм і методів;
 - у вивченні колективу;
 - у роботі з родителями, з учителями-предметниками, з дитячими громадськими організаціями;
 - в іншому (укажіть, у чому саме).
4. Якби Ви були членом адміністрації школи, які зміни в організації виховної роботи внесли б?
5. З якими труднощами ви зіштовхуєтеся, працюючи із класом? У чому бачите їхню причину?
6. Що Вам найбільше вдається у Вашій роботі?
7. Які якості поведіння, риси особистості Ваших учнів найбільше Вас засмучують?
8. Які якості поведіння, риси особистості Ваших учнів найбільше Вас радують?
9. Як Ви думаєте, чого чекають від Вас учні?
10. Яким досвідом Ви могли б поділитися з колегами?

11. Які матеріали могли б запропонувати для публікації в збірнику «Шкільні інновації»?

12. Ваші побажання й пропозиції.

Анкета оцінки стану виховної системи школи

1. Які загальні цілі виховної системи Вашої школи?

2. Укажіть, які традиції, правила, закони існують у Вашій школі?

3. Чи знайшли Ви своє місце у виховній системі школи?

а) так; б) скоріше так; в) не знаю; г) скоріше немає; д) немає.

4. Оцініть за п'ятибальною системою:

- відповідність змісту, обсягу та характеру навчально-виховної роботи умовам школи;
- скоординованість усіх шкільних виховних заходів;
- педагогічну доцільність виховних заходів;
- зв'язок навчальної й позанавчальної діяльності;
- рівень розвитку шкільного колективу;
- рівень розвитку педагогічного колективу;
- рівень розвитку єдиного шкільного колективу як колективу односторонців (школярі, педагоги, що обслуговує персонал);
- наскільки колектив живе за виробленими законами, правилам, традиціям;
- наскільки використовується потенціал навколишнього середовища у вихованні (центр дитячої творчості, театри, музеї й т.д.);
- ефективність самоврядування дитячого колективу;
- ефективність управління виховною системою;
- гуманність відносин у системі «дорослий - дорослий»;
- гуманність відносин у системі «дорослий - дитина»;
- творчий клімат у колективі педагогів;
- діловий клімат колективу педагогів;
- загальну комфортність клімату школи;
- рівень взаємодопомоги в колективі педагогів;
- взаєморозуміння родини та школи.

Метод проектів на гурткових заняттях

Перевага методу проектів в тому, що він дає змогу відійти від традиційного навчального процесу на якісно новий рівень взаємодії, коли гуртківець займає активну позицію, а керівник створює умови для

прояву його активності, гуртківець – суб'єкт діяльності, а керівник – партнер.

Матеріали дослідження оформляються у вигляді альбому, виставки, колекції робіт, публікацій в газеті. Відбувається публічний захист проекту (презентація). За підсумками роботи здійснюється ґрунтовний аналіз проектних дій та виготовленого продукту.

Здійснена в Станції апробація системи проектного навчання засвідчила її перспективність та педагогічну доцільність, оскільки вона сприяє забезпеченню життєтворчого розвитку гуртківців, становленню дитини як творчої і соціально-активної особистості; створює ефективні передумови для становлення компетенцій.

Отже, проектування – це вид діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, професійно-трудової, комунікативної, навчальної, теоретичної і практичної діяльності. Проведений аналіз дозволяє нам сформулювати думку про те, що проектування як творча, інноваційна діяльність завжди націлена на створення виробів і послуг, що мають об'єктивну й суб'єктивну новизну та особистісну й суспільну значимість. Усе це дає змогу зробити висновок про те, що проектно-технологічна діяльність дозволяє перейти від запам'ятовування до мислення.

Освіта ХХІ століття потребує створення виховного простору, спрямованого на виховання конкурентоспроможної особистості, котра зуміє розробляти свої життєві плани, самостійно використовувати знання для розв'язання проблем. Ідеально відповідає цій потребі проектна діяльність, бо вона сприяє активному залученню і реалізації життєвих планів гуртківців.

Є відома притча.

Прийшов жебрак до монаха і каже: «Дай мені рибу! Я голодний». Той на хвилину задумався і без слів дав до рук прохачу вудку. Мудрий монах розумів: треба давати не стільки їжу, скільки засіб її добування. Це стосується й завдань, які стоять перед сучасною освітою, мета якої — давати не стільки знання, скільки вміння ці знання здобувати і використовувати для власної життєтворчості. Реалізації цього завдання ефективно служить метод проектування.

Проектування – це вид діяльності, що пов'язує ідею з її втіленням, перетворює гуртківця на суб'єкт педагогічного процесу,

сприяє набуттю інтелектуального і пошукового досвіду, що є основою активної позиції людини в розв'язанні життєвих проблем. Саме через метод проектів відбувається систематичне самостійне здобуття знань, формується вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення, уміння використовувати знання як інструмент у роботі, що є пріоритетним напрямком діяльності закладів позашкільної освіти.

Метод проектів (від грецького - шлях, спосіб дослідження) - це система навчання, за якої гуртківці здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються.

Методичні рекомендації до роботи з гуртківцями в ПНЗ ставлять за головну мету сформування технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства, забезпечення умов для професійного самовизначення їх, вироблення навичок творчої діяльності, виховання культури праці.

Акцент у роботі гуртківців з проектами переноситься на розвиток творчого і критичного мислення, уміння працювати з інформаційними джерелами, різними видами проектно-технологічної документації; формування в них навичок проектної діяльності, уміння здійснювати аналіз та оцінку технологічних об'єктів, свідомо обирати ті чи інші технологічні процеси, трудові прийоми і технічні засоби. Метод проектів на заняттях гуртків - це комплексний процес, який формує в гуртківців загальнонавчальні вміння, основи технологічної грамоти, культури праці і спрямований на оволодіння ними способами перетворення матеріалів, енергії, інформації, технологіями їх обробки.

Успішність та ефективність проектно-технологічної діяльності, як і будь-якої іншої, забезпечується за умови правильної та послідовної організаційно спланованої взаємодії вчителя і учнів, яка розкриває послідовність здійснення основних етапів виконання проектних завдань учнями на уроках трудового навчання. Існує кілька підходів до визначення основних етапів проектного навчання.

Починаючи роботу над проектом, варто ставити запитання:

1. Для чого він створений?
2. Чи тема відповідає запитам гуртківців?
3. Наскільки новим є бачення проблеми?
4. Чи зможуть діти досягти успіху при виконанні проекту?

5. Які навчальні завдання слід поставити перед собою?
6. Якими знаннями та вміннями повинні оволодіти гуртківці?
7. Чи спонукає проект творче мислення, розвиток уяви?
8. Які компетентності будуть розвинені в процесі виконання проекту?

На заключному етапі відбувається оцінювання змісту проекту, що включає експертну оцінку керівників гуртків, спеціальної комісії, батьків, самооцінки, захисту результатів проекту.

1. Зміст проекту:

- а) актуальність, відповідність завданням сучасності;
- б) новизна, оригінальність;
- в) обсяг і повнота роботи.

2. Діяльність з реалізації проекту:

- а) самостійність, ініціативність;
- б) творчість;
- в) розподіл обов'язків у групі, взаємодія учасників (наявність дружніх взаємин, взаємодопомоги).

3. Практична діяльність:

- а) відповідність і обґрунтованість технологічних процесів;
- б) якість виконаної роботи;
- в) дотримання правил техніки безпеки.

4. Захист проекту:

- а) повнота представлення роботи, аргументованість, лаконічність, упевненість;
- б) обсяг та глибина знань з теми, обґрунтованість відповідей на запитання;
- в) вміння оцінити власну діяльність та її результати.

5. Результати проекту:

- а) реальність і можливість застосування;
- б) завершеність, готовність до подальшого застосування;
- в) дотримання плану та норм часу на виконання проекту.

Отже, оцінювання роботи здійснюється всебічно, кожен аспект оцінюється як учнями, які виконували проект, так і експертами.

Кожен проект, що розробляється в гуртках, – це сходинка до формування ключових компетентностей особистості. Розглянемо це на прикладі реалізації окремих проектів.

Робота над проектом складається з таких етапів, які взаємопов'язані між собою:

1. Організаційно-підготовчий;
2. Практично-дослідницький;
3. Технологічний;
4. Захист проектів.

На кожному етапі гуртківці здійснюють відповідну систему послідовних дій у виконанні проекту, а керівник гуртка стає справді організатором навчально-трудової діяльності гуртківців.

Перший етап організаційно-підготовчий, на якому перед гуртківцями постає важлива проблема - правильно вибрати об'єкт проектування. Тут вони мають поставити перед собою проблему, усвідомити значення майбутнього вибору як для себе так і для суспільства. Вони пропонують ідеї, а згодом і варіанти конструкції і визначають оптимальний, найбільш вдалі параметри. Уся робота починається з пошуку інформації в періодичних виданнях та Інтернеті. Діти здійснюють генерацію ідей під час якої відбувається інтелектуальне зростання та становлення особистості. Узагальнює вивчений матеріал включаючи його в загальну систему своїх знань і умінь. Отже, цей етап проектно-технологічної діяльності складається з таких стадій:

1. Пошук проблеми;
2. Усвідомлення проблемної сфери;
3. Вироблення ідей і варіантів;
4. Формування параметрів;
5. Вибір оптимального варіанта;
6. Аналіз майбутньої діяльності;
7. Прогнозування результатів.

Засобами діяльності виступають особистий досвід гуртківців, досвід керівників гуртків, батьків, а також засоби масової інформації - журнали, книги, Інтернет та інше. Результатами діяльності гуртківців на даному етапі є набуття нових знань, умінь, а також визначений оптимальний варіант конструкції.

Другий етап – практично-дослідницький, на якому юні винахідники складають ескіз своєї найдосконалішої та найкращої конструкції, яка відповідає сучасним вимогам та дизайну, здійснюють підбір матеріалів та інструментів, визначають найдоцільнішу технологію виготовлення обраної конструкції, виконують економічні, екологічні та міні-маркетингові дослідження. Засобами діяльності виступають усі креслярські інструменти і пристрої. Результатами

діяльності гуртківців на цьому етапі є набуття нових знань, умінь і готові графічні документи. Цей етап має такі стадії:

1. Складання ескізу;
2. Розробка конструкторсько-технологічної документації;
3. Добір матеріалів;
4. Вибір інструментів та обладнання;
5. Вибір технології обробки виробу;
6. Економічне та екологічне обґрунтування;
7. Доцільність виготовлення з точки економії - чи буде прибуток.

У проспекті творчого проекту на цьому етапі необхідно дати: а) обґрунтування витрат необхідних матеріалів; б) засобів; в) енергії; г) визначити його собівартість і ціну; д) передбачуваний прибуток; е) експертиза з точки зору екологічної безпеки є) вивчити потребу ринку і одержати замовлення.

На третьому етапі - технологічному, гуртківці виконують заплановані операції, здійснюють самоконтроль та оцінку якості виробу. Мета - якісне і правильне виконання операції. Предмет діяльності - створений продукт, знання, вміння і навички. Засоби - інструменти і обладнання. Результат - набуття знань, умінь і навичок.

Цей етап проектно-технологічної діяльності включає стадії:

1. Виконання операцій;
2. Самоконтроль;
3. Дотримання технологічної і трудової дисциплін та культури праці;
4. Оцінка якості варіантів конструкції.

Також здійснюють кінцевий контроль, порівняння і випробування проекту, порівнюють виготовлену конструкцію із запланованою.

4. Контроль та оцінювання позаурочної художньо-творчої діяльності учнів

До позаурочних форм навчання належать:

Домашня навчальна робота. Вона доповнює діяльність учнів на уроках, відрізняється великою самостійністю, проводиться без керівництва учителя. Деякі педагоги відкидають необхідність домашніх завдань, але більшість підкреслює велике значення

домашньої роботи для формування навички самостійної розумової праці, почуття відповідальності за доручену справу.

Існують різноманітні види домашніх завдань:

- а) робота з текстом підручника;
- б) виконання різноманітних вправ і розв'язування задач;
- в) виконання письмових і графічних робіт.

У практиці досвідчених учителів зустрічаються і такі види домашніх завдань:

- а) прочитати статтю в науково-популярній книзі або журналі;
- б) переглянути кінофільм;
- в) проконсультуватися у тієї чи іншої особи про якусь подію, факт;
- г) спостерігати природне чи побутове явище;
- г) провести нескладний дослід.

Домашня робота виконується учнями успішно, якщо сформовано пізнавальний інтерес, дотримано принципів доступності, посильності, оптимальності, а також якщо своєчасно повідомлено об'єм домашнього завдання, учитель систематично його перевіряє, удома є умови для його виконання.

У нормативних документах про школу вказано норми часу для виконання домашнього завдання: 1 клас – до 1 години; 2-3 класи – до 1,5; 4-5 класи – до 2; 6-7 класи – до 2,5; 8 клас – до 3; 9-11 класи – до 4.

Учнів потрібно навчити виконувати домашнє завдання: бути уважними і спостережливими; вміти запам'ятовувати; користуватися мислительними операціями; цінувати і розподіляти час; фіксувати прочитане, побачене, прослухане; писати тези, конспекти, реферати, анотації, рецензії. Готувати учнів до виконання домашніх завдань потрібно на уроці при повній їх увазі, координуючи їх з домашніми завданнями, які дали учням інші вчителі, давати повну інформацію, що і як робити.

З метою розвитку в учнів навчальних можливостей, попередження і подолання неуспішності в школі проводяться індивідуальні і групові консультації та додаткові заняття.

Семінарські заняття для учнів – одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом. Вони проводяться під час вивчення фізики, хімії, історії, біології, математики та інших предметів. Учитель вибирає тему, складає план

та програму семінару, підбирає літературу, рекомендує, у кого можна ироконсультуватися щодо проблеми, залучає всіх учнів, розподіляє завдання, проводить консультації. Теми повідомлень, рефератів і доповідей формулюються в проблемній формі. Починається семінар вступним словом учителя, у якому говориться про висунуті проблеми для обговорення, їх актуальність. Семінар буде ефективним лише за умови активності, хорошої підготовки учнів. Іноді на семінарах виступають опоненти. Потрібно спонукати учнів до дискусії, не обходити гострих, злободенних питань. У кінці підводяться підсумки, здійснюється зв'язок із завданнями навчання.

Практикуми – це лабораторні і практичні заняття в лабораторіях, майстернях, навчальних кабінетах, на дослідних ділянках, у навчально-виробничих комбінатах, бригадах. Під час практикумів учні проявляють більше самостійності, творчості, завдання дається всім однакове або для груп учнів. Кожен учень виконує всі роботи. Учитель добивається самостійності учнів при виконанні завдань, для цього він складає плани, інструкції, вказівки. Структура практикуму: повідомлення теми, мети і завдання; актуалізація опорних знань, навичок, умінь учнів; мотивування навчальної діяльності учнів; ознайомлення учнів з інструкцією; підбір необхідного обладнання та матеріалів для виконання роботи під керівництвом учителя; складання звіту; обговорення і теоретична інтерпретація одержаних результатів.

Факультативні заняття проводяться на добровільних засадах, за вибором учнів, це місток між навчальним предметом і наукою. Існують факультативи: з поглибленого вивчення навчальних предметів; з вивчення додаткових дисциплін з одержанням спеціальності; міжпредметні факультативи. Факультативи поділяються на теоретичні, практичні і комбіновані залежно від дидактичної мети. Факультативні заняття проводяться за спеціальними програмами, у зв'язку з уроками, поєднуються лекції і практичні заняття; учні багато працюють самостійно з додатковою літературою. Відповідно до типу факультативу формуються групи учнів, підбираються форми і методи роботи, форми проведення факультативних занять – уроки, семінари, екскурсії, дискусії тощо.

Навчальні екскурсії. Слово екскурсія латинського походження, воно означає «вилазку», відвідування якогось місця чи об'єкта з метою його вивчення. Екскурсія – це така форма навчання, при якій учні сприймають і засвоюють знання шляхом виходу до місця розміщення

об'єктів, які вивчаються (природи, заводів, історичних пам'яток), і безпосереднього ознайомлення з ними.

Типи екскурсій: програмні і позапрограмні; тематичні і комбіновані; вступні, поточні, заключні; ботанічні, зоологічні, хімічні, фізичні, виробничі.

Методика проведення екскурсії включає в себе підготовку екскурсії, вихід (виїзд) учнів на об'єкти, обробку (опис) матеріалів екскурсії, підбиття підсумків.

Вимоги до проведення екскурсії: наявність у школі системи екскурсійної роботи і підготовка вчителя до неї; чітке визначення освітньої і виховної мети, змісту екскурсії; правильний вибір екскурсійних об'єктів; раціональне поєднання слова і наочності; мотивація пізнавальної діяльності учнів; організаційна чіткість проведення екскурсії; дотримання правил техніки безпеки і правил поведінки під час екскурсії.

Предметні гуртки і наукові товариства організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи. Гуртки створюються на добровільних засадах. Керівництво гуртками здійснюють учителі, батьки учнів, спеціально запрошені люди. Зміст гурткової роботи включає в себе: поглиблене вивчення питань програми; ознайомлення з життям і творчістю видатних учених, письменників, діячів культури, з найновішими досягненнями науки і техніки; підготовку вечорів, організацію технічного моделювання і дослідницької роботи; зустрічі з ученими тощо.

Олімпіади, конкурси, виставки учнівських робіт стимулюють навчально-пізнавальну діяльність учнів, розвивають творчі здібності і бажання позмагатися у вивченні шкільних предметів, у технічному моделюванні.

Консультації, заліки, екзамени — це теж позаурочні форми навчання, крім того, вони ще виконують контролюючі функції.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте шляхи організації позаурочної діяльності в школі.
2. Охарактеризуйте види позаурочної діяльності в початковій школі.
3. Опишіть основні типи гурткових занять.

4. Дайте коротку характеристику нестандартних форм гурткових занять.
5. Ознаки системи особистісно зорієнтованого виховання.

ЛЕКЦІЯ 6

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ

План:

1. Зміст навчального матеріалу на гурткових заняттях.
2. Вибір індивідуальних творчих завдань для кожного гуртківця.
3. Організація проектно-технологічної діяльності учнів у гуртку.
4. Складання плану-конспекту гурткового заняття.

Ключові поняття: навчальний матеріал, гурток, гурткові заняття, творче завдання, проектно-технологічна діяльність, план-конспект уроку.

1. Зміст навчального матеріалу на гурткових заняттях

Нестандартні форми проведення гурткової роботи для розвитку творчої активності учнів. Відомо, що будь-яке гурткове заняття – це складне педагогічне явище, витвір таланту кожної особистості, де є змога щоразу показувати зразки засвоєння гуртківцями знань, умінь та навичок.

Кожне гурткове заняття – це окрема вистава, де режисером є саме керівник гуртків, а гуртківці – актори, які творять у міру можливості це дійство.

В залежності від провідної дидактичної задачі і структури заняття, гурткові заняття поділяють на такі типи:

- 1) Комбіновані заняття – де керівник гуртків пояснює, закріплює, повторює, контролює;
- 2) Заняття вивчення нового матеріалу;
- 3) Заняття закріплення знань, умінь, навичок;
- 4) Заняття вправ і практичних робіт;
- 5) Заняття узагальнюючого повторення (узагальнюючі заняття);

Але бувають і інші види учбової діяльності, які важко включити в таку класифікацію, наприклад заняття на пришкольній ділянці, екскурсії, вступні заняття і т.д.

Гурткові заняття, які не вкладаються (повністю або частково) в межі виробленого та сформульованого дидактикою, на яких керівник

гуртків не дотримується чітких етапів навчального процесу, традиційних методів роботи - нестандартні.

Таке гурткове заняття – передусім, творчість, самобутність, навіть мистецтво керівника гуртка, педагога – майстра, який застосовує власні нетрадиційні форми роботи з гуртківцями, використовує індивідуальні, часто саморобні (і тим найбільш корисні для гуртківців) дидактичні матеріали, дедалі більше урізноманітнюючи й удосконалюючи їх. Для таких занять характерними є інформаційно-пізнавальна система навчання, оволодіння готовими знаннями, пошук нових, розкриття внутрішньої сутності явищ через гру, диспут. Велике значення відіграє емоційна сфера дитини, розвиток її природних задатків, удосконалення здібностей.

Джерелом підвищення ефективності гурткового заняття є інтерес до навчання, самостійна робота, вміле використання наочності, дидактичного, роздавального матеріалу, диференційований підхід. Кожне заняття повинно бути неповторним і укладатися в пам'яті дитини, вчити мислити, збагачувати мовлення, формувати особисту думку.

Зростаючі вимоги до якості знань гуртківців спонукають керівників гуртків шукати нові форми й методи роботи, які допомогли би будувати навчальний процес на основі найбільшої активізації пізнавальної діяльності гуртківців.

Успіх організації нестандартного гурткового заняття під час розв'язання проблемної ситуації на етапі засвоєння нових знань чи виконання завдань на етапі застосування набутих знань на практиці залежить від того, як засвоєні прийоми спілкування, розвинута техніка мовлення, мовленнєвий етикет, уміння володіти своїм організмом: міміка, жести, погляд, постава, манера триматися під час розмови, зустрічі і т.д. А саме такі якості допомагають будь-яке гурткове заняття зробити нетрадиційним.

Найпоширеніші нестандартні форми гурткових занять

Заняття фантазії і мислення. Тільки поєднання ерудиції з вільним володінням розумовими, аналітичними діями приносить успіх.

Тому паралельно з розширенням світогляду школярів необхідно працювати над опануванням чотирьох основних розумових дій: порівняння; абстрагування - конкретизація; аналіз - синтез; індукція - дедукція.

Це найкраще робити на нестандартних заняттях – заняттях фантазії і мислення. З їх допомогою збагачується лексичний запас дітей, слова пасивної лексики переходять до активної, розвивається мислення та пізнавальна активність.

Дитячу фантазію можна розвивати, використовуючи хвилинки ерудита. Тільки не потрібно зупиняти дітей. Навчені мислити «правильно», ми так само вчимо мислити і творити дітей. Не варто їхні нестандартні думки сприймати як дурниці, що не заслуговують на увагу.

Під час виконання деяких завдань доцільно застосовувати парну та групову форми роботи.

У молодшому шкільному віці думки часто зароджуються лише завдяки діалогу, який виникає в ході обговорення.

Вихованці виконують разом посильне для них завдання і повідомляють про результат своєї роботи.

Заняття-інтелектуальна розвага. Завдання занять-інтелектуальних розваг: перевірка кмітливості, ерудиції вихованців; активізація розумової та пізнавальної діяльності; задоволення і радість від інтелектуальної розваги.

Добираючи інтелектуальні розваги, слід враховувати вікові особливості дітей, їх попередню освітню підготовку; не залишати поза увагою інтерес до різного роду телетурнірів, вікторин, конкурсів тощо. В більшості випадків при проведенні інтелектуальних розваг із вихованцями необхідно користуватися різноманітними малюнками, схемами, таблицями та іншим яскравим ілюстративним матеріалом.

Загальні правила та ігрові дії повинні бути добре знайомі або в доступній формі доведені до виконавців.

Але найголовніше: розвага повинна залишатися розвагою й в жодному разі не повинна перевантажувати вихованців.

Це залежить від педагога, його вміння збуджувати в кожного учасника первинний Інтерес, надавати розвагам характеру «Турнірів ерудитів», «Що? Де? Коли?», «Поле чудес», «Брейн-ринг» тощо.

Бажання досягти перемоги стимулює активність, доведення розпочатої справи до кінця, пошуку виходу зі «скрутного» становища. У розвагах з вихованцями повинні бути хитрість, загадковість, видумка, забава, які вимагають зосередженості, обдумування, зіставлення мети з кінцевими результатами.

Заняття-екскурсія. Екскурсію варто розглядати як організаційну форму навчання. Саме слово «екскурсія» (лат. «вибігаю») вказує на те, що навчальне заняття проводиться поза навчальним закладом, в природі, на виробництві, в музеї, на виставці тощо.

Основний метод навчання - спостереження предметів, явищ, процесів. Він поєднується з поясненням педагога з бесідою, демонструванням певних об'єктів, зі збиранням матеріалу для гербаріїв і колекцій, з виконанням робіт практичного і дослідницького характеру.

Етапи заняття-екскурсії:

- ✓ підготовка керівника гуртка до екскурсії;
- ✓ підготовка вихованців до екскурсії;
- ✓ проведення екскурсії;
- ✓ підсумки екскурсії.

Екскурсії ілюструють словесні образи й створюють повніше уявлення про предмети та явища навколишнього світу. Різноманітні спостереження в природі сприяють збагаченню лексичного запасу дітей та розвитку їхнього мовлення. У сприйманні об'єктів екскурсій беруть участь різні органи чуттів. Це сприяє досконалішому вивченню спостережуваних предметів і явищ, а також розвитку самих органів чуттів.

Спілкування з природою викликає прагнення у дітей молодшого шкільного віку не тільки глибше пізнавати, а й охороняти, збагачувати її, виховує їхні естетичні почуття і смаки. Під час екскурсії дитячий організм загартовується й зміцнюється фізично.

Заняття-гра. Усі діти люблять гратися, змагатися, уявляти себе казковими героями, зображувати рослини, тварини, різні явища. І цю любов до гри можна з успіхом використати в навчанні. Граючись, діти із задоволенням вчаться, легко запам'ятовують нову інформацію, не відчують труднощів при ознайомленні зі складними абстрактними поняттями.

Заняття-ігри та успішно застосовуються при вивченні майже всіх шкільних предметів та на заняттях в позашкільних закладах. Вони є цінним засобом виховання і розвитку, активізують психічні процеси, викликають у дітей живий інтерес до процесу пізнання, виробляють у них активну життєву позицію, привчаючи до колективних та індивідуальних форм роботи.

Поряд з груповими, колективними формами роботи варто проводити й індивідуальну роботу з дітьми, особливо при підготовці до участі у виставках, конкурсах та інших масових заходів.

При виборі форм та методів роботи з гуртківцями особливу увагу потрібно звертати на застосування засобів, що активізують самого вихованця: ділові, рольові ігри, аналіз конкретних виробничих ситуацій та ін.

Велику увагу, потрібно приділяти самостійній роботі гуртківців як одному з найважливіших методів, що дозволяє мені цілеспрямовано і систематично впливати на інтереси дітей.

Самостійну роботу з гуртківцями проводити потрібно поетапно.

Перший етап – підготовчий, на якому розповідати дітям про мету їхньої роботи, розкривати можливості її більш успішного виконання, пропонувати кожному, в разі необхідності, звертатися за консультацією.

Другий етап являє собою сам процес самостійної роботи на занятті, що сприяє розвитку зацікавленості дітей практичною діяльністю, поступовий перехід від роботи репродуктивного характеру до більш складної, яка вимагає застосування вмінь та навичок, проявів фантазії і уяви.

Третій, заключний етап – діти обирають творче завдання за власним бажанням.

Шляхи удосконалення роботи з дітьми безмежні. Можливі досягнення і на добре знаних дорогах, але найцікавіші – власні.

2. Організація проектно–технологічної діяльності учнів у гуртку.

Сучасний зміст предмета трудового навчання розроблено на засадах проектно–технологічної системи.

«Проект» (в перекладі з латинської) – «кинутий вперед – план, задум тощо».

Проект – самостійна творча робота учня, яка виконується від задуму до його втілення в життя під контролем і постійним консультуванням учителя.

Проектування розглядається як особливий вид діяльності, що відрізняється від наукової та виробничої діяльності.

«Метод проектів» (в перекладі з грецького – шлях, спосіб дослідження) – це система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються (проектів).

Метод проектів дає змогу школярам системно опанувати організацію практичної діяльності протягом проектно–технологічного ланцюжка: від ідеї до реалізації її у виробі (послузі).

Метод проектів виник в 20–ті роки минулого століття.

Суть проектної діяльності залишається сталою: показати практичне застосування отриманих знань.

1905 рік. Під керівництвом російського педагога С. Шацького організована група, яка впроваджувала проектні методи в практиці викладання. Проте постановою ЦК ВКП(б) у 1931 році метод проектів був засуджений, у шкільній практиці не використовувався, у закордонній школі успішно розвивався.

Основна теза сучасного розуміння методу проектів: «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де, і як я можу ці знання застосовувати».

Види проектів: продюсерський, інженерний, освітній.

Освітня проектна діяльність – це творча послідовна робота, спрямована на поповнення знань та розвиток здібностей, умінь та життєвого досвіду учня.

Класифікація проектів

1. За місцем роботи проекти діляться на: класно–урочні, позаурочні.

2. За часом виконання: коротко–строкові, річні, довгострокові.

3. За безперервністю виконання: безперервні, дискретні.

4. За формою колективної роботи: індивідуальні, групові, колективні, корпоративні.

5. За специфікою кінцевого продукту: інформаційні, дослідницькі, об'єктні, макетні, образні, комбіновані.

6. За ступенем складності: перший ступінь складності, другий ступінь складності, третій ступінь складності.

7. За ступенем самостійності виконання: маніпуляційний (учень працює за маніпуляціями вчителя), фасилітаторні (на основі розроблених учителем інструкцій), тьюторські (учень будує роботу на свій розсуд).

1. Вибір проектів. Учитель має допомогти учням визначитися із темою проектів – в цьому полягає його особлива роль. Для кожного модуля програми вчитель має створити банк проектів.

2. Напрями творчих проектів (сфери діяльності): дім, школа, дозвілля, виробництво.

3. Етапи виконання проекту. Існує кілька підходів до визначення етапів проектного навчання.

Одна з найпоширеніших схем:

- організаційно–підготовчий етап,
- конструкторський етап,
- технологічний етап,
- заключний етап.

Організаційно–підготовчий етап. Учні обирають тему із списку тем, запропонованих учителем (задум), обґрунтовують вибір теми, розробляють критерії майбутнього виробу, визначають обсяг необхідних знань, працюють із літературою, шукають аналоги задуманого виробу, аналізують їх, пропонують різні власні конструкції виробу, проводять економічні та міні–маркетингові дослідження.

Конструкторський етап. Учні складають ескіз, проводять добір матеріалів, вибирають обладнання, інструменти. Складають технологічну карту. Проектують організацію робочого місця. На цьому етапі проходить навчання учнів проводити економічне та екологічне обґрунтування, міні–маркетингове дослідження.

Технологічний етап. Учні якісно і правильно виконують трудові операції, дотримуються технологічної, трудової дисципліни, культури праці. Учні здійснюють самоконтроль діяльності.

Заключний етап. Коригування виконаного виробу, оформлення портфолію проекту, самооцінювання проекту, підготовка до захисту проекту, підбиття підсумків роботи над проектом, захист проекту (важливо на захист запрошувати адміністрацію школи, батьків).

Працюючи за проектною методикою, учитель повинен знати вимоги, які висуває проектна методика до уроку трудового навчання. Найсуттєвішими з них є:

- планування результатів;
- наявність техніко–технологічної проблеми;
- наявність у структурі уроку мотивації та очікуваних результатів навчальної і практичної діяльності учнів;

- розв'язання проблеми має відбуватись за етапами виконання проекту;
- діяльність учнів має бути самостійною (індивідуальною, груповою, парною);
- учні мають застосовувати творчі методи розв'язання проблемних задач;
- наявність рефлексії, тобто усвідомлення учнями здобутих на уроці знань і вмінь.

Критерії оцінювання творчого проекту

За умов особистісно орієнтованого навчання актуальною залишається проблема оцінювання навчальних учнівських проектів.

№	Критерії
1	Функціональність: раціональність розмірів; забезпечення вимог гігієни; забезпечення зручності в користуванні.
2	Комбінованість та технологічність: кількість операцій, використаних при виготовленні об'єкта; діяльність та доступність використання матеріалів, технік, технологій виконання згідно структури виробу (монолітна, каркасна, оболонкова).
3	Естетичність: форма об'єкта, її характеристика та доцільність; доцільність поєднання форми з декором; корисність нововведень; оздоблення виробу; якість виконання декору.
4	Конструктивність: раціональне використання матеріалу; простота вирішення конструкції; надійність конструкції; експлуатаційна надійність.
5	Ергономічність: кількість часу, затраченого на виготовлення об'єкта; доцільність та кількість затраченого матеріалу на виготовлення об'єкта; відповідність виробу до зазначених функцій об'єкта.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів повинні мати комплексний характер. Оцінюючи виріб та портфоліо учнівського проекту, також слід звернути увагу на такі критерії оцінювання:

1. Завершеність

- Чи містить кожен розділ зібраних матеріалів достатню кількість інформації, що необхідна для вирішення проблеми?
- Чи не включено зайві матеріали?

2. Зрозумілість

- Чи розміщено матеріали логічно?
- Чи написані вони зрозумілою мовою, без граматичних і орфографічних помилок?
- Чи забезпечує форма представлення найважливіших матеріалів і аргументів розуміння їхнього змісту?

3. Інформативність

- Чи є інформація достовірною та перевіреною?
- Чи охоплює інформація головні факти й найважливіші поняття?
- Чи важлива зібрана інформація для розуміння проблеми?

4. Доказовість

- Чи використовували учні надійні, вірогідні та різноманітні джерела інформації?
- Чи завжди вони довіряли джерелам інформації?
- Чи наводяться приклади та продумані аргументи на підтвердження певної позиції?
- Чи використовувалися найвірогідніші джерела інформації?

5. Наочність

- Чи відображають наочні матеріали специфіку теми?
- Чи інформативні вони?
- Чи є в кожного матеріалу назва або підпис?
- Чим зацікавили представлені наочні матеріали інших учнів?
- Чи пов'язані логічно матеріали папки документів із демонстраційним стендом?
- Чи допомагають наочні матеріали зрозуміти зміст конкретного розділу?

6. Естетика оформлення результату.

7. Активність кожного учасника відповідно до його можливостей.

8. Колективний характер прийнятих рішень.

9. Характер спілкування та взаємодопомоги.

10. Вміння презентувати проект.

Після закінчення проекту доцільно організувати обговорення, під час якого учні матимуть змогу оцінити проектну діяльність у цілому та особистий внесок кожного в загальну справу.

Обмірковуючи досвід, набутий у процесі реалізації проекту, учні можуть відповісти на такі запитання:

- Чого і як вони навчилися?
- Що можна було б зробити інакше?
- Яких умінь і навичок вони набули?
- Які переваги надає групова співпраця?
- Які були недоліки роботи в групах?
- Що вдалося найкраще?

3. Складання плану–конспекту гурткового заняття.

Методичні рекомендації до складання конспекту заняття гуртка

Тема заняття

Мета заняття (навчальна, розвивальна, виховна)

Завдання заняття (бажано)

Методи (бажано)

Тип заняття (засвоєння нових знань, умінь та навичок; формування практичних умінь та навичок; застосування вмінь та навичок; узагальнення; комбінований)

Вид заняття

Форма заняття

Обладнання: таблиці, плакати, посібники, схеми, моделі, роздатковий матеріал, демонстраційний матеріал, діаграми, література тощо.

Очікуваний результат (бажано)

Хід заняття

(його структура залежить від типу заняття)

I. Вступна частина

- повідомлення теми та мети заняття, очікуваних результатів;
- актуалізація опорних знань;
- мотивація навчальної діяльності гуртківців.

II. Основна частина

- висвітлення керівником матеріалу нової теми;
- оволодіння новими теоретичними та практичними знаннями;

– залучення вихованців до самостійного осмислення нового матеріалу, самостійна робота;

– підведення гуртківців до узагальнень, висновків.

III. Заключна частина

– обґрунтування гуртківцями можливості використання отриманих знань, умінь, навичок;

– загальний підсумок заняття із зазначенням його позитивних та негативних моментів;

– повідомлення завдань на наступне заняття (якщо є);

– рекомендована література (якщо є).

Класифікація типів занять:

– заняття засвоєння нового матеріалу (нових знань, умінь, навичок);

– формування практичних умінь та навичок;

– застосування вмінь та навичок;

– узагальнення;

– контрольне (підсумкове);

– комбіноване.

Заняття засвоєння нового матеріалу. Засвоєння знань передбачає їх сприймання, усвідомлення, осмислення внутрішніх зв'язків і залежностей в предметах та явищах, запам'ятовування, узагальнення і систематизацію. Успішність засвоєння знань залежать від мети і мотивів. З урахуванням цього урок такого типу містить елементи: перевірка домашнього завдання, актуалізація та корекція опорних знань; повідомлення вихованцям теми, мети й завдання заняття; мотивація навчання; сприймання й усвідомлення вихованцями матеріалу, осмислення зв'язків і залежностей між його елементами; узагальнення і систематизація знань; підсумки заняття; повідомлення домашнього завдання.

Заняття формування умінь і навичок. В основу формування структури такого заняття покладено дидактичну систему вправ і завдань, їх послідовність, яка сприяє досягненню освітньої мети. Згідно з логікою процесу засвоєння умінь і навичок заняття передбачає: перевірку домашнього завдання, актуалізацію і корекцію опорних знань, умінь і навичок; повідомлення вихованцям теми, мети і завдань заняття, мотивацію навчання; вивчення нового матеріалу (вступні, мотиваційні і пізнавальні вправи); первинне застосування нових знань (пробні вправи); самостійне застосування вихованцями

знань у стандартних ситуаціях (тренувальні вправи за зразком, інструкцією, завданням); творче перенесення знань і навичок у нові ситуації (творчі вправи), підсумки заняття і повідомлення домашнього завдання.

Заняття застосування знань, умінь і навичок. Застосування знань полягає в реалізації засвоєного на практиці. Воно є одночасно засобом і метою освітнього процесу. Як засіб навчання набуті знання, уміння і навички застосовують на заняттях різних типів. Комплексне їх застосування як мету навчання здійснюють на занятті цього типу, який охоплює перевірку домашнього завдання, актуалізацію і корекцію опорних знань, умінь і навичок; повідомлення теми, мети й завдань заняття та мотивацію навчання вихованців; осмислення змісту, послідовності застосування способів виконання дій; самостійне виконання вихованцями завдань під контролем і за допомогою педагога; звіт вихованців про роботу, теоретичне обґрунтування результатів; підсумки заняття; повідомлення домашнього завдання.

Заняття узагальнення і систематизації знань. Його завдання полягає в упорядкуванні та систематизації засвоєних знань. Воно може мати характер емпіричних узагальнень і виражатись у класифікації процесів, відповідних понять. Заняття цього типу передбачає розвиток від окремого до загального. Його структуру складають: повідомлення теми, мети, завдань заняття та мотивація учіння; відтворення та узагальнення понять і засвоєння відповідної системи знань; узагальнення та систематизація основних теоретичних положень науки і відповідних ідей; підсумки заняття і повідомлення домашнього завдання.

Заняття перевірки і корекції знань, умінь і навичок. Передбачає перевірку знань, умінь і навичок різних рівнів – від виявлення знання учнями фактичного матеріалу, формулювання понять для розкриття системи знань, до творчого застосування їх в нестандартних умовах. За такого підходу структура заняття містить: повідомлення теми, мети і завдання заняття, мотивацію учіння; перевірку знання учнями фактичного матеріалу й основних понять; перевірку глибини осмислення учнями знань і ступеня їх узагальнення; застосування вихованцями знань у стандартних і змінених умовах; перевірку, аналіз і оцінювання виконаних робіт; підсумки заняття і повідомлення домашнього завдання.

Комбіноване заняття. Має дві або декілька рівнозначних освітніх мети, тому його структура змінюється залежно від того, які типи заняття і їх структурні елементи поєднують. Розглянуті вище структури занять є орієнтовними. Вони передбачають варіативність залежно від віку вихованців, їх підготовки, змісту навчального матеріалу, методів навчання, місця проведення занять тощо.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте найпоширеніші форми гурткових занять.
2. Охарактеризуйте роль позаурочної діяльності в освітньому процесі.
3. Назвіть етапи самостійної роботи гуртківців.
4. Назвіть критерії оцінювання творчого проекту.
5. Розкрийте поняття «гурткове заняття».

ЛЕКЦІЯ 7

РОЛЬ І МІСЦЕ ЛІТНЬОГО ВІДПОЧИНКУ В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

План:

1. Поняття про табірну зміну; її роль у житті дитини.
2. Тимчасово створені дитячі літні колективи.
3. Виховний захід та його особливості в умовах табірної літа.
4. Нетрадиційні форми виховних заходів в умовах табірної літа.
5. Технологічна карта спільної творчої справи (СТС).
6. Організаційний, основний та заключний періоди табірної зміни, їх мета, завдання та характерні особливості.

Ключові поняття: дитячий оздоровчий заклад, літній оздоровчий табір, літній оздоровчий заклад, пришкільних табір, заміський (стаціонарний) оздоровчий заклад, профільний дитячий табір, нормативно–правова база, табірна зміна, загін, педагогічний працівник літнього оздоровчого табору, вожатий загону, керівник гуртка, педагог–організатор ЛОТ.

1. Поняття про табірну зміну, її роль у житті дитини

Табірна зміна для дитини – це справи, в яких вона бере участь, виступаючи в різних ролях: організатора, учасника, глядача.

Відомо, що виховний вплив на дитину не є одностороннім. Дитина активно взаємодіє з учителем, педагогом–організатором, вихователем, виступаючи не лише об'єктом виховання, але й його суб'єктом. У деяких випадках вона повністю сприймає виховний вплив організованих заходів, а в інших чинить опір, діє по–своєму, з погляду попередньо набутого життєвого досвіду. Запобігти такому опору можна тоді, коли внутрішньо підготувати дитину, тобто сформувати в ній установку діяти відповідно до вимог вихователя і умов співжиття. Це вимагає від педагога–організатора, вихователя надзвичайної уважності до особистості дитини, володіння ним психологічною чутливістю та спостережливістю за діями вихованців і за своїми власними діями, уміння передбачити результати свого виховного впливу й те, як учень реагуватиме на нього. Щоб вміти повести за собою, педагог–організатор повинен розвивати у собі особистісні

якості, що характеризуються альтруїстичними і емпатійними особливостями (любов до дітей; вияв, прийняття і повага індивідуальних особливостей; співпереживання їх емоційним проявам; уміння бачити в них співучасника педагогічної діяльності; довіра), бути особистісним зразком багатства духовного життя. Головне не лише виховувати в собі доброзичливе ставлення до школяра, а й розвивати уміння розуміти його внутрішній світ, відчувати душу. Вивчення психолого-педагогічної літератури допоможе педагогу-організатору краще зрозуміти шляхи «вживання» у внутрішній світ особи дитини, навчить розуміти і, при необхідності, впливати.

Дрібниць у роботі педагога-організатора немає: його дії, слова, жести, міміка, вміння одягатися міцно відкладаються в свідомості дітей. Саме на цій основі складається в них образ. Найважливіший фактор успішної роботи педагога-організатора – це особистий приклад.

2. Тимчасово створені дитячі літні колективи.

Термін перебування дітей в таборі маленький, але і за цей час можна вплинути на формування їх світогляду, ставлення до людей, погляди, поведінку.

Успіх загальної справи, робота загону визначаються перш за все «якісною пробою» педагога-організатора, його захопленнями, його майстерністю. Майстерність педагога сучасної національної школи полягає не лише в умінні творити освітній процес з урахуванням складного дитячого світу, думок, почуттів, але й вміти сприяти під час літнього відпочинку розвитку фізичного, розумового, духовного, соціального рівнів школярів, прояву їх соціальної активності, і головне повсякчас створювати умови для стимулювання фізично-оздоровчої, предметно-практичної, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної, орієнтаційно-оцінної активності школярів; сприяти саморозвиткові, самовизначенню, самоствердженню кожного учня.

Під час організації будь-якої діяльності тимчасово створеного учнівського колективу вихователям, педагогам-організаторам та школярам необхідно реалізовувати принцип спільного планування, спільної організації праці, колективного пошуку форм стосунків між

учасниками спільної творчої справи, синтезуючи процес пізнання і життєво практичний досвід школярів.

Для повнокровного існування педагогіки співробітництва, реалізації спільної творчої справи педагогам, вихователям слід пам'ятати закон успіху І. Іванова:

- не замість дітей, без них, а разом з ними і попереду них думати;
- не замість дітей, без них, а з ними оцінювати зроблене, виносячи уроки на майбутнє;
- завжди і в усьому дотримуватися позиції захопленості пошуком.

3. Виховний захід та його особливості в умовах табірної літа.

Виховний захід – це форма організації діяльності колективу і групи, це сукупність дій, спрямованих на досягнення певного виховного ефекту.

Перша особливість виховного заходу полягає в тому, що цей ефект хоч і не миттєвий, бо не дає відразу сформованої якості, проте призводить до деяких психологічних змін у спрямованості особистості вихованця, в його основних життєвих орієнтаціях, сприяє розширенню знань, збагаченню вмій і навичок, змінам у системі міжособистісних стосунків у колективі тощо. Виховний захід моделює ті чи інші соціальні відносини, тим самим сприяє усвідомленню вихованцем їх суспільної суті, засвоєнню ним умій орієнтуватися і діяти в них.

Друга особливість виховного заходу полягає в тому, що він має два результати: предметний і виховний. Ця особливість зумовлює ставлення до нього вихованців і вихователя. Для перших визначальним є предметний результат, привабливість і значимість виховного заходу. Для педагога–організатора виховного заходу, перш за все, в педагогічному впливові на колектив і особистість учня, в тих стосунках, які проявляються і формуються в процесі його підготовки та проведення. Тому, якщо вчитель дивиться на виховний захід очима дітей, орієнтуючись лише на його предметний результат, в значній мірі такий захід втрачає свій педагогічний вплив. Виховним захід стає лише за умови, коли його метою є самі діти, розвиток їхніх психологічних рис та соціально цінних якостей. Педагогічно доцільно підготовлений та проведений виховний захід дозволяє дитині пройти шлях від об'єкта до суб'єкта виховання і піднятися на вищий щабель морального самовдосконалення – стати самому вихователем, що є головним показником моральної зрілості особистості.

Форма виховного заходу, його зміст, структура визначаються виховною метою та основними педагогічними завданнями, що з неї випливають.

Технологія підготовки і проведення виховного заходу включає логічно зв'язані між собою етапи:

- підготовка;
- власне виховний захід;
- аналіз і оцінка його результативності;
- визначення перспективи на майбутнє.

Виховне значення заходу, як правило, визначається діяльністю колективу на етапі його підготовки. Його організація дозволяє в процес підготовки залучити практично кожного члена тимчасово створеного колективу. Підготовку заходу очолює найчастіше «рада справи» (5–6 учнів).

Вони продумують і розробляють план, сценарій, умови його проведення, знайомлять з ним товаришів, колективно обговорюють, далі розподіляють доручення, враховуючи можливості та інтереси кожного, визначають контрольні терміни виконання окремих завдань. До підготовки підключається «рада друзів колективу» (шефи, ровесники, вчителі, батьки).

Позитивний настрій, почуття радості від спільної роботи створює зовнішній аспект заходу. Яскраве художнє оформлення, музичні вставки, зустрічі з цікавими людьми, знайомство з першоджерелами все це дозволяє забезпечити емоційну привабливість виховного заходу, а отже, і його виховний вплив.

Спостереження за підготовкою і проведенням виховних заходів у дитячих тимчасово створених літніх колективах сприяли виявленню ряду недоліків:

- незважаючи на особливість сучасного етапу, у виборі форм виховного впливу вихователі, педагоги–організатори не надають переваги дискусійним засадам з різноманітних проблем учнівської молоді;
- не кожен школяр включений у різноманітні види творчої діяльності;
- у підготовці виховного заходу часто ігноруються вікові особливості, інтереси, можливості, потреби, не створюються умови для самовираження;

– більшість педагогів-організаторів без творчого осмислення використовують готові сценарії.

4. Нетрадиційні форми виховних заходів в умовах табірної літа.

Для того, щоб виховна робота мала справжній вплив, вона повинна:

- 1) імітувати те середовище, в якому живуть і працюють діти;
- 2) мати конкретні цілі;
- 3) сприяти формуванню у вихованців практичних навиків щодо корегування чи зміни оточуючого предметного світу.

Нетрадиційні (активні) форми виховання (враховуючи їх різноманітність): аналіз конкретних ситуацій (АКС); нове слово правди (НСП); аналіз фактів історії (АФІ); бумеранг; диспут; відкритий (публічний) мікрофон; ділові; операційні, імітаційні, сюжетно–рольові ігри; організаційно–діяльні ігри; прилюдні (публічні) лекції; мозкова атака (МА), мозковий штурм (МШ); методи «круглого столу»; соціально–психологічний тренінг. Саме вони дійово допомагають сформувати навички, вміння, шляхом залучення школярів до «медоносних клітинок» навчально–пізнавальної і творчої діяльності.

При майстерному інструментуванні педагогом–організатором ці активні форми виховання збагачують світогляд вихованців, забезпечують якнайбільше залучення останніх до різноманітних видів творчої діяльності, допомагають сформувати й розвинути цілий комплекс позитивних ділових якостей в учнів:

- готовність прийняти відповідальність за діяльність групи;
- вміння контактувати з оточуючими;
- вміння адаптуватися в аудиторії;
- вміння обмінюватися інформацією, бути цікавим співбесідником, слухачем;
- вміння цінувати й раціонально використовувати свій і чужий час;
- вміння аналізувати і оцінювати свої дії відповідно до рівня компетентності;
- здатність формувати ідеї, пропозиції;
- здібність критично оцінювати внесок роботи кожного;
- передбачити можливі рішення.

Вибір форми виховного впливу залежить від: завдання, його змісту, віку аудиторії, рівня зацікавленості у вирішенні проблем та компетентності педагога–організатора, вихователя.

Дитина сприймає літню зміну найчастіше емоційно: подобається чи не подобається їй справа, в якій вона бере участь; стосунки між своїми однолітками та дорослими, в які вона вступає під час підготовки й участі у тій чи іншій справі; тому прояв цих емоцій повинен помітити педагог–організатор (вихователь) і вміло ним маніпулювати.

5. Технологічна карта спільної творчої справи (СТС)

Схематично технологічна карта спільної творчої справи має такий вигляд:

Етапи СТС

Постановка завдання, що спонукає до усвідомлення важливості наступного періоду життя

Дії пускового лідера

Дії «ради справи»

1. Психологічна підготовка колективу

Усвідомлення завдання, що передбачає наступну діяльність

Дії колективу, до складу якого входять вихованці разом з вихователями і педагогами–організаторами

2. Колективне творче планування СТС

Форми: збір, стартова бесіда, мозковий штурм, аукціон ідей

1. Розподіл на мікрогрупи за інтересами та бажанням учасників

2. Колективне продумування кожною мікрогрупою відповідей на організаційні питання

3. Висунення групою своїх пропозицій у відповідь. Колективне усвідомлення пропозицій, вибір оптимального (об'єданого) варіанту

4. Вибір форми СТС і СТС– супутників

5. Вибір групою пропозицій за змістом діяльності, орієнтованих на кінцевий результат

6. Члени колективу шукають шляхи включення в підготовку СТС, визначаючи особисту роль.

1. Спонування до розподілу на мікрогрупи за бажаннями, уподобаннями, лічилкою

2. Нагадування мікрогрупам питань, спільне обдумування відповідей

3. Участь в усвідомленні пропозицій

4. Упорядкування стосунків у спілкуванні.

5. Запис пропозицій.

6. Нагадування спільних завдань, побажання всім успіху

Створення «Ради справи»

Деталізує методи СТС, визначає конкретні завдання, включаючи чергування творчих доручень

3. Колективна підготовка задуманого

Форми: екскурсії, читання, розповіді, СТС–супутники, операції і т.д.

1. Поглиблене вивчення й усвідомлення змісту діяльності (по мікрогрупах)

2. Творча підготовка задуманого (виставка, хор). 3. Робота над виконанням конкретних завдань по мікрогрупах

Робота з усіма на рівних

Корегування стосунків, створення умови для колективної підготовки задуманого

4. Свято проведення СТС

Свято в раніше вибраній формі спілкування на основі стосунків товариства

Корегування стосунків у спільній діяльності, спілкуванні, справі

Участь у святі на рівних, де у кожного своя необхідна роль

5. Колективне підведення підсумків.

Форми: збір, відверта розмова в «колі»

1. Кожна мікрогрупа обговорює результат СТС. 2. Кожна мікрогрупа висловлює думку. 3. Думки обговорюються, оптимальні приймаються до виконання

Спонування до організації й проведення обговорення підсумків; висловлення пропозицій щодо нових завдань

Участь в обговоренні на рівних

6.»Прогноз» подальшої СТС

1. Виконуються прийняті рішення всіма членами колективу. Підготовка до нових справ

6. Організаційний, основний та заключний періоди табірної зміни.

Кожна зміна в таборі поділяється на три періоди: організаційний, основний, заключний. Кожен з них вирішує свої завдання, ставить виховну мету, визначає зміст, форми і методи. Але всіх їх об'єднує тісна співпраця дорослих і дітей, в основі якої пробудження і розвиток ініціативи, атмосфери радості і творчості.

Організаційний період зміни

Мета: Розкрити перспективи діяльності дітей у таборі, закласти основи тимчасового дитячого об'єднання, враховуючи попередній досвід дітей.

Завдання:

1. Вивчити попередній досвід дітей, рівень їх умінь і навичок у організаторській діяльності, інтересів і захоплень.
2. Ознайомити з законами і традиціями табору.
3. Довести єдині вимоги до виконання режиму дня, дисципліни в таборі, визначити стиль взаємовідносин у дитячому об'єднанні.

Організація чергування в таборі.

За організацію чергування відповідає старший педагог–організатор. Протягом дня чергування здійснюється загоном на чолі з педагогом–організатором, вихователем, черговим загону.

Завдання чергових – стежити за підтримкою порядку в таборі, контролювати й організовувати виконання режимних моментів і плану дня. Перед чергуванням у загоні розподіляються обов'язки, черговий загін приймає чергування від попереднього. В день чергування загін встає на півгодини раніше звичайного. В кожному таборі повинні бути складені пам'ятки для чергових по табору.

Черговий вихователь, педагог–організатор протягом дня носить парадну форму, організовує:

- виконання плану роботи табору;
- виконання законів табору;
- подання сигналів на всі справи (згідно з режимом дня);
- підготовку приміщень і місць для загальнотабірних справ;
- роботу радіоінформації;
- підбиває підсумок дня тощо.

Черговий вихователь (педагог–організатор) має право:

- терміново зібрати чергових загонів;
- бути присутнім на загонових справах в інших загонах;

– вимагати від загонів і загонових чергових рапорти про проведення справ;

– вирішувати питання під час проведення «Дня батьків» та ін.

Приблизна пам'ятка чергового в їдальні.

Педагог–організатор організовує накриття столів у визначений час. Пояснює обов'язки черговим загонів у їдальні. Суворо контролює і несе відповідальність за своєчасне накриття столів, зовнішній вигляд чергових, дотримання правил гігієни і санітарії, дисципліни дітей у їдальні. Забезпечує прибирання приміщень їдальні. Стежить за тим, щоб діти мили руки перед їжею.

Приблизна пам'ятка чергового в загоні.

Черговий в загоні – організатор дня в загоні. Забезпечує своєчасне виконання режимних моментів і плану на день. Узгоджує свої дії з органами дитячого самоврядування. Організовує підведення підсумків дня. Разом з черговим розподіляє і контролює виконання спільних творчих справ.

Організаційний період у таборі – найважливіший і найскладніший проміжок часу в житті загону.

Діяльність педагога–організатора в цей період відзначається найбільшою інтенсивністю: необхідно підготуватися до першої зустрічі (оформити привітання, можливо, наказ попередньої зміни, показати себе); продумати всю в цілому систему дій в оргперіоді.

Аналіз організаційного періоду повинен знайти своє відображення в щоденнику.

Пропонуємо форми виховних дій, які доцільно використати в першому (організаційному) періоді табірної літа:

1. Вогник знайомства.

Мета: знайомство дітей один з одним, з традиціями табору.

2. Екскурсія по табору.

Мета: ознайомлення дітей з табором, особливостями його роботи, правилами поведінки. Закладаються основи дбайливого ставлення до табірної майна, природи.

3. Розвідка цікавих справ.

Мета: використання методу мозкової атаки (мозкового штурму) для визначення пропозицій до плану діяльності загону.

4. Збір–знайомство.

Мета: познайомити дітей із співробітниками табору, з єдиними вимогами, роз'яснити суть законів і традицій табору. Перше знайомство з колективом педагогів–організаторів.

5. Збір «Народження загону».

Мета: визначити мету і завдання діяльності загону, з'ясувати статутну характеристику загону.

В якості прикладу збору «Народження загону» наведемо гру «Лідер» (див. додаток 1).

Основний період зміни

Мета: досягти повного вирішення питань відпочинку і оздоровлення кожної дитини, розвитку інтересів дітей, набуття ними у таборі можливих знань, умінь, навичок.

Завдання:

1. Допомогати кожній дитині в особистому розвитку в умовах СТС і міжособистісних стосунках.

2. Розвивати організаторські вміння, навички дітей через систему громадських доручень (виборний актив, тимчасові об'єднання, традиційні доручення).

3. Добиватися виконання всіма школярами єдиних режимних вимог.

4. Організовувати діяльність загону у взаємозв'язку із законами й вимогами табору.

В цей період зміни проходить відбір об'єктів спільних справ, які відповідають інтересам, можливостям, уподобанням школярів, їх здібностям і нахилам. Творчі справи цього періоду повинні стимулювати дітей та підлітків до загального успіху.

Характерними особливостями основного періоду зміни є:

- суспільна спрямованість і зв'язок з життям;
- різнобічність та творчий характер;
- насиченість і ускладнення форм. (Процес розвитку дитячого об'єднання потребує постійного ускладнення видів діяльності);
- емоційність і романтичність.

Заключний період зміни

Мета: підведення підсумків спільної діяльності упродовж зміни.

Завдання:

1. Підбити підсумки роботи за зміну, визначивши позитивні й негативні моменти роботи.

2. Дати оцінку діяльності тимчасово створених мікрогруп у ході підготовки і виконання СТС.

3. Діагностувати розвиток міжособистісних стосунків, механізмів, що лежать в основі їх формування, особистих інтересів школярів.

4. Визначити перспективи подальшого застосування школярами знань, навичок, умінь, набутих у таборі.

В основі роботи в цьому періоді лежать традиції табору, розвиток доброзичливого ставлення до людей.

Завдання педагога–організатора:

- визначити перспективи росту кожного члена загону;
- домагатися того, щоб дитина свою діяльність у таборі розпочинала з тих справ, які дійсно були б їй близькими, знайомими та цікавими.

Обов'язковим є аналіз заключного періоду в щоденнику спостережень.

Отже, вся робота педагога–організатора повинна будуватися за певною системою:

- постановка виховних завдань у відповідності з індивідуальними особливостями підлітків і метою виховання;
- організація повсякденної діяльності;
- детальний відбір її форм і методів, які б дозволяли реалізовувати поставлені завдання;
- постійне врахування тих змін, котрі відбуваються в дитячому об'єднанні і характері окремих дітей;
- глибокий аналіз всієї виховної діяльності й висунення нових виховних завдань на основі проведеного аналізу;
- систематична особиста самоосвіта.

Контрольні питання:

1. Мета, тематика, структура даного курсу, завдання літньої педагогічної практики.

2. Поняття про табірну зміну; її роль у житті дитини.

3. Специфіка виховної роботи в таборі.

4. Поняття про робочий план–мережу.

5. Тимчасово створені дитячі літні колективи.

6. Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірною літа.

ЛЕКЦІЯ 8 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ПЕДАГОГА– ОРГАНІЗАТОРА

План:

1. Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірної літа.
2. Поняття про робочий план–мережу. Особистий план роботи педагога–організатора. План–щоденник як одна з форм особистого плану педагога–організатора; їх різновиди.
3. Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірної літа.
4. Форми залучення дітей до планування виховної роботи у таборі.

Ключові поняття: професійні обов’язки педагога–організатора ЛОТ, професійні обов’язки вожатого загону, особистий план педагога–організатора, щоденник педагога–організатора, педагогічний щоденник вожатого загону, виховні заходи, режимні моменти, робочий план–мережа табору, план–мережа загону, план роботи гуртка, загоновий, табірний щоденник, путівка дня, тимчасові органи дитячого самоврядування, куточок загону, атрибути загону, стінна газета.

1. Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірної літа.

Організація праці педагога–організатора – це оволодіння прогресивними засобами й прийомами праці, організація діяльності дитячого об’єднання.

Вона включає в себе:

- раціональне використання вільного часу, професійних і педагогічних якостей;
- знання особливостей дитячого об’єднання, урахування їх у роботі;
- відбір оптимальних методів виховання і організаторської діяльності.

В умовах табірної літа працю педагога–організатора потрібно розглядати в трьох аспектах:

1. Осмислена методична підготовка педагога–організатора до зміни.
2. Вміле педагогічне керівництво роботою загону протягом зміни.
3. Об'єктивний аналіз роботи за зміну.

Починаючи роботу, педагогові–організаторові, насамперед, потрібно уявити і знати умови, у яких йому доведеться працювати. Умови роботи в загоні – це обов'язкове врахування:

- специфіки зміни, її характеру, спрямованості, визначення подій;
- особливостей роботи даного табору;
- матеріально–технічної бази табору на даний період;
- традиційне доручення загону (профіль);
- особистої зацікавленості, захоплення самого педагога–організатора;
- можливостей взаємодіючих сил.

2. Поняття про робочий план–мережу

Важливим моментом у організації праці педагога–організатора є складання ним робочого плану–мережі, який повинен бути спрямований на організаційне і методичне забезпечення виховного процесу. В ньому знаходять своє відображення і педагогічне керівництво дитячим самоврядуванням, і участь педагога–організатора в творчих групах, і план його самоосвіти.

Зразки планів–мереж

Зразок 1

План–мережа діяльності загону «Лідер»

Для прикладу познайомимося з планом–мережею загону «Лідер», у якому кожен день був присвячений певному виду роботи.

День приїзду, день знайомства, день ввічливості, день спортивних звитяг, день охайності, день сміху, «тет–а–тет», день здоров'я, день туризму, день музики, день театру, день мистецтва, день рідного міста, день кохання, день допитливих, день милосердя, день Батьківщини, міс та лицар табору, «всі ми прагнемо краси», день відкритих дверей, день прощання.

Зразок 2

План–мережа діяльності загону «Гомін»

1-й день

1. Заїзд.

2. Клуб знайомств «Хочу відрекомендуватися».

2-й день

Відкриття зміни.

3-й день

Екскурсія до міста.

4-й день

Прогулянка у ліс «Наодинці з природою».

5-й день

Конкурс між загонами на кращу композицію «Краса природи».

6-й день

Конкурс талантів «Хочу стати зіркою».

7-й день

День сміху.

8-й день

Екскурсія на скелі Довбуша.

9-й день

Змагання між загонами «Веселі старты».

10-й день

Лицарський турнір між хлопчиками загону.

11-й день

Конкурс «Найкращий педагог-організатор».

12-й день

Підготовка до конкурсу веселих і кмітливих.

13–й день
КВК між загонами.

14–й день
День іменинника.

15–й день
Гра «Золотий ключик».

16–й день
«Брейн–ринг» між 2–м і 3–м загонами.

17–й та 18–й дні
Турпохід.

19–й день
Гра «Кохання з першого погляду».

20–й день
Закриття зміни.

21–й день
Від'їзд.

Зауваження. Ще з деякими зразками планів–мереж діяльності загонів можна ознайомитись у додатках (див. додатки 1–2).

Особистий план роботи педагога–організатора.

Особисті плани роботи повинні бути у всіх членів педагогічного колективу: в начальника табору, старшого педагога–організатора, загонових педагогів–організаторів та вихователів, у вчителя фізичного виховання, музичного керівника, лікаря, керівників гуртків.

Особистий план педагога–організатора – це не план роботи табору загалом і не відтворення загонового плану. В особистому плані педагога–організатора передбачаються форми і методи проведення тієї чи іншої справи, кінцевий результат і послідовність роботи із загonom, з групою дітей чи окремо з кимось із членів загону. Передбачається все те, що потрібно зробити, щоб забезпечити виконання плану–мережі, щоб життя дітей під час літньої зміни було яскравим, змістовним і

повчальним. Відмічається в особистому плані педагога–організатора й те, до чого готується загін, яку літературу чи гру рекомендуємо дітям, з ким плануємо поговорити, що перевірити і кому допомогти.

Фрагменти планів роботи педагогів–організаторів.

Фрагмент 1

Для організаційного періоду зміни необхідно створити: «Штаб зустрічі» (з табличками для швидкого розподілу на загони); «Кабінет Айболита» – збір медичних довідок, медогляд; «Довідкове бюро» – відповіді на різноманітні запитання, плакати з адресою табору, маршрутами до нього, звернення до батьків, дітей з порадами, жартівливими побажаннями; «Радіовузол» – веселі програми на адресу батьків і дітей, оголошення, інформація: «Бюро добрих послуг» – де у випадку необхідності можна взяти голку, нитку, олівці, фарби, папір тощо.

Розпорядок дня

8.00 – підйом. 8.10– ранкова гімнастика. 8.30 – ранковий туалет. 9.00 – сніданок. 9.30 – прибирання кімнат і території. 10.00–12.00 – загонові справи: вибір активу, пісні, назви загону, емблеми, проведення колективної розвідки добрих справ, накреслення загонового плану, готуються пропозиції до загальнотабірного плану. 12.00 – екскурсія до лісу. Бесіда «Що ви знаєте про лікарські рослини?». 14.00 – обід. 14.30 – сон. 15.30 – випуск першого номера заговної стіннівки. 16.30 – підвечірок. 17.00 – підготовка до відкриття табірної зміни (шикування, форма, рапорт). 19.00 – обговорення і прийняття норм і правил життя колективу («Закон точності», «Закон кордону», «Закон друга», «Закон моря, річки»). 20.00 – вечеря. 20.30 – вечір знайомств «Пізнай мене». 21.30 – підготовка до сну. 22.00 – відбій.

Фрагмент 2

8.00 – підйом. 8.10–8.30 – ходіння по росі, обтирання вологим рушником, ранкова зарядка. 8.30 – ранковий туалет. Полоскання горла

холодною водою, елементарне знайомство з методом П.К.Іванова).
9.00 – сніданок. 9.30 – прибирання території.

10.00–12.00 – ерудит–лото (роздати учасникам по 10 запитань з історії козацтва. На кожну відповідь підготувати по 4 варіанти.

Мета : перевірити знання, розвивати кмітливість, тренувати пам'ять, мислення).

1. Коли в історії вперше згадуються українські козаки? (в XI ст.; в 1654р.; в XIV ст.; у 1918р.?)

2. Кого в Україні величали козаком? (розбійника–волоцюгу; кріпака; вільного чоловіка, безстрашного лицаря; багатого вельможу?)

3. Де знаходилася козацька Січ? (за дніпровськими порогами; в причорноморських степах; на Дунаї; на Кримському півострові?)

4. Як називалося місце, де жили козаки? (мазанка, намет, землянка, курінь?)

5. Хто був першим козацьким гетьманом? (Б. Хмельницький, Д. Байда–Вишневецький; І. Мазепа; П. Сагайдачний?)

6. Кого на Січі називали джурою? (слугу; вартового; помічника, учня, майбутнього козака; кінного воїна?)

7. Чому на Січі не було жінок? (на Січі все підпорядковувалося вимогам війни; вважалося поганою прикметою; козакам заборонялося одружуватися; традиція не дозволяла жінкам брати зброю до рук?)

8. Що таке «козацькі маяки»? (кращі козацькі лицарі; грамота; світловий телеграф; козацький роз'їзд?)

9. Як називалися козацькі судна? (галери; чайки; пироги; фрегати).

10. Хто зруйнував Січ?

12.00–14.00 – пісенно–фольклорна спартакіада. (Мета: познайомитися з піснями рідного краю, провести конкурс на «кращого виконавця», «кращого байкаря», «кращого вигадника», «кращого знавця текстів», розповісти про жанровий поділ пісень (гайдамацькі, стрілецькі)).

14.00 – обід. 14.30 – сон. 15.30–16.30 – операція «Квітник» – посадка квітів на території загону. 16.30 – підвечірок.

19.00–20.00 – «Козацька естафета» (На I–му етапі кожен отримує надуту кульку, яку на тарілочки потрібно донести до другого етапу; II–й етап – отримує карту з умовними позначеннями, розібравшись в якій, дійде до III–го етапу; III–й – проходження певної дистанції в мішку; IV–й – одержаний м'яч підбивають головою, доходючи до певного

позначення; V-й – півострів «Казковий» – ваші дії, думки, побажання, вміння; VI-й – етап силових вправ: гиря, линва...; VII-й – смачний етап).

20.00 – вечеря. 20.30 – дискотека. 21.30 – підготовка до сну – вечірній туалет: зуби, полоскання горла, миття ніг. 22.00 – відбій.

План-щоденник як одна з форм особистого плану педагога-організатора.

Особисті плани, за бажанням, можуть бути планами-щоденниками, де, крім плану роботи на день, можуть бути зроблені записи спостережень, аналіз роботи, успіхів і невдач. Використовуючи метод спостереження, педагог-організатор помічає всі етапи організації, проведення справи: від задуму (розподіл завдань, обов'язків, підготовка справи, початок, хід, завершення, аналіз) до практичного втілення, водночас фіксуючи позицію кожного учасника справи – вихователя, школярів інших загонів, працівників табору, що залучалися до проведення спільної справи. Результати спостереження можна подати в таблиці:

Етапи підготовки справи

Позиція учнів

Позиція педагога, вихователя, інших

Задум

активно включилися в роботу А., К., М.;

не вмішуються В., З.

симулюють активність, ініціативу тощо

Для педагога-організатора важливим є й методично правильно спостерігати і фіксувати прояви ставлення учнів один до одного. Засобом такої фіксації й слугує щоденник.

«Хороший вихователь повинен обов'язково вести щоденник своєї роботи, в якому записувати окремі спостереження за вихованцями, випадки, які характеризують ту чи іншу особу, бесіди з нею, рух вихованця вперед, аналізувати явища кризи або перелому, які бувають у всіх дітей в різному віці...» (А. Макаренко). Ц

е допомагає вчасно втрутитися на тому чи іншому етапі процесу підготовки чи проведення заходу, здійснити корекцію самої діяльності чи стосунків учасників заходу, або допомогти вихованцям усвідомити окремі норми чи реалізувати свої здібності з максимальною користю для колективу. Таким чином, педагогічний щоденник – це результат

творчості і майстерності, це роздуми, творчий звіт. Він вчить не лише організовувати час, а й міркувати, аналізувати. Щоденник – це ще й робочий документ, у якому педагог–організатор планує свою організаторську і педагогічну діяльність, діяльність свого загону, розкриває суть зроблених справ, проводить аналіз кожного дня, робить висновки, накреслює перспективи.

Контроль за веденням щоденника педагогом–організатором здійснюють старший педагог–організатор і методист; вони ж надають педагогові–організаторові необхідну допомогу.

Фрагменти щоденника педагога–організатора Міжнародного Дитячого Центру «Артек»

Дата: Черговий по загону...

Година

Діяльність педагога

Аналіз дня

7.00 8.00 8.30

Підпис педагога...

Підпис лікаря...

Зауваження до ведення щоденника...

Щоденник – це своєрідна скринька майстерності, заглядати в яку необхідно кожного дня, щоб, працюючи, міркуючи, занотовуючи щось важливе, плекати завтрашню перемогу.

Щоденник педагога–організатора може складатися з таких розділів:

1. Список членів загону за формою: прізвище, ім'я, дата народження, клас, № школи, хобі, доручення в школі, відомості про сім'ю, домашня адреса.

2. Виховні завдання загону на зміну, де враховується специфіка зміни, її особливості, вік, індивідуальні особливості дітей.

3. План–мережа роботи на зміну.

4. План роботи загону за формою:

План роботи на день

Діяльність педагога–організатора

Аналіз, висновки

5. Психолого–педагогічна характеристика загону (необхідно відмітити ті зміни, що відбулися в загоні, як пройшла робота з набуття учнями навичок, умінь).

6. Звіт про роботу за зміну (дати оцінку діяльності за зміну відобразити, що особливо турбувало в житті загону, чи вдалося вирішити накреслені на зміну завдання. Якщо так, то яким чином; якщо ні, то чому?).

Детальніше зупинимося на 1–му розділі щоденника педагога організатора. Необхідно розписати по годинах конкретно детальний план роботи загону на день; намітити роботу творчих груп (об'єднань), роботу гуртків (якщо є), як іде підготовка до загальнотабірних чи загонових справ тощо.

В розділі «Діяльність педагога–організатора» планується вся діяльність педагога–організатора по годинах: що і як буде робитися сьогодні, над чим поміркувати, що проводити, з ким провести бесіду, куди піти, що перечитати, а також записуються більш деталізовані питання, справи, які вимагають термінового вирішення.

У розділі третьому – слід аналізувати накреслені завдання та ступінь їх виконання (чи співпадали результати і намічені цілі, чи відповідали форми і методи завданням). Тут же педагогові–організаторові необхідно визначити свої наступні кроки у роботі з загоном і дати оцінку своєї діяльності.

Важливим моментом у організації праці педагога–організатора є аналіз діяльності, який дозволяє найбільш оптимально визначити ефективність виконаної роботи.

Одним з видів такого аналізу є співбесіда з педагогом–організатором перед зміною та після її закінчення. Педагог–організатор повинен вміло проаналізувати хід виконання педагогічних завдань, детально діагностувати рівень зростання дитячого об'єднання, яким він керував, ріст своєї педагогічної майстерності.

Наступною формою аналізу є п'ятихвилинки, які поділяються на тематичні й оперативні. Тематичні п'ятихвилинки розглядають питання удосконалення методики роботи органів учнівського самоврядування, аналізують проведення і підготовку спільних творчих справ з точки зору вирішення виховних завдань, певних рекомендацій. Готуючись до п'ятихвилинки, педагог–організатор може скористатися записами в робочому плані, щоденником, провести аналіз роботи зі своїм загоном, органами самоврядування, творчими групами; матеріалами для звіту можуть бути також відвідування спільних творчих справ, вечірніх вогників тощо.

Важливою є й освіта педагога–організатора. Окрім названих форм, що суттєво впливають на ріст педагогічної майстерності працівника літнього табору, потрібно виділити:

- методичні заняття;
- самоосвіту;
- взаємовідвідування загонових і табірних заходів.

Всі вищеперераховані ланки і складають систему організації праці педагога–організатора.

3. Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірної літа.

У таборі поряд зі стабільними органами учнівського керівництва педагог–організатор повинен створювати тимчасові, яких до життя покликає конкретна справа. Їх структура, взаємозалежність, зв'язок із самодіяльними політичними організаціями залежать від складності, об'єкту, тривалості дії, напряду роботи загону, табору на певний період. Тимчасові органи учнівського управління є домінуючими на період спільної творчої справи і таким чином допомагають визначити і встановити стосунки між дітьми в цей період.

Підпорядкованість одній конкретній меті робить виховну роботу результативною, цільною; а коли в організації різноманітної діяльності кожен учень несе відповідальність за виконання маленької частини від загального наміченого, то це сприяє прискоренню процесу формування у дітей товарищескості, співучасті. Сама позиція педагога–організатора в конкретній спільній творчій справі допомагає формувати певні традиції в таборі, зміні, загоні; вчить наставника бути виконавцем, спільно творити з дітьми.

Педагог–організатор не просто планує виховну роботу з дітьми на певний період, а повинен прагнути залучити школярів до спільної цікавої взаємопошукової роботи, яка сприяла б і відпочинку, і загартуванню, і оздоровленню, і мала б також навчальну мету. Ця робота має певні етапи, які повинні бути обов'язково виконаними. Етапи можуть бути пов'язані з початком, кінцем зміни, датами національного календаря, релігійними святами, традиціями, реальними подіями сьогодення, а також включати в себе всі елементи виховної роботи.

Класичними видами колективно–формуючої діяльності є: трудова, пошукова, краєзнавча робота, туризм. Сприяють доброму згуртуванню школярів і культурно–масові заходи.

Життя загону визначається націленістю і реалізацією змісту роботи, що відповідає інтересам більшості дітей. Планування її, пошук шляхів виконання, відбір змінних організаторів, визначення виконавців, періодична звітність про результати, аналіз діяльності та внеску кожного учня у виконання спільної творчої справи, формування громадської думки – ось база для створення учнівського

самоуправління в таборі. Відповідно до обставин, діти є одночасно і організаторами, і виконавцями.

Для досягнення проміжного чи поетапного результату, педагог–організатор може запропонувати тимчасові творчі групи, об'єднання з різною кількістю учасників. Різнобічна за змістом колективна діяльність забезпечує збагачення досвіду діяльності школяра, значно впливає на їх поведінку. Такий підхід допомагає позитивно вирішити ряд педагогічних завдань: діти вчатьса самостійно планувати роботу, знаходити діяльність, що відповідає їх інтересам, нахилам, здібностям, можливостям тощо (зауважимо, що ця діяльність обов'язково повинна мати громадський характер, конкретну спрямованість). Таким чином, відбувається демократизація стосунків, йде реальний зв'язок слова і діла, організації, керівництва і виконання.

4. Форми залучення дітей до планування виховної роботи у таборі

Формами залучення дітей до планування виховної роботи в таборі можуть бути:

- конкурс «Краща пропозиція»;
- проведення опитування «Ваша думка», «Що я можу зробити?»;
- анкетування «Хочу, щоб було так»;
- розвідка цікавих справ.

Найцікавіші пропозиції дітей знаходять своє відображення в плані роботи на зміну. План роботи затверджується на зборі загону відкритим голосуванням. Планування роботи педагога–організатора буде ефективним лише в тому випадку, коли він дотримуватиметься ряду вимог щодо планування виховної роботи загалом та конкретних методичних порад:

- забезпечуватиме на практиці єдність мети і завдань, змісту і форм виховної діяльності колективу;
- враховуватиме своєрідність роботи загонів, табору;
- підтримуватиме ініціативу школярів.

У деяких таборах практикується ведення щоденника табору, в якому школярі відображають основні вісті в житті загону: трудові справи, спортивні досягнення, участь у конкурсах тощо. За ведення табірної чи загонової сторінки в такому щоденнику відповідає

літописець, який залучає школярів: художників, дописувачів, фотокореспондентів.

Крім загонового, табірною щоденника, члени загону за бажанням та існуючими традиціями, враховуючи матеріальну базу табору, дружини, можуть видавати стіннівки; бажаним є оформлення загонового кутка. Зміст загонового кутка включає:

- назву загону,
- девіз,
- емблему,
- план роботи загону за зміну,
- загонову пісню,
- змінні рубрики: «Сьогодні в загоні», «Рада табору (загону) вирішила», «Наші маяки», «Дякуємо батькам за виховання», «Пишаємося» і т.п.

Виховний вплив стіннівки на школярів не повинен обмежуватись лише змістом чи формою викладу матеріалу. Вона, як «лакмусовий папірець», реагує, виявляє і формує думку в тимчасово створеному осередку школярів. Їй належить виховувати вже самим фактом залучення учнів до роботи над газетою. Найоптимальніша періодичність виходу стіннівки за зміну: 4–5 разів; кількість матеріалів також не повинна перевищувати 4–5. Для цього можливо скористатись змінним (двох–трьох) редакційним складом колегій (кореспондентів, фотографів, художників, редакторів).

Вимоги до створення стіннівки:

- естетична привабливість, тобто газета повинна привертати увагу до себе, збирати читачів, користуватися попитом серед дітей;
- статті та ілюстрації повинні подаватися у відповідності з вимогою: актуальний, важливий матеріал розміщується лівіше, що зумовлено особливістю нашого методу читання;
- передова стаття – невелика за розміром, але довільної форми: коротка замітка, лист–звернення, кореспонденція, репортаж, звіт, інтерв'ю;
- вдале фото, ілюстрації, шаржі – доповнюють мовні засоби опису ситуацій;
- критичні замітки слід писати, дотримуючись максимальної об'єктивності; жанри подання матеріалу можуть бути різними: гуморески, фейлетони, шаржі, казки, загадки, карикатури, фотозвинувачення;

– назва стіннівки повинна бути чіткою, одночасно лаконічною й оригінальною, вміщувати її слід у лівому кутку, під назвою газети зазначається, чиїм органом вона є, вказується її номер, дата і періодичність виходу. В правому кутку подається список тих, хто готував газету до випуску, членів редколегії; можливе подання інформації про зміст наступного номера.

Таким чином, в умовах табірної літа педагогові–організаторові, вихователіві необхідно вміти володіти технологією планування виховної роботи, щоб забезпечити налагодження радісного взаємного спілкування й пізнання.

Контрольні питання:

1. Виховний захід як основна форма організації виховної роботи.
2. Традиційні виховні заходи.
3. Нетрадиційні виховні заходи.
4. Педагогічні вимоги до проведення виховних заходів.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

План:

1. Мета і завдання позаурочної діяльності вчителя технологій на сучасному етапі розвитку освіти в Україні.
2. Зв'язок школи і позашкільних навчальних закладів.
3. Вплив розвитку науки і техніки на індивідуальні запити учнів та систему позашкільних навчальних закладів.
4. Позаурочна діяльність у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, економічне, екологічне виховання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати матеріали лекції.
2. Із ЗУ «Про позашкільну освіту» опрацювати матеріали: Стаття 8. Основні завдання позашкільної освіти. Стаття 15. Основні напрями позашкільної освіти.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stand-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncW

[jO8rbVk2pIsAONIL_2N](#)

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2 ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ.

План:

1. Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: науковості, зв'язку теорії з практикою, систематичності та послідовності, наочності, свідомості і активності учнів, виховного характеру навчання. Доступності і посиленості праці для учнів, урахування вікових та індивідуальних особливостей, міцності оволодіння ЗУН.

2. Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: природовідповідності, культуровідповідності, творчості, зв'язку з життям, колективізму, добровільності, самодіяльності, інтересу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати матеріали лекції.
2. Зробити коротку характеристику специфічних принципів організації позаурочної та позашкільної роботи у вигляді таблиці.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.

2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.

3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351->

[pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N](https://www.researchgate.net/publication/328111111_pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N)

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3 ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

План:

1. Загальнопедагогічні масові форми організації позаурочної діяльності учнів: екскурсії, гуртки, конференції, виставки, зльоти.
2. Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів: студії народних ремесел, клуби за інтересами, майстер–класи, школи художньо–естетичного напрямку, творчі об’єднання.
3. Особливості організації специфічних форм організації позаурочної діяльності учнів та загальна методика їх підготовки та проведення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризувати у вигляді таблички масові форми організації позаурочної діяльності учнів.
2. Розробити план роботи гуртка.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncW

[jO8rbVk2pIsAONIL_2N](#)

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4

МАСОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ В ГУРТКУ

План:

1. Організація та проведення масових форм позаурочної роботи в освітньому процесі школи.
2. Вплив масових форм позаурочної роботи на виховання учнів.
3. Проведення науково–технічних, ювілейних, святкових вечорів, зустрічей з майстрами декоративно–прикладного мистецтва, новаторами виробництва.
4. Організація виставок, олімпіад, турнірів, конкурсів трудової майстерності.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти табличку порівняння позитивного та негативного впливу масових форм позаурочної роботи на виховання учнів.
2. Підготувати план проведення святкового вечора на тему «Проблеми сьогодення».
3. Змоделювати план виставок дитячих малюнків.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: [http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-](http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i)

[viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N](https://www.facebook.com/viziya2030/?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N)

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5-6

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ

План:

1. Зміст навчального матеріалу на гурткових заняттях.
2. Вибір індивідуальних творчих завдань для кожного гуртківця.
3. Організація проектно–технологічної діяльності учнів у гуртку.
4. Складання плану–конспекту гурткового заняття.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виписати види індивідуальних творчих занять з гуртківцем.
2. Підготувати план роботи учнів під час проектно–технологічної діяльності на гуртковому занятті.
3. Скласти план–конспект гурткового заняття.
4. Змоделювати фрагмент проведення гурткового заняття.
5. Законспектувати зміст навчального матеріалу на гуртковому занятті.
6. Підготувати план–конспект гурткового заняття на вільну тему.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stand-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncW

[jO8rbVk2pIsAONIL_2N](#)

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

План:

1. Виховний захід як основна форма організації виховної роботи.
2. Традиційні виховні заходи.
3. Нетрадиційні виховні заходи.
4. Педагогічні вимоги до проведення виховних заходів.
5. Методика підготовки та проведення масових заходів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати план проведення вікторини на екологічну тему.
2. Підготувати план проведення фізкультурно–оздоровчого заходу.
3. Розробити виховний захід, запропонувати систему підготовчої роботи до заходу.
4. Змоделювати бесіду вихователя з дітьми з якої розпочинається підготовка до виховного заходу.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8 КОЛЕКТИВНА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

План:

1. Технологія колективної творчої діяльності.
2. Принципи технології КТД.
3. Конструктор КТД.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити перелік ігор, доцільних для проведення в організаційний період роботи табору.
2. Скласти та провести кілька інтелектуальних ігор.
3. Скласти та провести ланцюжок рухливих ігор.
4. Скласти та провести ланцюжок «тихих» ігор в приміщенні.
5. Розробити методику проведення Дня Української вишиванки, Дня Козацької слави, Дня Сорочинського ярмарку.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stand-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N
5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних

навчальних закладів. Сучасні виклики науки ХХІ століття : зб. наук. матеріалів ХVІІ Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №9 СТРУКТУРА ТАБІРНОЇ ЗМІНИ

План:

1. Організаційний період табірної зміни; мета, завдання та характерні особливості.
2. Основний період табірної зміни; мета, завдання та характерні особливості.
3. Заключний період табірної зміни; мета, завдання та характерні особливості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Створення примірного плану виховної і розвиваючої діяльності з дітьми в літньому оздоровчому таборі на організаційний період зміни.
2. Розробити план виховної і розвиваючої діяльності з дітьми в літньому оздоровчому таборі на заключний період табірної зміни.
3. Розробити перелік ігор, доцільних для проведення в основному періоді табірної зміни.
4. Розробити методику проведення вогника знайомства для колективів різного віку.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL:

http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №10-11 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ПЕДАГОГА-ОРГАНІЗАТОРА

План:

1. Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірною літа.
2. Поняття про робочий план–мережу.
3. Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірною літа.
4. Форми залучення дітей до виховної роботи в таборі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Змоделювати роботу педагога–організатора під час зустрічі з дітьми, їх розподілом; виявлення творчих здібностей; від'їзду дітей.
2. Скласти план роботи в період табірною зміни та презентувати свою розробку.
3. Розробити сценарій свята – творчої презентації колективу вихователів.
4. Представити розробку проекту на тему: «Новий тип оздоровчого табору для дітей. Яким йому бути?».
5. Створити картотеку ігор різних видів з врахуванням індивідуальних, вікових особливостей дітей (не менше 30 ігор).

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №12 ІГРИ В ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

План:

1. Ігри в житті оздоровчого табору.
2. Види і характеристика дитячих ігор.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити план та методику проведення найбільш типових табірних днів–свят.
2. Розробити методику проведення днів–свят, що знайомлять вихованців з новими формами економічного життя.
3. Розробити план проведення Малих Олімпійських ігор.
4. Розробити план проведення спортивного свята.
5. Розробити перелік та зміст конкурсів для проведення Веселих стартів.

Рекомендована література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N
5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних

навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Методичні рекомендації до семінарських занять

Тема 1. Мета та завдання позаурочної та позашкільної роботи з учнями

Очікувані результати:

Після цього заняття студенти:

- матимуть чіткі уявлення про роль професії вчителя в суспільстві;
- вільно характеризуватимуть елементи позаурочної роботи, педагогічної діяльності;
- визначати основні завдання позаурочної та позашкільної роботи;
- чітко формулювати і диференціювати схожі поняття та терміни, вільно використовувати їх у професійній мові;
- характеризувати мету позашкільної роботи;
- зможуть самостійно аналізувати функції педагога, сучасні вимоги до педагога та його педагогічні вміння.

Орієнтовний план і методи проведення заняття.

I. Вступна частина (15 хв.)

1. Актуалізація знань
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Оголошення теми і мети заняття

II. Основна частина (50 хв.)

4. Надання необхідної інформації
5. Інтерактивні вправи

III. Підсумкова частина (15 хв.)

Оцінювання

6. Оцінювання
7. Підведення підсумків.

Питання, винесені на обговорення:

1. Мета і завдання позаурочної діяльності вчителя технологій на сучасному етапі розвитку освіти в Україні.
2. Зв'язок школи і позашкільних навчальних закладів.
3. Вплив розвитку науки і техніки на індивідуальні запити учнів та систему позашкільних навчальних закладів.

4. Позаурочна діяльність у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, економічне, екологічне виховання.

Хід заняття.

Знайомство.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду.

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
1.	Мета і завдання позаурочної діяльності вчителя технологій на сучасному етапі розвитку освіти в Україні.	Виконання творчих практичних завдань (до 20 хв.) (робота у мікрогрупах – «коло цікавих ідей»).

Алгоритм колективного обговорення питань з використанням методу «коло цікавих ідей»

Викладач об'єднує студентів у мікрогрупи (по 4–6 осіб). Студенти кожної самостійно виконують своє завдання, розподіливши між собою ролі: спікер (організовує порядок), секретар (фіксує ідеї, приклади з життя), доповідач, оптиміст і песиміст (задають питання доповідачам з інших мікрогруп, відповідно до своїх ролей).

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду.

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
21.	Зв'язок школи і позашкільних навчальних закладів.	Застосування інтерактивного методу «акваріум».
32.	Вплив розвитку науки і техніки на індивідуальні запити учнів та систему позашкільних навчальних закладів.	Застосування інтерактивного методу «акваріум».
43.	Позаурочна діяльність у цілісному розвитку учнів, їх трудове, моральне, естетичне, економічне, екологічне виховання.	Застосування інтерактивного методу «акваріум».

Алгоритм колективного обговорення питань з використанням методу «акваріум»

Викладач виділяє мікрогрупу (5 студентів), яка сидючи в центрі групи, утворює т. зв. «акваріум». Вони висвітлюють питання, порадившись між собою. Інші студенти уважно слухають, потім колективно обговорюють.

III. Підсумкова частина

Висновки: використовуючи інтерактивний метод «мікрофон», кожен студент по черзі продовжує фразу «Сьогодні на занятті я дізнався (зрозумів, відчув)...

Тема 2. Принципи організації позаурочної та позашкільної роботи

Очікувані результати:

Після цього заняття студенти:

- розрізняти і критично аналізувати основні принципи позаурочної та позашкільної роботи;
- володіти педагогічною рефлексією, навичками самооцінки;
- самостійно аналізувати психолого–педагогічні джерела;
- здійснювати самоаналіз педагогічної компетентності.

Орієнтовний план і методи проведення заняття.

I. Вступна частина (15 хв.)

1. Актуалізація знань
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Оголошення теми і мети заняття

II. Основна частина (50 хв.)

4. Надання необхідної інформації
5. Інтерактивні вправи

III. Підсумкова частина (15 хв.)

Оцінювання

6. Оцінювання
7. Підведення підсумків.

Питання, винесені на обговорення:

1. Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.
2. Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
1.	Загальнодидактичні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: науковості, зв'язку теорії з практикою, систематичності та послідовності, наочності, свідомості і активності учнів, виховного характеру навчання. Доступності і посильності праці для учнів, урахування вікових та індивідуальних особливостей, міцності оволодіння ЗУН.	Дискусія з використанням методу «опора на власний досвід»

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
2.	Специфічні принципи організації позаурочної та позашкільної роботи: природо відповідності, культуро відповідності, творчості, зв'язку з життям, колективізму, добровільності, самодіяльності, інтересу.	Робота в мікрогрупах з використанням інтерактивного методу «ажурна пилка»

Алгоритм колективного обговорення з застосуванням методу «Ажурна пилка»

Викладач об'єднує студентів у мікрогрупи (по 4–6 осіб). Студенти кожної мікрогрупи самостійно вивчають відповідне питання, потім команди переформовуються так, щоб у кожній команді було по одному учаснику з попередніх команд. Кожен учасник команди у певній послідовності розповідає своє питання команді, потім команди розформовують, повертаючи учасників до попередньої команди.

Тема 3. Форми організації позаурочної та позашкільної роботи з учнями

Очікувані результати:

- чітко формулювати і диференціювати поняття та терміни, вільно використовувати їх у професійній мові;
- розрізняти та характеризувати мету діяльності за спрямуванням;
- розрізняти і критично аналізувати основні форми організації позаурочної та позашкільної роботи;
- здійснювати самоаналіз педагогічної компетентності;
- матимуть чіткі уявлення про позаурочну та позашкільну роботу;
- вільно характеризуватимуть комунікативну діяльність учителя;
- зможуть самостійно аналізувати педагогічні ситуації і шляхи їх вирішення педагогами, сучасні вимоги до педагога та його педагогічні вміння.

Орієнтовний план і методи проведення заняття.

I. Вступна частина (15 хв.)

1. Актуалізація знань
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Оголошення теми і мети заняття

II. Основна частина (50 хв.)

4. Надання необхідної інформації
5. Інтерактивні вправи

III. Підсумкова частина (15 хв.)

Оцінювання

6. Оцінювання
7. Підведення підсумків.

Питання, винесені на обговорення:

1. Загальнопедагогічні масові форми організації позаурочної діяльності учнів: екскурсії, гуртки, конференції, виставки, зльоти.

2. Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів: студії народних ремесел, клуби за інтересами, майстер–класи, школи художньо–естетичного напрямку, творчі об'єднання.

3. Особливості організації специфічних форм організації позаурочної діяльності учнів та загальна методика їх підготовки та проведення.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
1.	Загальнопедагогічні масові форми організації позаурочної діяльності учнів: екскурсії, гуртки, конференції, виставки, зльоти.	Виконання творчих практичних завдань (до 20 хв.) (робота у мікрогрупах – «коло цікавих ідей»).

Алгоритм колективного обговорення питань з використанням методу «коло цікавих ідей»

Викладач об'єднує студентів у мікрогрупи (по 4–6 осіб). Студенти кожної самостійно виконують своє завдання, розподіливши між собою ролі: спікер (організовує порядок), секретар (фіксує ідеї, приклади з життя), доповідач, оптиміст і песиміст (задають питання доповідачам з інших мікрогруп, відповідно до своїх ролей).

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
2.	Специфічні форми організації позаурочної діяльності учнів: студії народних ремесел, клуби за інтересами, майстер–класи, школи художньо–естетичного напрямку, творчі об’єднання.	Застосування інтерактивного методу «акваріум».
3.	Особливості організації специфічних форм організації позаурочної діяльності учнів та загальна методика їх підготовки та проведення.	Застосування інтерактивного методу «акваріум».

Алгоритм колективного обговорення питань з використанням методу «акваріум»

Викладач виділяє мікрогрупу (5 студентів), яка сидячи в центрі групи, утворює «акваріум». Вони висвітлюють питання, порадившись між собою. Інші студенти уважно слухають, потім колективно обговорюють.

III. Підсумкова частина

Висновки: використовуючи інтерактивний метод «мікрофон», кожен студент по черзі продовжує фразу «Сьогодні на занятті я дізнався (зрозумів, відчув)...

Тема 4. Роль і місце літнього відпочинку в системі виховання школярів

Очікувані результати:

- чітко формулювати і диференціювати поняття та терміни, вільно використовувати їх у професійній мові;
- розрізняти і критично аналізувати роль літнього відпочинку в системі виховання школярів;
- аналізувати місце літнього відпочинку в системі виховання

школярів;

• визначати стилі педагогічного спілкування, вирішувати конкретні проблеми педагогічного спілкування;

Орієнтовний план і методи проведення заняття.

I. Вступна частина (15 хв.)

1. Актуалізація знань
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Оголошення теми і мети заняття

II. Основна частина (50 хв.)

4. Надання необхідної інформації
5. Інтерактивні вправи

III. Підсумкова частина (15 хв.)

Оцінювання

6. Оцінювання
7. Підведення підсумків.

Питання, винесені на обговорення:

1. Поняття про табірну зміну; її роль у житті дитини.
2. Виховний захід; його особливості в умовах табірної літа.
3. Організаційний, основний та заключний періоди табірної зміни: характеристика.
4. СТС та КТС.

Хід заняття

Заняття розпочинається з розгляду основних понять.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
1.	Поняття про табірну зміну; її роль у житті дитини.	Робота в парах, мікрогрупах та групах із застосуванням методу «акваріум».

№	Вправи	Алгоритм виконання вправ
----------	---------------	---------------------------------

1.	«Відкриті та закриті стосунки» (тренінг)	Вправу виконують в колі, обговорюючи різні питання: розмова про погоду; жарти, демонстрування неухважності; обговорення подій минулого дня; обговорення планів на майбутнє; оцінення інших людей (вираз неприязні до особистості чи поцінування її).
2.	«З мого власного досвіду спілкування з вожатими у період табірної зміни»	Пригадати, описати письмово, а під час заняття розповісти про конкретні ситуації у таборі, в яких простежуються стилі спілкування, модель поведінки, комунікативні уміння Вашого вожатого.
3.	«Програвання педагогічних ситуацій»	Одна мікрогрупа (5 студентів), розподіливши ролі, розіграє сценки, в яких моделює певний стиль спілкування, поведінки вожатого. Студенти групи мають ідентифікувати стиль спілкування, модель поведінки вожатого. Сценки, в яких студенти моделюють педагогічні ситуації, у процесі їх підготовки тримають у секреті від інших.

Виконуючи вправи № 1–3 можна:

- виробити комунікативні уміння студентів;
- моделювати стилі спілкування при контакті учителя з учнями та з їхніми батьками, інтерпретувати та ідентифікувати їх;
- моделювати стилі педагогічного управління при контакті вожатого з учнями, з батьками учнів, інтерпретувати та ідентифікувати їх;
- конструювати моделі поведінки вожатого при контакті з учнями та їхніми батьками, інтерпретувати та ідентифікувати ці моделі.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду.

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
2.	Виховний захід; його особливості в умовах табірної літа. Організаційний, основний та заключний періоди табірної зміни: характеристика. СТС та КТС.	Робота індивідуальна, в парах, та групах.

Алгоритм індивідуальної, групової та попарної форми роботи.

Індивідуальна форма роботи дає змогу розглядати проблемні питання, винесені на обговорення (з'ясування сутності проблеми, її розв'язання, підготування доповідей з тих проблемних питань, які зацікавили студента);

попарна – розгляд питання за участю двох студентів:

1) доповідач розкриває й обґрунтовує усно сутність проблеми;

2) опонент аналізує зміст доповіді, повноту розв'язання проблеми;

3) групова – студенти групи слухають, доповнюють, ставлять запитання доповідачу, висловлюють свою точку зору, дискутують тощо.

III. Підсумкова частина

Висновки: використовуючи інтерактивний метод «мікрофон», кожен студент по черзі продовжує фразу «Сьогодні на занятті я дізнався (зрозумів, відчув)...

Тема 5. Особливості організації праці педагога–організатора

Очікувані результати:

Після цього заняття студенти:

– матимуть чіткі уявлення про особливості організації праці педагога–організатора;

– вільно використовуватимуть свій психофізичний апарат як

інструмент виховного впливу;

– зможуть самотійно впливати на своє внутрішнє самопочуття та втілювати свої внутрішні самопочуття у міміці, жестах, рухах.

Орієнтовний план і методи проведення заняття.

I. Вступна частина (15 хв.)

1. Актуалізація знань
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Оголошення теми і мети заняття

II. Основна частина (50 хв.)

4. Надання необхідної інформації
5. Інтерактивні вправи

III. Підсумкова частина (15 хв.)

Оцінювання

6. Оцінювання
7. Підведення підсумків.

Хід заняття.

Заняття розпочинається з розгляду основних понять.

Питання, винесені на обговорення:

1. Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірної літа.
2. Поняття про робочий план–мережу.
3. Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірної літа.
4. Форми залучення дітей до виховної роботи в таборі.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
1.	Особливості роботи педагога–організатора в умовах табірної літа. Поняття про робочий план–мережу.	Робота в мікрогрупах використанням інтерактивного методу «ажурна пилка»

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду.

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
4.	Створення стабільних та тимчасових органів учнівського керівництва в умовах табірної літа.	Робота в мікрогрупах та групах.

Алгоритм колективного обговорення з застосуванням методу «ажурна пилка»

Викладач об'єднує студентів у мікрогрупи (по 4–6 осіб). Студенти кожної мікрогрупи самостійно вивчають відповідне питання, потім команди переформовуються так, щоб у кожній команді було по одному учаснику з попередніх команд. Кожен учасник команди у певній послідовності розповідає своє питання команді, потім команди розформовують, повертаючи учасників до попередньої команди.

Питання для роздумів та форма їхнього розгляду

№	Питання для роздумів	Форма його розгляду
2.	Форми залучення дітей до виховної роботи в таборі.	Робота в парах, мікрогрупах та групах з використанням інтерактивних вправ.

Алгоритм роботи в парах

Студенти об'єднуються в пари (команда з двох осіб). Розподіляють між собою ролі оповідача і слухача. Поки оповідач розказує цікаву історію, слухач мовчки, за допомогою візуального контакту, міміки, жестів показує, що йому цікаво слухати. У результаті зміни ролей оповідач стає слухачем і навпаки. Слухаючи розповідь, студент за допомогою невербальних засобів спілкування повинен показати, що йому нецікаво слухати оповідача. Після завершення вправи проходить колективне обговорення. Якими були відчуття, коли було важко спілкуватися, наскільки важливий візуальний контакт.

III. Підсумкова частина

Висновки: використовуючи інтерактивний метод «мікрофон», кожен студент по черзі продовжує фразу «Сьогодні на занятті я дізнався (зрозумів, відчув)

Завдання для самостійної роботи

№ теми	Зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
Тема №1	<p>Мета та завдання позаурочної та позашкільної роботи з учнями.</p> <p>Взаємозв'язок позаурочного та позашкільного виховання.</p> <p>Проектування веб-сайту позашкільного навчального закладу та розміщення його в мережі Інтернет.</p>	6	8
Тема №2	<p>Принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.</p> <p>Проаналізувати загальнодидактичні та специфічні принципи та у вигляді таблиці подати порівняльну характеристику даних принципів.</p> <p>Розробити гурткове заняття використовуючи принципи організації позаурочної та позашкільної роботи.</p>	6	8
Тема № 3	<p>Форми організації позаурочної і позашкільної роботи з учнями.</p> <p>Охарактеризувати у вигляді таблиці масові форми організації позаурочної діяльності учнів.</p> <p>Розробити план роботи гуртка у вигляді презентації та представити його.</p>	6	8
Тема №4	<p>Зміст позаурочної та позашкільної роботи. Організація і напрями роботи учнівських гуртків.</p>	6	8

	<p>Гуманістична спрямованість та культура поведінки вчителя ХХІ століття.</p> <p>Професійно значущі особистісні якості вчителя.</p> <p>Створення та організація гуртка.</p> <p>Обрати один із напрямів гурткової роботи та організувати гурток за вибраним напрямом.</p>		
Тема №5	<p>Дидактичні основи освітнього процесу в гуртках.</p> <p>Типи та рівні гуртків, секцій, студій, шкіл та творчих об'єднань художньо–естетичного напрямку.</p> <p>Види гуртків за художньою обробкою матеріалів. Метод проектів на гурткових заняттях. Створити проект гуртка та презентувати його.</p>	6	8
Тема №6	<p>Методика проведення гурткових занять.</p> <p>Взаємозв'язок методів і прийомів на гурткових заняттях.</p> <p>Скласти план–конспект гурткового заняття застосувавши різноманітні методи та прийоми роботи під час заняття.</p>	6	8
Тема №7	<p>Роль і місце літнього відпочинку в системі школярів.</p> <p>Нетрадиційні форми виховних заходів в умовах табірної літа; їх роль у формуванні й розвитку у дітей комплексу позитивних ділових якостей.</p> <p>Розробити перелік ігор, доцільних для проведення в організаційний період.</p>	8	8

Тема №8	<p align="center">Особливості організації праці педагога–організатора.</p> <p align="center">Планування та облік роботи в літніх оздоровчих таборах.</p> <p>Вимоги, що висуваються до особистості педагога–організатора ЛОТ та його роботи.</p> <p>Скласти план роботи в період табірної зміни та презентувати свою розробку.</p>	6	10
	Всього	50	66

Завдання 1.

Проектування веб–сайту позашкільного навчального закладу та розміщення його в мережі Інтернет.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.

2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.

3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ*

імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019.

URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Розробіть проект веб–сайту позашкільного навчального закладу.

2. Прокоментуйте вислів В. О. Сухомлинського: «У кожному вчителеві повинна сяяти і ніколи не гаснути маленька іскорка дитинства».

Контрольні питання:

1. Що таке проект?
2. Які основні компоненти веб–сайту позашкільного навчального закладу?

Завдання 2.

Модель типової структури веб–сайту підрозділу позашкільного навчального закладу.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoneWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки ХХІ століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Розробіть проект веб–сайту підрозділу позашкільного навчального закладу.
2. Опишіть проект веб–сайту, та вкажіть плюси і мінуси.

Контрольні питання:

1. Що таке веб–сайт?
2. Які основні компоненти веб–сайту підрозділу позашкільного навчального закладу?

Завдання 3

Детальний опис типової структури веб–сайту підрозділу позашкільного навчального закладу.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. No 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. URL: <http://www.enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stand-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Розробіть проект веб–сайту за типовою структурою підрозділу позашкільного навчального закладу.
2. Продемонструйте веб–сайт позашкільного навчального закладу, який Ви розробили.

Контрольні питання:

1. Що таке структуру веб–сайту?
2. Опишіть типову структуру веб–сайту підрозділу позашкільного навчального закладу.

Завдання 4.

Детальний опис модулів загального призначення.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15

2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.

3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки

педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ*

імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Розробіть один із модулів загального призначення.
2. Презентує та опишіть модуль, який Ви розробили.

Контрольні питання:

1. Що таке модуль?
2. Охарактеризуйте модулі загального призначення?

Завдання 5.

Рекомендації по адмініструванню типового Інтернет–середовища портального типу позашкільного навчального закладу.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. No 2(13). С. 7–15.

2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.

3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ*

імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019.

URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoneWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки ХХІ століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Проаналізуйте Інтернет–середовище портального типу позашкільного навчального закладу.

2. Вкажіть плюси та мінуси Інтернет–середовища портального типу.

Контрольні питання:

1. Назвіть рекомендації по адмініструванню типового Інтернет–середовища портального типу.

2. Охарактеризуйте Інтернет–середовище портального типу позашкільного навчального закладу.

Завдання 6

Детальний опис роботи по адміністраторській частині типового Інтернет–середовища порталного типу з тематичним розділом.

Основна література:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін–т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2018. № 2(13). С. 7–15.

2. Баранова В. А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.

3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ*

імені М. П. Драгоманова. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>

Додаткова література:

4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019.

URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N

5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.

Дидактичні завдання:

1. Розробіть типове Інтернет–середовище портального типу з тематичним розділом.
2. Представте та опишіть свою розробку Інтернет–середовища портального типу з тематичним розділом.

Контрольні питання:

1. Що таке тематичний розділ?
2. Охарактеризуйте типове Інтернет–середовище портального типу з тематичним розділом.

ТЕСТИ

1. Які є основні завдання загальноосвітньої школи?

- А) включення учня в систему відносин;
- Б) створення сприятливих умов навчання;
- В) забезпечення фізичного, інтелектуального, соціального та духовного розвитку особистості школяра;
- Г) створити атмосферу невимушеності, ініціативності, самодіяльності.

2. Хто із науковців поєднує поняття позанавчальна і позаурочна діяльність?

- А) Н. Христич;
- Б) Р. Вайноли;
- В) Б. Кобзар;
- Г) Л. Заремба;

3. Що таке позанавчальна діяльність?

- А) це система справ, організованих у позанавчальний час і спрямованих на формування в учнів певного досвіду поведінки;
- Б) система занять і спілкування учнів поза уроками з елементами навчальної діяльності;
- В) це система взаємопов'язаних заходів і дій вихованців та педагогів на основі самовизначення, самовираження;
- Г) це цілеспрямована освітня робота зі школярами, що її організовують і здійснюють вчителі.

4. Що таке позакласна діяльність на думку науковця Н.Христича?

- А) це «система справ, організованих у позанавчальний час і спрямованих на формування в учнів певного досвіду поведінки, звичок і навичок з метою виховання тих чи інших почуттів, особистісних якостей, особливостей, характеристик».
- Б) єдність взаємопов'язаних і взаємообумовлених мети, діяльності щодо її реалізації, змісту, форм, виховних відносин, критеріїв ефективності виховної роботи, принципів, спрямованих на формування творчої особистості школяра;

В) це система взаємопов'язаних заходів і дій вихованців та педагогів на основі самовизначення, самовираження, самореалізації особистості, спрямована на ставлення до учня як до людини;

Г) система занять і спілкування учнів поза уроками з елементами навчальної діяльності, яка організовується після уроків і спрямована на виховання свідомого ставлення до навчання;

5. Хто з науковців використовував неординарний підхід до поняття позакласна діяльність?

А) Н.Христич;

Б) Р.Вайноли;

В) Л.Заремба;

Г) Б.Кобзар;

6. Які завдання визначає перед собою позакласна діяльність?

А) розвивати пізнавальну діяльність учнів;

Б) організувати в позаурочний час, учнівське самоврядування;

В) виховання якостей особистості всебічно розвиненої, духовно багатой, творчої, самостійної у виборі форм і методів своєї діяльності.

Г) розширення знань і вмінь школяра для розвитку його здібностей;

7. У чому полягає особливість позаурочної роботи?

А) суспільній спрямованості;

Б) цілісному розвитку школяра;

В) у добровільній участі;

Г) всебічному розвитку учнів.

8. Яке з визначень належить терміну «позаурочна діяльність»?

А) це діяльність групи чи окремих педагогів школи, що спрямована на створення у вільний від навчання час комфортних умов для розвитку творчих здібностей та реалізацію духовного потенціалу особистості;

Б) різноманітна діяльність учителів, вихователів, яка спрямована на виховання учнів і здійснювана в позаурочний час;

В) діяльність, що організовується з класом, групою учнів у позаурочний час для задоволення потреб школярів у змістовному дозвіллі;

Г) діяльність групи чи окремих педагогів школи, спрямована на створення у вільний від навчання час комфортних умов для розвитку творчих здібностей;

9. Коли був затверджений постановою Кабінету Міністрів України державний стандарт базової і повної середньої освіти?

- А) 13 січня 2006 року;
- Б) 7 лютого 2010 року;
- В) 14 січня 2004 року;
- Г) 10 лютого 2005 року;

10. Що таке позашкільні навчально–виховні заклади?

А) широкодоступні заклади освіти, які дають дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля;

Б) Заклад вищої освіти, окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права;

В) виробниче об'єднання, що виступає як єдиний виробничо–господарський комплекс, до складу якого входять фабрики, заводи, науково–дослідні, й інші виробничі одиниці.

Г) навчальний заклад, зазвичай початкової або середньої освіти, але також іноді й вищої;

11. Яка тривалість одного заняття в позашкільному навчальному закладі для дітей старшого віку?

- А) 30 хвилин;
- Б) 35 хвилин;
- В) 40 хвилин;
- Г) 45 хвилин;

12. Що передбачає собою освітня функція художньо–трудової діяльності?

А) засвоєння школярами комплексу знань з різних галузей наук і сфер життя;

- Б) соціальний і духовний розвиток індивіда;
- В) поєднана фізичної та розумової праці;
- Г) всебічний розвиток учня;

13. Що на думку К. Ушинського збагачує розум людини?

- А) вільна праця;
- Б) творча праця;
- В) фізична праця;
- Г) розумова праця;

14. Що на думку науковців є психічним розвиток?

- А) це формування і вдосконалення психічних функцій і рис особистості на різних етапах її життя.
- Б) це розвиток пізнавальних процесів учнів;
- В) всебічний розвиток людини;
- Г) це формування і вдосконалення фізичних функцій і рис особистості;

15. На яких загально дидактичних принципах ґрунтується організація позаурочної та позашкільної діяльності?

- А) принцип науковості, принцип систематичності і послідовності навчання;
- Б) принцип доступності навчання, принцип зв'язку навчання з життям;
- В) Принцип свідомості й активності учнів у навчанні, принцип наочності в навчанні;
- Г) Все вище перелічене правильна відповідь.

16. Що є характерним для принципу індивідуального підходу до учнів?

- А) Дає змогу в умовах колективної навчальної роботи кожному учневі йти до оволодіння навчальним матеріалом своїм шляхом;
- Б) є провідним, тому що визначає головне спрямування пізнавальної діяльності учнів і керування нею;
- В) його основа – об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою;

Г) Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей.

17. Яке головне завдання педагога в реалізації принципу емоційності навчання?

- А) Розвиток ініціативи і самодіяльності учнів;
- Б) Розвиток винахідливості та творчості;
- В) Використання ігрових форм, цікавість, емоційність;
- Г) керувати формуванням емоцій, що активізують навчально–пізнавальну діяльність, і запобігати появі тих, які негативно позначаються на ній.

18. Що вимагає принцип природовідповідності?

- А) визначити й обґрунтувати зміст теоретичної і практичної підготовки учнів;
- Б) передбачає органічний зв'язок з історією народу, його культурними і побутовими традиціями, з народним мистецтвом, ремеслами і промислами, забезпечення духовної єдності та спадкоємності поколінь;
- В) вимагає максимального урахування в освітньому процесі індивідуальних нахилів, здібностей та обдарувань із метою розробки стратегії і тактики розвитку особистості;
- Г) залучення особистості до нового, оригінального та значущого процесу, як для самої людини, так і для суспільства в цілому;

19. Яка мета технології колективно–творчої діяльності?

- А) це система філософії, умов, методів, прийомів і організаційних форм виховання, забезпечують формування і творчий розвиток колективу дорослих і дітей на принципах гуманізму;
- Б) поєднання колективного та індивідуального виховання та ін.
- В) розкріпачення особистості, формування громадянської самосвідомості, розвиток його здібностей до соціальної творчості, виховання суспільно–активної творчої особистості, здатної примножити суспільну культуру, зробити внесок у побудову правового демократичного суспільства;
- Г) пріоритет етичних цінностей над інформованістю (головні орієнтири: доброта, любов, працьовитість, совість, гідність і т. д.

20. На які групи поділяються основні форми організації позаурочної діяльності?

- А) Молодша шкільна група, шкільна група, підліткова група;
- Б) Масові, групові, та індивідуальні;
- В) великі, малі;
- Г) Первинні та вторинні;

21. Які форми організації позаурочної діяльності найчастіше використовуються в школі?

- А) самостійне виготовлення проекту, клуби за інтересами, бесіди;
- Б) фестивалі, вечори запитань і відповідей;
- В) екскурсії, гуртки, виставки;
- Г) конференції, конкурси, ранки.

22. Яка тривалість екскурсії за часом?

- А) 60 хвилин;
- Б) 45–90 хвилин;
- В) 1 година 35 хвилин;
- Г) 2 години;

23. Як поділяються екскурсії за змістом?

- А) програмні та позапрограмні;
- Б) короткотермінові та тривалі;
- В) попередні, супровідні, заключні;
- Г) виробничі, біологічні, історичні, географічні, краєзнавчі, мистецькі;

24. Що таке технологія колективно–творчої діяльності?

- А) поєднання колективного та індивідуального виховання та ін.
- Б) це система філософії, умов, методів, прийомів і організаційних форм виховання, забезпечують формування і творчий розвиток колективу дорослих і дітей на принципах гуманізму;
- В) розкріпачення особистості, формування громадянської самосвідомості, розвиток його здібностей до соціальної творчості, виховання суспільно–активної творчої особистості, здатної примножити суспільну культуру, зробити внесок у побудову правового демократичного суспільства

Г) пріоритет етичних цінностей над інформованістю (головні орієнтири: доброта, любов, працьовитість, совість, гідність і т. д.

25. Що є обов'язковою умовою проведення екскурсії?

А) Ознайомлення школярів із планом їх проведення;

Б) в постановці ряду запитань, відповіді на яких учні знайдуть після екскурсії;

В) цільовий інструктаж учнів з техніки безпеки, правил поведінки під час переходу чи проїзду до місця екскурсії;

Г) заздалегідь спланований маршрут екскурсії;

26. Яке з визначень належить терміну «конференція»?

А) добровільне об'єднання учнів, що виявляють підвищений інтерес до визначеної області знань і прагнуть займатися практичною діяльністю;

Б) збори, нарада представників яких—небудь держав, партійних, громадських, наукових та інших організацій для обговорення та розв'язання певних питань;

В) наукові доповіді та повідомлення, але змінюються ролі доповідачів, ракурс бачення ними тих чи тих явищ природи і діяльності людини;

Г) публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу;

27. Яке з визначень характеризує термін «гурток»?

А) публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу;

Б) збори, нарада представників яких—небудь держав, партійних, громадських, наукових та інших організацій для обговорення та розв'язання певних питань;

В) добровільне об'єднання учнів, що виявляють підвищений інтерес до визначеної області знань і прагнуть займатися практичною діяльністю;

Г) наукові доповіді та повідомлення, але змінюються ролі доповідачів, ракурс бачення ними тих чи тих явищ природи і діяльності людини;

28. Що таке виставка?

А) збори, нарада представників яких–небудь держав, партійних, громадських, наукових та інших організацій для обговорення та розв'язання певних питань;

Б) наукові доповіді та повідомлення, але змінюються ролі доповідачів, ракурс бачення ними тих чи тих явищ природи і діяльності людини;

В) добровільне об'єднання учнів, що виявляють підвищений інтерес до визначеної області знань і прагнуть займатися практичною діяльністю;

Г) публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу;

29. Яке з визначень характеризує «виставка–ярмарок»?

А) дуже поширена форма виховної роботи, де виставляються і продаються виготовлені учнями сувеніри. На відміну від виставки–конкурсу, цей захід проводиться протягом одного–двох днів, має на меті, як правило, збір коштів на певну благодійну мету;

Б) виставка товарів, виробів і т. ін., на якій організовано їх продаж;

В) публічний показ яких–небудь робіт, мета якого – виявити кращі з них;

Г) підбиття підсумків, нагородження переможців, можливо, концерт на їхню честь, тобто повноцінне свято з окремим сценарієм;

30. Що означає термін «Зліт»?

А) публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу;

Б) підбиття підсумків, нагородження переможців, можливо, концерт на їхню честь, тобто повноцінне свято з окремим сценарієм;

В) з'їзд, збори членів якої–небудь масової організації, представників якої–небудь професії і т. ін.

Г) це комплексний захід тривалістю від одного до кількох днів.

31. Що таке майстер–клас?

А) підбиття підсумків, нагородження переможців, можливо, концерт на їхню честь, тобто повноцінне свято з окремим сценарієм;

Б) з'їзд, збори членів якої–небудь масової організації, представників якої–небудь професії і т. ін.

В) це особлива форма навчального заняття, яка заснована на «практичних» діях показу і демонстрації творчого вирішення певного пізнавального та проблемного педагогічного завдання.

Г) це ефективна форма передачі знань і умінь, обміну досвідом;

32. Які критерії проведення майстер–класів?

А) презентативність, ексклюзивність, прогресивність;

Б) мотивованість, ефективність, технологічність;

В) артистичність, загальна культура;

Г) Всі вище перелічені правильно;

33. На які рівні класифікуються творчі об'єднання школярів?

А) початковий, середній, складний;

Б) низький, середній, високий;

В) початковий, основний, вищий;

Г) основний, другорядний, першочерговий;

34. Яке з визначень характеризує позашкільну установу?

А) це нові програми, методичні посібники, освітні послуги; методичне забезпечення освітнього процесу;

Б) це складний механізм, від злагодженої роботи якого залежить комфортне почуття як вихованців, так і педагогічних працівників;

В) оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо);

Г) це комплексна діяльність педагогів щодо створення, засвоєння, використання та розповсюдження нововведень, який допомагає перевести систему позашкільної освіти з режиму функціонування в режим розвитку.

35. Що таке інноваційна продукція?

А) це комплексна діяльність педагогів щодо створення, засвоєння, використання та розповсюдження нововведень, який допомагає перевести систему позашкільної освіти з режиму функціонування в режим розвитку;

Б) оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо);

В) це нові програми, методичні посібники, освітні послуги; методичне забезпечення освітнього процесу;

Г) це складний механізм, від злагодженої роботи якого залежить комфортне почуття як вихованців, так і педагогічних працівників;

36. Які особливості принципу іноваційності?

А) характеризується наявністю у керівника закладу освіти чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок постійних змін, що відбуваються у суспільстві і світі.

Б) оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо);

В) оновлення програм, методичних посібників. Методичне забезпечення освітнього процесу;

Г) комфортне почуття вихованців і педагогічних працівників під час роботи;

37. Які особливості принципу локальних змін?

А) комфортне почуття вихованців і педагогічних працівників під час роботи;

Б) оновлення програм, методичних посібників. Методичне забезпечення освітнього процесу;

В) характеризується наявністю у керівника закладу освіти чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок постійних змін, що відбуваються у суспільстві і світі.

Г) оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо);

38. Що таке інноваційний процес у закладах позашкільної освіти?

А) це нові програми, методичні посібники, освітні послуги; методичне забезпечення освітнього процесу;

Б) характеризується наявністю у керівника закладу освіти чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок постійних змін, що відбуваються у суспільстві і світі.

В) це комплексна діяльність педагогів щодо створення, засвоєння, використання та розповсюдження нововведень, який допомагає перевести систему позашкільної освіти з режиму функціонування в режим розвитку;

Г) оновлення окремих ланок діяльності (наприклад, програмного забезпечення мережі гуртків, секцій, творчих об'єднань тощо);

39. Яка мета діяльності в інноваційному пошуку?

А) навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом;

Б) очікуваний кінцевий результат.

В) практична направленість навчання;

Г) постійне розширення поля креативності вихованців.

40. Що означає поняття «Життєтворча парадигма»?

А) очікуваний кінцевий результат;

Б) практична направленість навчання;

В) постійне розширення поля креативності вихованців;

Г) навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом;

41. Який термін характеризує навчальну інноваційну технологію?

А) взаємодія педагога з вихованцем, у результаті якої підвищується мотивація вихованців до освітнього процесу;

Б) навчити вчитись, навчити жити (культура побуту, здоровий спосіб життя), навчити жити разом;

В) постійне розширення поля креативності вихованців;

Г) практична направленість навчання;

42. Скільки налічується рівнів професійної компетентності?

А) чотири рівні;

Б) п'ять рівнів;

В) шість рівнів;

Г) вісім рівнів;

43. Що таке позашкільний педагогічний процес?

А) це процес соціально-педагогічної взаємодії і співтворчості вихованця і педагога;

Б) це виховання особистості в специфічних умовах життєдіяльності – у сфері дозвілля;

В) це широкодоступний заклад освіти, який спрямовує вихованців на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, а також забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля;

Г) Процес безперервності;

44. Яке з визначень належить терміну «позаурочна діяльність»?

А) освітня діяльність, здійснювана у формах, відмінних від класно–урочної, і спрямована на досягнення планованих результатів основної освітньої програми загальної освіти;

Б) це процес соціально–педагогічної взаємодії і співтворчості вихованця і педагога;

В) це виховання особистості в специфічних умовах життєдіяльності – у сфері дозвілля;

Г) це широкодоступний заклад освіти, який спрямовує вихованців на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, а також забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля;

45. Які особливості позаурочної діяльності?

А) немає системи оцінювання;

Б) добровільність участі;

В) пасивність в участі і самостійність;

Г) співпраця лише з однолітками;

46. Які шляхи організації позаурочної діяльності?

А) внутрішньо шкільні, інтегративні;

Б) позашкільні, позакласні;

В) індивідуальні, групові;

Г) інтегровані, індивідуальні.

47. Які особливості пізнавальної діяльності?

А) являє собою процес формування відносин до світу, формування переконань, поглядів, засвоєння моральних та інших норм життя людей – всього того, що називають цінностями;

Б) передбачає участь школярів в органах управління школою, різних учнівських та молодіжних об'єднаннях в школі та поза нею, участь у трудових, політичних та інших акціях і кампаніях;

В) спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, накопичення знань, формування розумових здібностей та ін.

Г) розвиває художній смак, інтереси, культуру, здібності дітей;

48. Що являє собою ціннісно–орієнтаційна діяльність?

А) процес формування відносин до світу, формування переконань, поглядів, засвоєння моральних та інших норм життя людей – всього того, що називають цінностями;

Б) передбачає участь школярів в органах управління школою, різних учнівських та молодіжних об'єднаннях в школі та поза нею, участь у трудових, політичних та інших акціях і кампаніях;

В) спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, накопичення знань, формування розумових здібностей та ін.

Г) розвиває художній смак, інтереси, культуру, здібності дітей;

49. Які особливості громадської діяльності?

А) являє собою процес формування відносин до світу, формування переконань, поглядів, засвоєння моральних та інших норм життя людей – всього того, що називають цінностями;

Б) спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, накопичення знань, формування розумових здібностей та ін.

В) передбачає участь школярів в органах управління школою, різних учнівських та молодіжних об'єднаннях в школі та поза нею, участь у трудових, політичних та інших акціях і кампаніях;

Г) розвиває художній смак, інтереси, культуру, здібності дітей;

50. Які особливості має естетична діяльність?

А) розвиває відпочинок, вільне спілкування, в якому ініціатива повинна належати учням, проте вчитель не повинен бути стороннім спостерігачем, пам'ятати про свої функції виховує дорослого;

Б) розвиває художній смак, інтереси, культуру, здібності дітей;

В) спрямована на розвиток пізнавальних інтересів, накопичення знань, формування розумових здібностей та ін.

Г) являє собою процес формування відносин до світу, формування переконань, поглядів, засвоєння моральних та інших норм життя людей – всього того, що називають цінностями;

51. Що таке трудове виховання школярів?

А) Виховання ставлення до праці як до вищої цінності життя, розвиток потреби у творчій праці;

Б) це виховний вплив школи, сім'ї, громадськості, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб;

В) це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатність до творчого самовиявлення притаманна людині;

Г) цілеспрямована діяльність педагогів із розвитку інтелектуальних здібностей і мислення людини, прищеплення культури розумової праці;

52. Яка мета нестандартних гурткових занять?

А) сприймання нових знань;

Б) вироблення окремих умінь, навичок, а також повне врахування вікових особливостей, інтересів, схильностей, здібностей кожного гуртківця;

В) розвиток пізнавальних процесів учнів;

Г) всебічний розвиток учнів;

53. Яке з визначень належить терміну «проектування»?

А) вид діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно–орієнтаційної, перетворювальної, професійно–трудової, комунікативної, навчальної, теоретичної і практичної діяльності;

Б) форма мислення в результаті якого з 1 або кількох суджень виводиться нове судження в якому міститься нове знання;

В) тип підрядного зв'язку між головним і залежним словами у словосполученні, коли форма залежного слова відповідає формі головного, тобто узгоджується з ним у роді, числі, відмінку;

Г) слово або словосполучення, застосоване для позначення деякого поняття;

54. Яке з визначень характеризує термін «метод проектів»?

А) вид діяльності, що пов'язує ідею з її втіленням, перетворює гуртківця на суб'єкт педагогічного процесу, сприяє набуттю інтелектуального і пошукового досвіду, що є основою активної позиції людини в розв'язанні життєвих проблем;

Б) це система навчання, за якої гуртківці здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються;

В) тип підрядного зв'язку між головним і залежним словами у словосполученні, коли форма залежного слова відповідає формі головного, тобто узгоджується з ним у роді, числі, відмінку;

Г) форма мислення в результаті якого з 1 або кількох суджень виводиться нове судження в якому міститься нове знання;

55. Скільки етапів має робота над проектом?

А) шість етапів;

Б) три етапи;

В) п'ять етапів;

Г) чотири етапи;

56. Що таке семінарське заняття?

А) це лабораторні і практичні заняття в лабораторіях, майстернях, навчальних кабінетах, на дослідних ділянках, у навчально–виробничих комбінатах, бригадах;

Б) проводяться на добровільних засадах, за вибором учнів, це місток між навчальним предметом і наукою;

В) організовуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи;

Г) одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом;

57. Що означає термін « Практикум»?

А) проводяться на добровільних засадах, за вибором учнів, це місток між навчальним предметом і наукою;

Б) це лабораторні і практичні заняття в лабораторіях, майстернях, навчальних кабінетах, на дослідних ділянках, у навчально–виробничих комбінатах, бригадах;

В) організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи;

Г) одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом;

58. Які особливості факультативного заняття?

А) проводяться на добровільних засадах, за вибором учнів, це місток між навчальним предметом і наукою;

Б) організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи;

В) це лабораторні і практичні заняття в лабораторіях, майстернях, навчальних кабінетах, на дослідних ділянках, у навчально–виробничих комбінатах, бригадах;

Г) одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом;

59. Що таке табірна зміна для дитини?

А) одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом;

Б) це справи, в яких вона бере участь, виступаючи в різних ролях: організатора, учасника, глядача;

В) виховний вплив на дитину в позаурочний час;

Г) організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи;

60. Яке з визначень належить терміну «виховний захід»?

А) це форма організації діяльності колективу і групи, це сукупність дій, спрямованих на досягнення певного виховного ефекту;

Б) це справи, в яких вона бере участь, виступаючи в різних ролях: організатора, учасника, глядача;

В) одна з поширених форм організації повторення і контролю за вивченим матеріалом;

Г) організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення і поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи;

61. Які етапи включає технологія підготовки і проведення виховного заходу?

- А) початковий, основний, заключний;
- Б) організаційний, основний, підсумковий;
- В) підготовчий, власне виховний захід, аналіз і оцінка його результативності, визначення перспективи на майбутнє;
- Г) підготовчий, основний, оціночний, підсумковий;

62. На якому етапі підготовки і проведення виховного заходу визначають виховне значення?

- А) на основному етапі;
- Б) на підготовчому;
- В) під час власне виховного заходу;
- Г) на заключному етапі;

63. Які завдання чергових у таборі?

- А) виконання плану роботи табору;
- Б) підготовку приміщень і місць для загально табірних справ;
- В) стежити за підтримкою порядку в таборі, контролювати й організовувати виконання режимних моментів і плану дня;
- Г) подання сигналів на всі справи (згідно з режимом дня);

64. Які особливості організаційного періоду у таборі?

- А) найважливіший і найскладніший проміжок часу в житті загону;
- Б) період найбільшого відпочинку;
- В) відбувається виконання плану роботи табору;
- Г) менш інтенсивніший ніж інші;

65. Яка мета основного періоду зміни?

- А) Допомогати кожній дитині в особистому розвитку в умовах СТС і міжособистісних стосунках;
- Б) Розвивати організаторські вміння, навички дітей через систему громадських доручень (виборний актив, тимчасові об'єднання, традиційні доручення);
- В) Організовувати діяльність загону у взаємозв'язку із законами й вимогами табору;

Г) досягти повного вирішення питань відпочинку і оздоровлення кожної дитини, розвитку інтересів дітей, набуття ними у таборі можливих знань, умінь, навичок;

66. Скільки налічується завдань основного періоду зміни?

- А) шість завдань;
- Б) вісім завдань;
- В) чотири завдання;
- Г) три завдання;

67. Яка мета заключного періоду зміни?

- А) підведення підсумків спільної діяльності упродовж зміни.
- Б) досягти повного вирішення питань відпочинку і оздоровлення кожної дитини, розвитку інтересів дітей, набуття ними у таборі можливих знань, умінь, навичок;
- В) Організувати діяльність загону у взаємозв'язку із законами й вимогами табору;
- Г) Допомогати кожній дитині в особистому розвитку в умовах СТС і міжособистісних стосунках;

68. Яка мета організаційного періоду зміни?

- А) розкрити перспективи діяльності дітей у таборі, закласти основи тимчасового дитячого об'єднання, враховуючи попередній досвід дітей;
- Б) підведення підсумків спільної діяльності упродовж зміни;
- В) досягти повного вирішення питань відпочинку і оздоровлення кожної дитини, розвитку інтересів дітей, набуття ними у таборі можливих знань, умінь, навичок;
- Г) організувати діяльність загону у взаємозв'язку із законами й вимогами табору;

69. Що означає абревіатура «СТС»

- А) створення технічних ситуацій;
- Б) самостійне творче сприймання;
- В) спільна творча справа;
- Г) ситуація творчої системи;

70. Яка мета створення «Ради справи»?

- А) Деталізувати методи СТС, визначати конкретні завдання, включаючи чергування творчих доручень;
- Б) Організовувати діяльність загону у взаємозв'язку із законами й вимогами табору;
- В) досягти повного вирішення питань відпочинку і оздоровлення кожної дитини, розвитку інтересів дітей, набуття ними у таборі можливих знань, умінь, навичок;
- Г) Розкрити перспективи діяльності дітей у таборі, закласти основи тимчасового дитячого об'єднання, враховуючи попередній досвід дітей;

71. Які учні можуть виступати на святкових зборах?

- А) кожен учень(ситуація успіху);
- Б) відмінники;
- В) талановиті артисти;
- Г) той хто пройде відбірковий тур;

72. Які мотиви ігрової діяльності?

- А) пізнавальні, моральні, мотиви спілкування;
- Б) мотиви знайомства;
- В) всі відповіді правильні;
- Г) правильна відповідь відсутня;

73. Які інтерактивні технології спілкування в умовах табірної літа?

- А) вправи для знайомства;
- Б) вправи на командну роботу;
- В) вправи на контактність;
- Г) всі зазначені;

74. Що таке інновації?

- А) новостворені чи вдосконалені технології;
- Б) практичне здійснення теорій, в процесі навчання і виховання;
- В) проведення бесід з безпеки життєдіяльності;
- Г) зустріч з батьківським активом;

75. Які форми залучення дітей до планування роботи у таборі?

- А) розвідка цікавих справ, конкурси;
- Б) анкетування проведення опитування;
- В) заохочення;
- Г) всі перелічені;

76. Яке з визначень характеризує термін «табірна зміна»?

- А) заходи в яких дитина бере участь;
- Б) перебування школярів у таборі;
- В) справи , в яких дитина бере участь, виступаючи в різних ролях;
- Г) це дитячий освітньо–оздоровчий заклад;

77. Від чого залежить вибір організаційних форм виховання?

- А) місця і дати проведення;
- Б) мети і завдання виховання;
- В) обладнання яке використовується при проведенні позакласних заходів;
- Г) рівня розвитку учнів;

78. Яка рада очолює підготовку до заходу?

- А) справи, рада друзів колективу;
- Б) організаторів;
- В) друзів колективу;
- Г) активу;

79. В чому приймає активну участь педагог–організатор?

- А) новостворені чи вдосконаленні технологій;
- Б) практичне здійснення теорій в процесі навчання і виховання;
- В) проведення бесід з безпеки, організації чергування, зустріч батьківським активом;
- Г) аналіз діяльності, методичні заняття;

80. Хто з педагогів відіграв значну роль у вихованні через колектив?

- А) А.Макаренко;
- Б) Я.А.Коменський;
- В) Р.Штейнер;

Г) В.Сухомлинський;

81. Як досягти оптимальних результатів при проведенні анкетування?

- А) анкетувати батьків і дітей;
- Б) правдива анкета батьків;
- В) краще анкетувати лише дітей;
- Г) анонімне анкетування;

82. Що є необхідним для складання виховної роботи в класі?

- А) формування в учнів потребу в здоровому способі життя;
- Б) встановлення доброзичливі взаємини між дітьми;
- В) аналіз результатів виховної роботи за попередній період;
- Г) формування взаєморозуміння учнів між собою;

83. За що не можна карати дитину?

- А) за те, чого вона не знала;
- Б) за постійні істерики в магазині;
- В) за те, що б'є дітей;
- Г) за порушення поведінки;

84. Які основні вимоги до плану виховної роботи?

- А) конкретність, чіткість, насиченість;
- Б) новизна, принциповість, варіативність;
- В) самостійність, реальність, доступність;
- Г) всі відповіді правильні;

85. Від чого залежить ефективність методики виховної роботи?

- А) єдності і взаємозв'язку всіх сторін виховання;
- Б) динаміки виховних впливів у зв'язку з досягнутим рівнем виховання дитини;
- В) формування в єдності свідомості і поведінки молодших школярів;
- Г) розвитку пізнавальних процесів школярів;

86. Які основні способи успішної роботи вчителя?

А) комплексне планування і конкретизація завдань освіти, відповідність змісту меті навчання, добір вдалої структури уроку і т. д.;

Б) повторення матеріалу;

В) достойна зарплата;

Г) всі відповіді правильні;

87. Які особливості принципу науковості?

А) Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей;

Б) усі факти, знання, положення і закони, що вивчаються, повинні бути науково правильні, так само як і спосіб обґрунтування положень і законів та формування понять у процесі навчання;

В) навчання успішне, ефективне за умови, якщо його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям учнів, їх розумовим можливостям;

Г) об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою;

88. Які особливості принципу системності і послідовності навчання?

А) усі факти, знання, положення і закони, що вивчаються, повинні бути науково правильні, так само як і спосіб обґрунтування положень і законів та формування понять у процесі навчання;

Б) навчання успішне, ефективне за умови, якщо його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям учнів, їх розумовим можливостям;

В) Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей;

Г) об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою;

89. Які особливості принципу доступності?

А) Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей;

Б) усі факти, знання, положення і закони, що вивчаються, повинні бути науково правильні, так само як і спосіб обґрунтування положень і законів та формування понять у процесі навчання;

В) об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою;

Г) навчання успішне, ефективне за умови, якщо його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям учнів, їх розумовим можливостям;

90. Які особливості принципу зв'язку навчання з життям?

А) об'єктивні зв'язки між наукою і виробництвом, теорією і практикою;

Б) навчання успішне, ефективне за умови, якщо його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям учнів, їх розумовим можливостям;

В) усі факти, знання, положення і закони, що вивчаються, повинні бути науково правильні, так само як і спосіб обґрунтування положень і законів та формування понять у процесі навчання;

Г) Зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку дітей;

91. Які особливості презентативності як критерія оцінювання?

А) Яскраво виражена індивідуальність (масштаб і рівень реалізації ідей). Вибір, повнота та оригінальність рішення інноваційних ідей;

Б) Виразність інноваційної ідеї, рівень її представленості, культура презентації ідеї, популярність ідеї;

В) Актуальність і науковість змісту і прийомів навчання, наявність нових ідей, що виходять за рамки стандарту та відповідних тенденціям сучасної освіти та методиці навчання предмета, здатність не тільки до методичного, але і до наукового узагальнення досвіду;

Г) Наявність прийомів і умов мотивації, включення кожного в активну творчу діяльність зі створення нового продукту діяльності на занятті;

92. Які особливості технологічності як критерія оцінювання?

А) Чіткий алгоритм заняття (фази, етапи, процедури), наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів пошуку і відкриття, подиву, осяяння, рефлексії (самоаналізу, самокорекції);

Б) Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності;

В) Піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду;

Г) Ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації свого досвіду;

93. Які особливості артистичності як критерія оцінювання?

А) Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності;

Б) Ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації свого досвіду;

В) Піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду;

Г) Чіткий алгоритм заняття (фази, етапи, процедури), наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів пошуку і відкриття, подиву, осяяння, рефлексії (самоаналізу, самокорекції);

94. Які особливості мотивованості як критерія оцінювання?

А) Наявність прийомів і умов мотивації, включення кожного в активну творчу діяльність зі створення нового продукту діяльності на занятті;

Б) Чіткий алгоритм заняття (фази, етапи, процедури), наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів

пошуку і відкриття, подиву, осяяння, рефлексії (самоаналізу, самокорекції);

В) Піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду;

Г) Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності;

95. Які особливості ексклюзивності як критерія оцінювання?

А) Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності;

Б) Яскраво виражена індивідуальність (масштаб і рівень реалізації ідей). Вибір, повнота та оригінальність рішення інноваційних ідей;

В) Піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду;

Г) Наявність прийомів і умов мотивації, включення кожного в активну творчу діяльність зі створення нового продукту діяльності на занятті;

96. Коли був затверджений постановою Кабінету Міністрів України державний стандарт базової і повної середньої освіти?

А) 13 січня 2006 року;

Б) 7 лютого 2010 року;

В) 14 січня 2004 року;

Г) 10 лютого 2005 року;

97. Що таке принцип?

А) це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане;

Б) внутрішні переконання пам'яті;

В) загальні вимоги до побудови теорії;

Г) певна сукупність фактів;

98. Яке з визначень характеризує термін «самодіяльність»?

- А) колективне вирішення певної проблеми;
- Б) творчість осіб, які є професіоналами;
- В) чудовий засіб прилучення народних мас до культурних цінностей, гармонійного розвитку людини;
- Г) Особистий почин, творча ініціатива в якій–небудь справі, активна самотійна діяльність;

99. Яке з визначень належить терміну «методика»?

- А) навчання всіх дисциплін (предмета);
- Б) галузь педагогічної науки, що являє собою окрему теорію навчання (приватну дидактику);
- В) основна форма подачі матеріалу;
- Г) вид педагогічної діяльності;

100. Що таке навчальна програма?

- А) нормативний документ, який окреслює коло основних знань, умінь та навичок, що підлягають засвоєнню з кожного окремо взятого навчального предмету;
- Б) набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь–якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування;
- В) множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою, і мають мету;
- Г) галузь педагогічної науки, що являє собою окрему теорію навчання (приватну дидактику).

Список використаних джерел

Основна:

1. Баранова В. А. Оцінка типів і параметрів організаційної культури позашкільних навчальних закладів працівниками різного віку і статі. *Організаційна психологія. Економічна психологія. Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2018. № 2(13). С. 7–15.
2. Баранова В.А. Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.10. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 320 с.
3. Биковська О. В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. URL: <http://www.enpui.npu.edu.ua/bitstream/123456789/944/1/2.pdf>
4. Биковська О.В. Позашкільна освіта: сучасний стан і візія 2030 / Освітня політика: портал громадських експертів. 2019. URL: http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1351-pozashkilna-osvita-suchasnij-stan-i-viziya2030?fbclid=IwAR2NY33F1ig7dDKkq_jZp5ztCiF6oNEAtRvoncWjO8rbVk2pIsAONIL_2N
5. Гринькова Н. М. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів. Сучасні виклики науки XXI століття : зб. наук. матеріалів XVII Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., (м. Вінниця, 23 лют. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 97.
6. Єгорова О.І., Биковська О.В. Позашкільна освіта: міжнародний досвід і кращі практики громадянського виховання дітей і молоді. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 148 с.
7. Жебровський Б. Якісна початкова освіта – запорука успішного навчання школяра. *Початкова школа*. 2018. № 11. С.1–2.
8. Про внесення змін до переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з держ. бюджету: постанова від 30.01.19 р., № 202 / Україна. Кабінет Міністрів. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 54, 20 березня. С. 18.

9. Мосякова І. Ю. Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти : практико орієнтований посібник. Київ : Педагогічна думка, 2018. Ч. 1. 121 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/712081>.
10. Мосякова І. Ю. Організаційно–педагогічні засади управління багатопрофільним позашкільним навчальним закладом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Інститут педагогіки НАПН України, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького МОН України. Київ, 2018. 373 с.
11. Наумчук І. А. Розвиток професійної культури керівника позашкільного навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2019. 19 с.
12. Соціально–педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи; за заг. ред. О. А. Удалової, Г. В. Буянової, Н. І. Шевчук. Київ, 2017. 201 с.
13. Шикер Л. В. Психологічні особливості активізації особистісного саморозвитку вчителів в умовах неформальної освіти : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.07. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, Київ, 2020. 303 с.

Додаткова:

14. Биковська О. В. Дорожня карта стратегічного розвитку позашкільної освіти України на 2019–2023 рр. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2018. С.76–84
15. Кабанець М. Розвиток системи педагогічної підтримки обдарованих школярів у східноукраїнському регіоні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2019. 40 с.
16. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / za zag. red. N.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
17. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23320/1/Stratehiia%20Rozvytku%20P%20ozashkilnoi%20Osvity.pdf>

Інтернет–ресурси:

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://drive.google.com/ljfile/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMIbWtPYU9rWXM/vie>
2. Закон України «Про позашкільну освіту». URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2232>
3. Методичні рекомендації щодо реалізації ключової реформи Міністерства освіти і науки України «Нова українська школа» в позашкільлі <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/mrrkr.pdf>
4. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Ділова гра «Лідер»

Мета гри: дати дітям можливість розповісти й показати, якими вміннями вони володіють, як використовують їх на практиці.

Лідерами не народжуються – ними стають. Кожна дитина може бути в цій ролі: стати командиром у туристичному поході, організувати чергування в їдальні, підготувати вечір, чи провести спортивні змагання. Організуючи всі ці справи, лідеру необхідно володіти мистецтвом вести за собою. Ці діти є першими помічниками педагога–організатора.

Хід гри.

1. Комплектування команд по 5–7 осіб.
2. Обрання капітана команди, обговорення назви, девізу.
3. Конкурс на кращу назву і девіз команди.
4. Конкурс капітанів.
5. Виконання спільного завдання.
6. Аукціон ідей.

При комплектуванні команд, а також виборі капітана можна використати гру «Ромашка», різноманітні ігрові питання та завдання. Наприклад:

- З ким би ти поділився своєю таємницею?
- З ким би ти хотів жити в одній кімнаті?
- З ким би ти пішов на виконання небезпечного завдання?

Можна запропонувати групам дітей швидко скласти з підручного матеріалу (кубики, камінці, шишки) яку–небудь фігурку (хатку, машинку, звірятко). Поки діти складають, педагог повинен уважно стежити за їх діями: хто сміливо бере на себе ініціативу, віддає розпорядження, а хто стоїть осторонь.

Конкурс капітанів допоможе виявити в загоні найбільш ерудовану, організовану особу, котра вміє швидко орієнтуватися, знаходити правильні рішення.

Після жеребкування капітан підходить до групи експертів і йому пропонується питання (завдання чи ситуація). Якщо капітан відповідає, то переходить до другого експерта. Капітан отримує жетон (червоний – 5 балів, зелений – 3 бали, білий – 0). Якщо в капітана

виникли труднощі з відповіддю, він може купити інформацію за дозволом команди, але при цьому команда отримує штраф (мінус 1 бал). Однак капітан може отримати відповідь у банку інформації (це довідкова література тощо). Він може купити досить оперативно готову інформацію, але це буде коштувати йому досить дорого. Це можна зробити також за згодою команди, тому що штраф у цьому випадку складає мінус 3 бали. Це готова відповідь, яку капітан може купити в одного з експертів. Ще капітан може купити допомогу команди. Така допомога безкоштовна, адже від того, як буде працювати команда спільно, дружньо, творчо, залежить успіх і капітана, і всієї команди.

У наступному етапі бере участь вся команда, їй пропонується одне ігрове завдання.

Наприклад: педагог підготував 3 групи карток із написами. I група – герой, предмет, явище, естрада, природа тощо. II група – ознаки (великий, зелений, веселий). III група – форма справи (вечір, конкурс...).

Представник команди витягує по одній картці з кожної групи. Наприклад: «чемпіонат», «естрада», «веселий». З цих слів треба скласти назву заходу: конкурс «Веселий чемпіонат естрадних акторів».

Дається час кожній команді на підготовку завдання, і команда починає своє веселе дійство.

Після закінчення гри діти на практиці можуть переконатися, хто в їхньому загоні лідер, кого можна обрати командиром, його помічником, а хто є хорошим виконавцем.

Гра проводиться протягом 1–1,5 год. Кількість учасників не більше 40 осіб. Гра починається зі вступної бесіди керівника гри, в якій розкривається основна мета гри, етапи та її хід.

Створення системи психолого–педагогічної діагностики і корекції допомагає педагогу–організатору, вихователю чітко визначитися задля успішної реалізації основних завдань, що стоять перед освітянами влітку.

Гра «Стежка довіри»

Проводиться в перші дні. Це методика, яка допомагає педагогу–організатору, вихователю в перші дні пересування дітей у таборі визначитися щодо них через їхні вчинки, виконання ними певного роду групових та індивідуальних завдань; тобто якнайбільше взнати про дітей, з'ясувати, які моральні установки керують ними.

Педагог у роботі з дітьми повинен дотримуватися ряду правил:

- діти самостійно знаходять вихід із запропонованої ситуації;
- невиконане завдання – предмет не осуду, а роздумів;
- якщо немає чого долати, – немає розвитку;
- немає довіри – немає успіху;
- основа гри – аналіз ситуації.

Чим їх більше, тим більше норм життя в таборі буде прийнято спільно.

Пропонуються такі етапи «Стежки довіри»: «Це ми», «Цифри», «Вгадай спортсмена», «Вечорниці», «Лабіринт», «Зоопарк», «Переправа».

На заключному етапі можна запропонувати «Стежку довіри» – контрольну. Педагог–організатор повинен пам'ятати, що лідер не виникає стихійно, ним може стати кожен учасник табірної літа, якщо віднайде за допомогою старшого наставника свою стежину діяльності. Психологами (Б.Д.Паригін, А.В.Петровський, Л.І.Уманський та ін.) розрізняються лідери за змістом діяльності: лідер–натхненник, лідер–організатор–виконавець, лідер–організатор–ініціатор, лідер–універсал–ініціатор, лідер емоційного настрою.

Фрагмент плану роботи загону «Юність»

Середа

Ранкова гімнастика. Підготовка до спортивного турніру.

Хвилини поезії «Рідне слово, рідна мова» – конкурс на краще знання віршів, прислів'їв, прикмет, приказок.

Імпровізований конкурс «Шукаємо таланти».

Четвер

Елементи загартування. Конкурс карикатур.

«Кросс–вопрос» – Інтелектуально–розважальна програма.

«Все на кросс! Все на кросс!

Начинаем кросс–вопрос.

Все на старт! По ходу кросса

Будут разные вопросы».

Дискусія на тему «Гострі відчуття? Перемога над собою, чи тобою?»

Танцювальний марафон.

П'ятниця

Ранкова гімнастика–аеробіка. Підготовка до свята Купали. Розважальні ігри на свіжому повітрі. Вікторина «Біблія – книга життя». Програма «Найрідніша людина на світі».

ПЛАН–МЕРЕЖА РОБОТИ В ТАБОРІ ЗАГОНУ «МРІЯ»

1–й день

1. Знайомство з територією табору, його традиціями.
2. Вечір знайомств.

2–й день

1. Розучування загонової пісні, девізу.
2. Бесіда на тему «Культура поведінки».

3–й день

1. «Пізнай самого себе». Тестування.
2. Підготовка до дружинного огляду загонової пісні.

4–й день

1. Трудовий десант.
2. 1–ий відбірковий конкурс «Міс загону–2002».
3. Свято «Хелловін».

5–й день

1. Оздоровчий похід. (Бесіда на тему: «Він запропонував нам здоров'я» про цілителя, П.Іванова).
2. Поговоримо про наших улюбленців.

6–й день

1. Краєзнавчий похід до могили С.Будного; знайомство зі старожилами села.
2. Конкурс на кращу екібану.

7–й день

1. Підготовка до конкурсу на кращу танцювальну пару.
2. Свято Івана Купала.
3. Конкурс на кращу танцювальну пару.

8–й день

1. Екологічна експедиція:
 - похід до водоспаду в ліс;
 - похід до річки.
2. Дружинний огляд загонової пісні і девізу.

9–й день

1. Свято квітів.
2. Конкурс «Міс загону – 2002».

10–й день

1. Конкурс «Всезнайка».

2. «Поле чудес».

3. Підготовка до конкурсу «Алло, ми шукаємо таланти».

11-й день

1. Підготовка до національно-патріотичного свята «Нашому роду нема переводу».

2. Свято Нептуна.

12-й день

1. Родинне свято «Зустріч з батьками».

2. Майстерня мод.

13-й день

1. Конкурс «Ну-мо, дівчата».

2. Веселі старти:

– передача естафети;

– човниковий біг.

3. Свято танців. Обрання королеви балу.

14-й день

1. День іменинника.

2. «Ну-мо, хлопці»:

– приготування страви;

– кращий перукар;

– найсильніший;

– найспритніший;

– гуморист;

– найкмітливіший.

15-й день

1. Свято польової квітки. Конкурс на кращу історію про польову квітку.

2. «Кохання з 1-го погляду».

16-й день

1. Конкурс малюнків на асфальті.

2. Вечір гумору.

17-й день

1. Конкурс «Алло, ми шукаємо таланти».

2. Бесіда на тему «Твій зовнішній вигляд».

18-й день

1. Свято «Без верби й калини нема України».

2. Лицарський турнір.

19-й день

1. Краєзнавчий похід:

- похід до церков, костелу;
- бесіда на морально–виховну тему «Мій ідеал людини»;
- фотографування, обмін адресами.

2. Гра «Що? Де? Коли?».

20–й день

1. Конкурс молодих поетів:

- швидкість написання вірша на задану тему.

2. Анкетування про табірний сезон.

3. Прощальне вогнище.

21–й день

1. Прощай, табір. Урочисте закриття зміни.

2. «Вечір танців».

Картка гуртка

Навчальна назва установи _____ Напрямок діяльності гуртка _____ Назва гуртка та рівень навчання _____ Основні дані про керівника гуртка:

а) прізвище, ім'я, по батькові _____

б) рік, число, місяць народження _____

в) освіта _____

г) назва вищого, середнього спеціального навчального закладу, рік закінчення _____

д) спеціальність за дипломом _____

е) педагогічний стаж _____

ж) стаж роботи на посаді керівника гуртка _____

з) у якому році проходив(ла) курси підвищення кваліфікації як керівник гуртка _____ як що курси підвищення кваліфікації закінчив(ла) протягом останніх 5 років за іншою спеціальністю, вкажіть їх _____

и) рік проходження останньої атестації _____, рішення атестаційної комісії _____

к) які мас нагороди _____

л) працює на ставку, 0,5 ставки, 0,3 ставки (підкресліть або вкажіть інші дані) _____

1. Основні дані про гурток:

а) рівень навчання _____

б) на який період розрахований навчання _____

в) вік учнів _____

г) кількість годин на тиждень _____

д) наповнюваність гуртка _____

е) педагогічне навантаження _____
ж) за якою програмою працює, ким
рекомендована _____

з) ким і коли затверджений навчальний план і програма гуртка _____

і) участь вихованців у громадському житті позашкільного закладу, у проведенні масових заходів, експедиціях, виставках, конкурсах, змаганнях _____

К) результативність роботи гуртка (досягнення вихованців, науково-дослідницька робота, досягнення педагога тощо) _____

Конспекти занять

_____/_____
Заклад _____ н.р.

Гурток

Рівень навчання _____

Рік навчання _____

Керівник гуртка _____

Заняття №

Дата, проведення _____ місце, час _____

Тема: _____

Мета: _____

Завдання: _____

Обладнання: _____

_____(демонстраційний, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання)

Тип
заняття: _____

Форма
заняття: _____

Хід заняття

I. Вступна частина

II. Основна частина (реалізація навчально-виховних завдань кожного етапу роботи)

Основні питання, які необхідно поставити:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

III. Заключна частина

Висновки: _____

Завдання на наступне заняття чи завдання додому(якщо є): _____

Рекомендована література: _____

Відомості про керівника гуртка

Підвищення кваліфікації

Рік проходження курсової перепідготовки	Місце проходження курсової перепідготовки	Тема курсової роботи, проекту	Кількість годин

Результативність атестації

Рік атестації		Результати атестації
Остання	Чергова	

Відзнаки, нагороди

Дата народження	Форма нагородження	Хто нагороджує

Вивчення досвіду роботи

Навчальний рік	Навчальний заклад	Тема

*Рекомендації молодому педагогу
щодо подолання недоліків у роботі*

<i>Основні недоліки</i>	<i>Рекомендації щодо подолання</i>
<i>Мова та поведінка педагога</i>	
Керівник гуртка говорить тихо, окремі слова вимовляє нечітко, гуртківцям важко стежити за ходом розповіді.	Запитайте, чи чують вас гуртківці, які сидять за останніми столами.
Голос керівника надмірно гучний, гуртківці швидко втомлюються.	Постійно змінюйте тональність свого голосу залежно від змісту матеріалу та видів навчальної діяльності.
Керівник гуртка надмірно балакучий, повідомляє багато інформації, хоче вразити гуртківців своєю ерудицією.	Уникайте балакучості та демонструйте власної ерудованості, оскільки це відвертає увагу гуртківців від головного завдання.
Керівник гуртка говорить у дуже швидкому темпі, гуртківці не в змозі стежити за розвитком його думки, вони поступово «виключаються» із навчальної роботи.	Пам'ятайте, що швидкість мовлення на занятті не має перевищувати 40–50 слів за хвилину. На занятті вдавайтеся до самоконтролю.
Керівник гуртка часто вживає так звані слова-паразити: «е-е-е», «ну», «так-от» тощо.	Під час самоаналізу чітко виведіть найчастіше вживані слова-паразити. Удома підготуйте невеличкий плакат із написом: «Не вживати слів: «так-от», «е-е-е», «ну». Непомітно для гуртківців покладіть його перед собою. Згодом потреба у ньому відпаде.
Керівник гуртка допускає мовні помилки: русизм, неправильне вживання наголосів.	Готуючись до заняття перевіряйте з допомогою словника правильність вживання тих чи інших мовних форм.

	У зошиті записуйте найскладніші слова, проставляйте наголос або підкреслюйте червоним чорнилом, тренуйтеся вдома у вимові окремих слів та виразів.
Керівник гуртка використовує складні наукові терміни, незрозумілі слова тощо.	Уникайте насичення мови іноземними словами, науковими термінами тощо. Завжди відшукуйте рівнозначні слова чи вирази рідною мовою, зупиніться на поясненні етимології даного слова або запишіть його на дошці, щоб діти запам'ятали й зафіксували в зошитах.
Звертаючись до деяких гуртківців, керівник гуртка вказує пальцем, говорячи: «Ось ти».	Необхідно вивчити й запам'ятати прізвище та імена всіх своїх вихованців. Звертаючись до конкретного гуртківця на занятті, називайте ім'я або прізвище, додаючи «будь-ласка», «прошу».
Керівник гуртка заходить до касу на 2–3 хв. пізніше початку заняття.	Керівник гуртка заходить до гуртківців не пізніше 1–2 сек. Після початку заняття, демонструючи таким чином пунктуальність і ощадливе ставлення до навчального часу.
Гуртківець відповідає на поставлене запитання, а керівник гуртка в цей час розмовляє з іншим вихованцем чи байдуже дивиться у вікно.	Виявляйте цілеспрямовану увагу та інтерес до відповідей вихованців, нібито їх уперше.
Під час самостійної роботи керівників гуртка на перші прохання про допомогу бігає по класу, вистукуючи підборами, або ходить навшпиньках.	Привчайте гуртківців до самостійного виконання завдань. Подбайте про взуття, яке б не стукотіло. Ходіть впевнено.
Керівник Гуртка виявляє нерішучість, бажання уникнути	Пам'ятайте і зрозумійте, ніхто, крім вас, не зможе розв'язати

складних моментів у спілкуванні з гуртківцями.	складні моменти, які виникають у процесі спілкування з дітьми.
Керівник гуртка виявляє надмірну суворість.	Потрібна і суворість, але в розумних межах. Головною зброєю педагога має бути здоровий гумор.
Пояснення навчального матеріалу	
Пояснюючи навчальний матеріал, керівник гуртка спрямовує погляд на стіни, поверх голів або на вікно.	Тримайте в полі зору всіх вихованців, непомітно переводячи погляд з одного гуртківця на іншого; намагайтеся по їхніх очах визначити, як вони сприймають зміст вашої розповіді.
Під час пояснення навчального матеріалу керівник гуртка перебуває в одній позі (стоїть біля вікна, стільця або перед дошкою, нервово перебираючи пальцями).	Уникайте статичної пози. Постійно тренуйтеся, щоб подолати нервове збудження.
Розміщуючи картини або таблиці на дошці, керівник гуртка затуляє частину ілюстративного матеріалу. Коли на дошці треба щось написати, відшукує місце між таблицями.	Карти й таблиці вивішуються праворуч або ліворуч від дошки на спеціальних планках, залишаючи вільною для записів дошку. Працюючи з картою або таблицею, користуйтеся указкою, а самі ставайте збоку.
Пояснюючи навчальний матеріал, керівник гуртка робить записи на дошці, при цьому затуляє їх собою.	Потрібно намагатися стояти праворуч від дошки, а також час від часу відступати, щоб гуртківці могли добре бачити написане на ній.
Керівник гуртка пише на дошці нерозбірливо. Витирає лише частину дошки, залишаючи на ній уривки попередніх записів.	Перш ніж писати на дошці, перевірте, чи чиста вона. На дошці пишiть чiтко i правильно всi лiтери.
Під час пояснення нового матеріалу окремі гуртківці починають розмовляти, але	Намагайтеся помічати порушення, не даючи можливості залучати до цього процесу інших. Зробіть паузу, подивіться на

керівник гуртка продовжує пояснювати.	недисциплінованого гуртківця, мімікою і жестом висловіть своє невдоволення. Подавайте навчальний матеріал так, щоб гуртківці не втратили інтерес до вашої розповіді.
Пояснюючи новий матеріал керівник гуртка тримає руки в кишенях, крутить у руках ключі, подзенькує дрібними грошима, сідає на підвіконня або на край стола тощо.	Намагайтеся позбутися таких звичок. Можна записати їх на аркуші паперу з нагадуванням: «Я повинен позбутися цих звичок!»
Оцінювання і перевірка знань	
Оцінюючи якість знань, керівник гуртка нечітко формулює запитання.	Вузлові запитання для перевірки знань, умінь та навичок ретельно готуйте до занять, дбайте, щоб вони спонукали гуртківців до роздумів сприяли активізації творчого мислення.
Під час перевірки знань керівник гуртка надає перевагу спілкуванню лише з одним–двома гуртківцями, не контролюючи діяльність інших.	Постійно розповідайте увагу. Це дасть змогу уважно слухати відповіді, водночас контролюючи тих, хто виконує завдання, а також бачити віх вихованців.
Керівник гуртка оцінює відповідь гуртківця не аргументуючи.	Намагайтеся завжди аналізувати відповідь гуртківця підкреслюючи позитивне та негативне, або спонукайте його до самоаналізу.
Керівник гуртка оцінює гуртківця, виходячи з особливого ставлення до нього.	Будьте об'єктивні в оцінюванні знань – не виявляйте власних симпатій або антипатій, щоб не втратити авторитету.
Керівник гуртка зосереджуючи увагу на помилках вихованців, дорікає їм, що стає причиною негативних стосунків педагога і вихованців.	Насамперед відзначайте успіхи (навіть найменші) у навчанні кожного гуртківця, заохочуйте за старанність, всіляко формуйте у них віру у власні сили і можливості.

Реакція педагога на порушення дисципліни	
Гуртківець запізнився на декілька хвилин. Керівник гуртка припиняє навчальну діяльність і з'ясовує причини затримки, вдається до моралізування.	Мімікою висловіть своє невдоволення гуртківцю і, не припиняючи роботи, запропонуйте йому сісти за парту. Лише після заняття з'ясуйте причину запізнення.
Після привітання діти продовжують гомоніти, а керівник гуртка починає щось розповідати, перекрикуючи гамір.	Привітавшись, зосередьте увагу на вихованцях, помовчіть, поки в класі не настане тиша. Тільки тоді запропонуйте всім сісти та зайнятися конкретною діяльністю.
Керівник гуртка час від часу перериває свою розповідь паузами. Щоб зробити зауваження дітям, підвищує голос або говорить із роздратуванням.	Намагайтеся не розривати логічної канви своєї розповіді. Якщо хтось порушує дисципліну, зробіть паузу і погляньте на конкретного порушника дисципліни.
На занятті керівник гуртка аналізує негативні дії та вчинки гуртківців, що призводить до марнування часу.	Намагайтеся нейтралізувати негативні дії гуртківців, тобто переключити їхню увагу на інший вид діяльності, насамперед навчальної, конфлікти аналізуйте після уроків.

Анкета первинного опитування учнів

Ця анкета допоможе нам краще познайомитись з тобою, твоїми бажаннями та сподіваннями щодо навчання у нашому позашкільному навчальному закладі. Тому просимо вибрати з запропонованого переліку відповіді на питання, які збігаються з твоєю думкою, і підкреслити їх:

1. До закладу я прийшов із бажанням займатися улюбленою справою.
2. Хочу знайти нових друзів.
3. Хочу дізнатись про щось нове, що не вивчав у школі.
4. Маю надію, що заняття допоможуть мені подолати труднощі.
5. Маю надію, що мені допоможуть виправити мої недоліки.
6. Хочу, щоб заняття допомогли мені обрати майбутню професію.
7. Хочу цікаво проводити вільний час.
8. Інше

